

BANK NEGARA MALAYSIA
CENTRAL BANK OF MALAYSIA

**KOMPILASI KEPUTUSAN
SYARIAH DALAM KEWANGAN ISLAM**

EDISI KETIGA

**KOMPILASI KEPUTUSAN
SYARIAH DALAM KEWANGAN ISLAM**

EDISI KETIGA

Edisi Pertama
Terbitan 2007

Edisi Kedua
Terbitan 2010

Edisi Ketiga
Terbitan 2017

www.bnm.gov.my

Disember 2017

© Bank Negara Malaysia, 2017. Hakcipta terpelihara.

KANDUNGAN

Perutusan Gabenor Bank Negara Malaysia	ix
Prakata Pengerusi Majlis Penasihat Shariah Bank Negara Malaysia	x
Majlis Penasihat Shariah Bank Negara Malaysia	xii
Ahli-Ahli Majlis Penasihat Shariah Bank Negara Malaysia (1997 - 2019)	xiii
Pengenalan	xvi
<hr/>	
BAHAGIAN I: PRODUK PERBANKAN ISLAM	1
1. Penggunaan Bil Penerimaan-i Dalam Pembiayaan Modal Perniagaan	
2. Penggunaan Konsep <i>Wa`d</i> Dalam Produk Repo Berjangka-i	
3. Variasi Kepada Produk Pembiayaan Aset-i <i>Musyarakah Mutanaqisah</i>	
4. <i>Swap</i> Kadar Keuntungan Secara Islam (IPRS) Menggunakan Dua Transaksi <i>Murabahah</i> Komoditi (<i>Tawarruq</i>)	
5. <i>Swap</i> Kadar Keuntungan Secara Islam (IPRS) Menggunakan Ciri Kadar Tukar Alih (<i>Switchable Islamic Profit Rate Swap</i>)	
6. Produk Deposit Berdasarkan Kontrak <i>Wakalah</i> Dan <i>Kafalah</i>	
7. Konsep <i>Tawarruq</i> Dalam Produk Deposit Akaun Semasa Dan Akaun Simpanan (CASA)	
8. Produk Pembiayaan Perumahan Berasaskan <i>Tawarruq</i>	
9. Penambahbaikan Terhadap Skim Pembelian Portfolio Aset Kewangan Dengan Rekursa Secara Islam (PWR-i)	

BAHAGIAN II: TAKAFUL**19**

10. Takaful Semula Dengan Syarikat Insurans Dan Insurans Semula Konvensional
11. Kaedah Pembahagian Manfaat Takaful Kepada Penama
12. Kegunaan Lebihan Aset Dalam Kumpulan Wang Risiko Peserta
13. Penggunaan Kumpulan Wang Takaful Untuk Menjelaskan Hutang Keutamaan (*Preferential Debts*)
14. Turutan Keutamaan Bagi Tuntutan-Tuntutan Ke Atas Kumpulan Wang Takaful Dalam Kes Penggulungan Pengendali Takaful
15. Turutan Keutamaan Bagi Tuntutan-Tuntutan Ke Atas Kumpulan Wang Pemegang Syer Dalam Situasi Penggulungan Pengendali Takaful
16. Kewajipan Pendedahan Maklumat (*Duty Of Disclosure*) Di Bawah Prinsip Penuh Percaya (*Utmost Good Faith*)
17. Pelaksanaan Kepentingan Boleh Lindung
18. Pembayaran Sumbangan Takaful Oleh Peserta Dilakukan Dengan Niat Untuk Menipu Pembiutang
19. Caj Lewat Bayar Dalam Kes Kelewatan Pembayaran Manfaat Takaful
20. Pembayaran Fi Prestasi Daripada Lebihan Dana Risiko Peserta
21. Pembayaran Manfaat Takaful Selain Musibah Daripada Dana Risiko Peserta
22. Model Takaful Berasaskan *Wadi`ah, Tabarru`* Dan *Wakalah*
23. Variasi Dalam Struktur Pelan Takaful
24. Aplikasi *Tabarru`* Dalam Takaful

BAHAGIAN III: INSTRUMEN PASARAN WANG**43**

25. Konsep *Mudarabah* Dalam Penerbitan Nota Bank Negara Malaysia
26. Pelaksanaan Aktiviti Jualan Singkat Terkawal (*Regulated Short Selling*) Menggunakan Terbitan Pelaburan Kerajaan Malaysia (*Malaysian Government Investment Issue*)

BAHAGIAN IV: KONTRAK/KONSEP SYARIAH	51
<i>Bai` Al-Sarf</i>	53
27. Penentuan Majlis Akad Dan Serah Terima Bagi Jual Beli Mata Wang (<i>Bai` Al-Sarf</i>) Dalam Operasi Kewangan Semasa	
28. Pembayaran Hutang Dalam Bentuk Mata Wang Berbeza Daripada Hutang Asal	
Hibah	56
29. Pemilikan Pemberi Hibah (<i>Wahib</i>) Ke Atas Aset Hibah	
30. Syarat-Syarat Pemberian Hibah Dalam Kontrak <i>Qard</i>	
31. Penetapan Had Tempoh Masa Dalam Pemberian Hibah	
32. Pemindahan Hak Milik Dalam Hibah	
33. Hibah Bapa Kepada Anak	
34. Hibah Dalam Kontrak <i>Musyarakah</i>	
<i>Ijarah</i>	67
35. Penanggungan Kos Perlindungan Takaful Dalam Kontrak Sewa Beli Islam	
36. Kos Penyelenggaraan Dan Kos Takaful Aset <i>Ijarah</i>	
37. Penggabungan Kadar Sewa Tetap Dan Kadar Sewa Boleh Ubah	
38. Penetapan Had Maksimum Dan Minimum Dalam Kadar Sewa Boleh Ubah Dalam Kontrak <i>Ijarah</i>	
39. Tanggungjawab Penyewa Untuk Membuktikan Tidak Berlaku Kecuaian Ketika Aset Rosak	
40. Status Kontrak <i>Ijarah</i> Dalam Situasi Kematian Salah Satu Pihak Yang Berkontrak	
41. Penamatan Awal Kontrak <i>Ijarah</i> Oleh Penyewa	
<i>Istisna`</i>	75
42. Klausula Penalti (<i>Syart Jaza'</i>) Ke Atas <i>Sani`</i> Dalam Kes Kelewatan Penyerahan Aset <i>Istisna`</i>	
43. Penjualan Atau Cagaran Aset <i>Istisna`</i> Yang Belum Diserahkan Kepada <i>Mustasni`</i>	

- 44. Kes Kematian Atau Pembubaran Pihak Berkontrak Dalam Kontrak *Istisna`*
- 45. Kegagalan *Sanī`* Untuk Menyiapkan Dan Menyerahkan Aset *Istisna`* Kepada *Mustasni`*
- 46. Jaminan Prestasi Pihak Ketiga Oleh *Mustasni`* Dalam Pengaturan *Istisna`* *Muwazi*
- 47. Pemindahan Hak Milik Aset *Istisna`*
- 48. Pembatalan Kontrak *Istisna`* Salah Satu Pihak Berkontrak

Kafalah **85**

- 49. Persetujuan Pihak Yang Dijamin (*Makful `Anhu*) Dalam Pembubaran Kontrak *Kafalah*
- 50. Turutan Keutamaan Untuk Menuntut Jaminan Dalam Keadaan Terdapat Lebih Daripada Seorang Penjamin (*Kafil*)
- 51. Kegagalan *Kafil* Dalam Menyelesaikan Tanggungjawab Jaminan
- 52. Pengenaan Fi *Kafalah*
- 53. Prosedur Tuntutan Hutang Dalam Kes *Kafil* Meninggal Dunia Sejurus Selepas Hutang Belum Bayar Telah Sampai Tempoh Pembayaran

Qard **91**

- 54. Manfaat Secara Kontraktual Dalam Kontrak *Qard*
- 55. Pendedahan Maklumat Berhubung Pembayaran Hibah Pada Tempoh-Tempoh Yang Lepas Dalam Kontrak *Qard*
- 56. Pemeteraihan Kontrak *Qard* Yang Bersifat Insidental Secara Unjuk Terima (*Mu`atah*)

Rahn **95**

- 57. Prosedur Lelongan Barang Gadaian (*Marhun*)
- 58. Cagaran Aset Bercampur
- 59. Pemodaluan Semula Amaun Faedah Aset Kewangan Konvensional Untuk Diambil Kira Sebagai Nilai *Marhun*

- 60. Penggunaan *Marhun* Oleh Pencagar (*Rahin*)
- 61. Penggunaan *Marhun* Oleh Penerima Cagaran (*Murtahin*)
- 62. Penanggungan Kos Penyimpanan, Kos Dokumentasi Dan Kos Pencairan *Marhun*
- 63. Pengenaan Caj Ke Atas *Rahin* Dalam Kontrak *Rahn* Yang Melibatkan Hutang *Qard*
- 64. Kontrak *Rahn* Yang Melibatkan Aset Pihak Ketiga
- 65. Status Aset Yang Belum Wujud Sebagai Aset Cagaran

Tawarruq**107**

- 66. Pembuktian Transaksi *Murabahah* Antara Prinsipal Dengan Wakil Dalam Pengaturan Dwi-Agenzi Bagi *Tawarruq*
- 67. Penamatan Kontrak Jual Beli Secara *Tawarruq* Melalui Pemindahan Hutang (*Hawalah al-Dayn*)

Wa`d**110**

- 68. Keterikatan *Wa`d* Dan Muwa`adah Serta Kesannya
 - (a) *Wa`d*
 - (b) *Muwa`adah Mulzimah*
 - (c) Aplikasi *Muwa`adah* Dalam Transaksi *Ba`i Al-Sarf*
- 69. Ciri-Ciri Subjek *Wa`d* Yang Dibenarkan

Wakalah**115**

- 70. Tindakan (*Tasarruf*) Sesuatu Pihak Sebelum Mandat Diberikan Bagi Pemeteraiyan Kontrak Pembiayaan
- 71. Pelantikan Wakil Yang Sama Bagi Kedua-Dua Pihak Berkontrak
- 72. Penamatan Kontrak *Wakalah* Oleh Wakil Sekiranya Prinsipal (*Muwakkil*) Melanggar Terma Dan Syarat Kontrak
- 73. Wang Pendahuluan Oleh Wakil Untuk Memulakan Pelaburan *Muwakkil*
- 74. Kesan Wakil Yang Melanggar Terma Dan Syarat Dalam Kontrak *Wakalah Bi Al-Istithmar*

**BAHAGIAN V:
PENGGULUNGAN INSTITUSI PERBANKAN ISLAM**

121

- 75. Keutamaan Pembayaran Semasa Penggulungan Institusi Perbankan Islam
 - 76. Penerimaan Yuran Insentif *Wakalah* Selepas Tarikh Penggulungan
 - 77. Perkongsian Laba Daripada Pelupusan Aset Akaun Pelaburan *Mudarabah*
 - 78. Pengasingan Pembayaran Semasa Penggulungan Institusi Perbankan Konvensional Yang Menawarkan Skim Perbankan Islam (SPI)
 - 79. Pembayaran Kos Penggulungan Oleh Pemegang Akaun Pelaburan
-

BAHAGIAN VI: LAIN-LAIN

129

- 80. Caj Lewat Bayar Bagi Hutang Penghakiman
 - 81. Jual Beli Hutang Dengan Komoditi
 - 82. Instrumen Modal Untuk Operasi Skim Perbankan Islam
 - 83. Konsep Cabutan Bertuah Bagi Produk Pelaburan Berdasarkan *Mudarabah*
 - 84. Kaedah Memaklumkan Dan Mendapatkan Persetujuan Pelanggan Berhubung Peralihan Kontrak Syariah Dalam Proses Pengkelasan Semula Produk Deposit Secara Islam
 - 85. Panduan Syariah Bagi Pelaburan Emas Dan Perak
 - 86. Mekanisme Penyelesaian Perkhidmatan GIRO Antara Bank Atau *Interbank GIRO* (IBG) Bagi Perbankan Islam
 - 87. Pembekuan Akaun Simpanan Pelanggan Yang Mungkir Dalam Pembayaran Terhadap Pembiayaan
 - 88. Penstrukturan Semula Hutang
 - 89. Penggabungan Beberapa Kontrak Dalam Satu Perjanjian Induk (*Master Agreement*)
 - 90. Mekanisme Hapus Kira Dalam *Sukuk* Modal Tambahan Tier 1 Dan Modal Tier 2
 - 91. Parameter Syariah Berhubung Penggabungan Jual Beli Dengan *Qard* (*Bai' Wa Salaf*)
-

GLOSARI

153

PERUTUSAN GABENOR BANK NEGARA MALAYSIA

Bismillahirrahmanirrahim,

Kompilasi Keputusan Syariah Dalam Kewangan Islam (Edisi Ketiga) ini mengandungi keputusan Majlis Penasihat Shariah (MPS) Bank Negara Malaysia dari tahun 2011 hingga 2017. Edisi ketiga ini adalah kesinambungan kepada edisi terdahulu bertujuan sebagai panduan dan rujukan penting bagi seluruh komuniti kewangan Islam. Penerbitan ini juga merupakan manifestasi terhadap komitmen berterusan Bank Negara Malaysia untuk menggalakkan perkembangan pesat industri kewangan Islam di samping meningkatkan tahap ketelusan berhubung pertimbangan perundangan fiqh dalam kewangan Islam. Selain membantu urus tadbir Syariah menjadi lebih cekap dan berkesan di peringkat institusi, ia juga sebagai pemangkin bagi pengharmonian penafsiran Syariah serta menjadi sumber rujukan intelektual kepada para pengkaji, ahli akademik dan pelajar dalam bidang kewangan Islam.

Cabarani inovasi yang terhasil daripada pendekatan teknologi kewangan (*fintech*) yang melibatkan perubahan terhadap struktur produk yang menjurus kepada penggabungan dan pengaturan pelbagai aplikasi kontrak Syariah baharu serta kaedah pemasaran terkini memerlukan pendekatan minda Syariah dalam bentuk baharu yang lebih terbuka dan adaptif. Fenomena ini memerlukan para cendekiawan Syariah memanfaatkan segala kepakaran mereka dalam menilai dan memperhalusi produk kewangan Islam yang lebih kompetitif dan inovatif.

Di kesempatan ini, saya ingin merakamkan ucapan setinggi-tinggi penghargaan dan terima kasih kepada semua yang terlibat dalam penerbitan kompilasi ini, terutamanya ahli-ahli MPS. Menerusi kepakaran dan pengalaman luas serta dedikasi yang tinggi, mereka telah memberikan sumbangan yang penting lagi bermakna kepada perkembangan dan kemajuan kewangan Islam.

Gabenor Muhammad bin Ibrahim, FCB
Bank Negara Malaysia

PRAKATA PENGERUSI MAJLIS PENASIHAT SHARIAH BANK NEGARA MALAYSIA

Assalamu`alaikum Warahmatullahi Wabarakatuh,

Segala puji dan syukur dirafakkan ke hadrat Allah Yang Maha Penyayang lagi Maha Bijaksana, selawat serta salam ke atas Junjungan Nabi Muhammad SAW, ahli keluarga, para sahabat dan pengikut-pengikut Baginda.

Bank Negara Malaysia sentiasa berada di barisan hadapan dalam usaha murni negara untuk memberikan sokongan dinamik dan serba maju kepada industri kewangan Islam. Selaras dengan minat yang semakin mendalam terhadap kewangan Islam di seluruh dunia, baik dalam kalangan mereka yang beragama Islam mahupun yang bukan beragama Islam, Bank Negara Malaysia telah mengambil beberapa langkah utama untuk menggalakkan perkembangan ilmu pengetahuan dan pemahaman mengenai kewangan Islam bagi memenuhi permintaan industri ini yang semakin meningkat. Salah satu usaha tersebut, dengan izin Allah SWT, ialah penerbitan *Kompilasi Keputusan Syariah Dalam Kewangan Islam (Edisi Ketiga)* oleh Bank Negara Malaysia.

Buku ini merupakan satu kesinambungan ilmiah keputusan yang terhasil daripada siri mesyuarat Majlis Penasihat Shariah Bank Negara Malaysia sepanjang tahun 2011-2017. Penerbitan ini diharap dapat membantu usaha memperkaya korpus ilmu pengetahuan dalam bidang kewangan, dan akan menjadi asas dan rujukan kepada industri kewangan Islam dalam pembangunan dan penambahbaikan produk.

Kompilasi ini merupakan hasil daripada usaha ijтиhad secara bersama ahli Majlis Penasihat Shariah Bank Negara Malaysia berhubung dengan perkara-perkara Syariah yang berkaitan dengan kewangan Islam. Ijтиhad secara bersama ini bukanlah satu fenomena baharu dalam undang-undang Islam, malah ia telah menjadi satu keperluan dalam memastikan industri kewangan Islam dapat dilaksanakan dalam rangka kewangan semasa. Dalam melaksanakan ijтиhad secara bersama ini, para cendekiawan dan ahli penasihat Syariah perlu memiliki minda Syariah yang jitu dengan memahami secara jelas, tepat dan komprehensif berhubung industri kewangan daripada sekecil-kecil isu teknikal dan kaedah pelaksanaan yang mikro sehingga ke kepada perkara besar dan utama seperti

dasar dan hala tuju serta matlamat perbankan dan kewangan dunia pada hari ini. Ini adalah kerana Syariah tidak terpisah daripada kehidupan manusia malah Syariah itulah yang sepatutnya menjadi nadi dan arus utama yang mendasari perjalanan kehidupan manusia sejagat. Ini secara tidak langsung menjadikan kewangan Islam sebagai satu fenomena arus perdana melibatkan aktiviti muamalat bagi masyarakat setempat, domestik dan antarabangsa.

Kompilasi keputusan ini menjadi lebih relevan dalam konteks Malaysia memandangkan keputusan Majlis Penasihat Shariah Bank Negara Malaysia ini adalah mengikat ke atas semua institusi perbankan Islam, syarikat takaful, mahkamah dan penimbang tara. Saya percaya bahawa keputusan Majlis Penasihat Shariah ini menjadi asas dan panduan kepada pihak pengawalselia dalam merumuskan dasar serta polisi yang dikuatkuasakan ke atas industri perbankan Islam dan takaful di negara ini.

Manfaat daripada kompilasi ini akan menjadi lebih bermakna apabila ianya dianalisis dalam skop perbincangan bidang kuasa perundungan Islam dan ijтиhad yang mendasari falsafah Islam, khususnya ijтиhad secara bersama. Dalam mendukung aspirasi ini, saya bagi pihak Majlis Penasihat Shariah Bank Negara Malaysia mengambil sikap terbuka dan mengalu-alukan sebarang cadangan bernes dan buah fikiran yang konstruktif bagi meningkatkan lagi kualiti perbincangan dan keputusan kami dari semasa ke semasa. Akhirnya, saya berharap agar kompilasi keputusan ini akan dapat memenuhi matlamat penerbitannya.

Wassalam.

Datuk Dr. Mohd Daud Bakar
Pengerusi
Majlis Penasihat Shariah Bank Negara Malaysia
2016 - 2019

MAJLIS PENASIHAT SHARIAH BANK NEGARA MALAYSIA

Majlis Penasihat Shariah (MPS) Bank Negara Malaysia ditubuhkan pada tahun 1997 sebagai badan berautoriti tertinggi dalam menentukan perkara-perkara Syariah berhubung dengan kewangan Islam di Malaysia. MPS telah diberikan mandat untuk menentukan hukum Syarak bagi perniagaan perbankan Islam, takaful, kewangan Islam, pembangunan kewangan Islam atau perniagaan lain yang berlandaskan prinsip Syariah yang di bawah kawal seliaan Bank Negara Malaysia. MPS sebagai badan rujukan dan penasihat Bank Negara Malaysia berhubung dengan perkara Syariah juga bertanggungjawab untuk mengesahkan semua produk perbankan Islam dan takaful bagi memastikan produk-produk tersebut mematuhi prinsip Syariah. Selain itu, MPS juga berperanan sebagai penasihat Bank Negara Malaysia berhubung dengan isu-isu berkaitan dengan urus niaga atau urusan kewangan Islam Bank Negara Malaysia dan badan-badan berkaitan yang lain.

Berdasarkan peruntukan Akta Bank Negara Malaysia 2009, peranan dan fungsi MPS telah diperkuuh lagi dengan pemberian status badan berautoriti tunggal dalam menentukan perkara-perkara Syariah berhubung dengan perbankan Islam, takaful dan kewangan Islam. Keputusan MPS bukan sahaja terpakai bagi IKI, malah juga oleh mahkamah dan penimbang tara yang perlu merujuk kepada keputusan MPS untuk setiap prosiding yang berkaitan dengan perniagaan kewangan Islam, dan juga memperakui bahawa keputusan MPS adalah mengikat.

MPS dianggotai oleh para ilmuwan Syariah dan pakar kewangan Islam terkemuka, yang mempunyai kelayakan, pengalaman dan pengetahuan yang mendalam dalam pelbagai bidang, khususnya dalam bidang kewangan dan perundangan Islam.

AHLI-AHLI MAJLIS PENASIHAT SHARIAH BANK NEGARA MALAYSIA (1997 - 2019)

1. **Datuk Dr. Mohd Daud Bakar**
Sesi Pelantikan: 1997 – 2019
2. **Prof. Dr. Ashraf Md Hashim**
Sesi Pelantikan: 2010 – 2019
3. **Tan Sri Sheikh Ghazali Abdul Rahman**
Sesi Pelantikan: 1999 – 2019
4. **Datuk Dr. Zulkifli Mohamad Al-Bakri**
Sesi Pelantikan: 2016 – 2019
5. **Dato' A. Aziz A. Rahim**
Sesi Pelantikan: 2016 – 2019
6. **Prof. Dr. Engku Rabiah Adawiah Engku Ali**
Sesi Pelantikan: 2006 – 2019
7. **Prof. Dr. Mohamad Akram Laldin**
Sesi Pelantikan: 2008 – 2019
8. **Prof. Dr. Asmadi Mohamed Naim**
Sesi Pelantikan: 2013 – 2019
9. **Dr. Shamsiah Mohamad**
Sesi Pelantikan: 2013 – 2019
10. **En. Burhanuddin Lukman**
Sesi Pelantikan: 2013 – 2019

samb.

AHLI-AHLI MAJLIS PENASIHAT SHARIAH BANK NEGARA MALAYSIA (1997 - 2019)

11. **Tun Abdul Hamid Mohamad**
Sesi Pelantikan: 2004 – 2016
12. **Dato' Seri Haji Hassan Ahmad**
Sesi Pelantikan: 1997 – 2016
13. **Prof. Datuk Dr. Abdul Monir Yaacob**
Sesi Pelantikan: 1999 – 2006
14. **Prof. Dato' Wira Dr. Othman Ishak**
Sesi Pelantikan: 1997 – 1999
15. **Dato' Dr. Abdul Halim Ismail**
Sesi Pelantikan: 1997 – 2013
16. **Dato' Wan Mohamad Dato' Sheikh Abd Aziz**
Sesi Pelantikan: 2008 – 2010
17. **Prof. Dr. Rusni Hassan**
Sesi Pelantikan: 2010 – 2016
18. **Prof. Madya Dr. Abdul Halim Muhammad**
Sesi Pelantikan: 2004 – 2008
19. **Prof. Madya Dr. Aznan Hasan**
Sesi Pelantikan: 2006 – 2008, 2010 – 2013
20. **Dr. Muhammad Anwar Ibrahim**
Sesi Pelantikan: 2010 – 2013

samb.

AHLI-AHLI MAJLIS PENASIHAT SHARIAH BANK NEGARA MALAYSIA (1997 - 2019)

21. **Dr. Mohd Parid Sheikh Ahmad**
Sesi Pelantikan: 2004 – 2008
22. **Dr. Muhammad Syafii Antonio**
Sesi Pelantikan: 2006 – 2010
23. **Dr. Ahmed Ali Abdalla**
Sesi Pelantikan: 1997 – 1999
24. **Almarhum Prof. Emeritus Tan Sri Datuk Ahmad Ibrahim**
Sesi Pelantikan: 1997 – 1999
25. **Almarhum Datuk Dr. Haron Din**
Sesi Pelantikan: 1997 – 1999
26. **Almarhum Datuk Haji Md. Hashim Yahaya**
Sesi Pelantikan: 1997 – 2010
27. **Almarhum Prof. Dato' Dr. Mohd Ali Haji Baharum**
Sesi Pelantikan: 2001 – 2006
28. **Almarhum Dato' Sheikh Azmi Ahmad**
Sesi Pelantikan: 1997 – 1999
29. **Almarhum Prof. Dr. Joni Tamkin Borhan**
Sesi Pelantikan: 1999 – 2003
30. **Almarhum Dr. Abdullah Ibrahim**
Sesi Pelantikan: 1997 – 1999

PENGENALAN

Akta Bank Negara Malaysia 2009 (Akta) mengiktiraf Majlis Penasihat Shariah (MPS) Bank Negara Malaysia sebagai badan berautoriti tertinggi dalam menentukan perkara berhubung isu-isu Syariah dalam kewangan Islam. Sehubungan itu, Bank Negara Malaysia menerbitkan buku *Kompilasi Keputusan Syariah Dalam Kewangan Islam (Edisi Ketiga)* sebagai rujukan yang penting bagi pengamal industri kewangan Islam, mahkamah dan penimbang tara. Ini sejajar dengan keperluan Akta yang menghendaki semua IKI, mahkamah dan penimbang tara untuk merujuk kepada MPS bagi perkara atau prosiding yang berkaitan isu Syariah dalam perniagaan kewangan Islam. Penerbitan kompilasi ini juga bertujuan untuk menghebahkan keputusan-keputusan MPS ke arah mengharmonikan interpretasi Syariah dalam industri kewangan Islam secara menyeluruh.

Buku ini merupakan kompilasi keputusan MPS sepanjang tahun 2011 hingga tahun 2017. Kompilasi ini ialah kesinambungan daripada *Resolusi Syariah Dalam Kewangan Islam Edisi Pertama* dan *Edisi Kedua* yang masing-masing telah diterbitkan pada tahun 2007 dan 2010. Penerbitan edisi ketiga ini diharapkan dapat menjelaskan asas-asas pertimbangan kepada keputusan MPS yang telah dijadikan sandaran utama dalam merumuskan dasar dan polisi berkaitan perbankan Islam dan takaful.

Sebarang pertanyaan berhubung dengan *Kompilasi Keputusan Syariah Dalam Kewangan Islam (Edisi Ketiga)* ini boleh dikemukakan kepada Sekretariat MPS melalui e-mel: sac.secretariat@bnm.gov.my

SINGKATAN

AITAB	<i>Al-Ijarah Thumma al-Bai`</i>
APKI 2013	Akta Perkhidmatan Kewangan Islam 2013
bil.	Bilangan
BNM	Bank Negara Malaysia
Cagamas	Perbadanan Gadai Janji Nasional
CASA	<i>Current Account And Savings Account</i>
Danajamin	Danajamin Nasional Berhad
h.	Halaman
IBG	<i>Interbank GIRO</i>
IIMM	<i>Islamic Interbank Money Market</i>
IKI	Institusi Kewangan Islam
IPRS	<i>Islamic Profit Rate Swap</i>
j.	Jilid
KLIBOR	<i>Kuala Lumpur Interbank Offered Rate</i>
MGII	<i>Malaysian Government Investment Issue</i>
MGS	<i>Malaysian Government Securities</i>
MPS	Majlis Penasihat Shariah Bank Negara Malaysia

MyClear	Malaysian Electronic Clearing Corporation Sdn. Bhd.
no.	Nombor
NVLA	<i>Non-Viability Loss Absorption</i>
OIC	Organisation Of The Islamic Conference
PIDM	Perbadanan Insurans Deposit Malaysia
PWR	<i>Purchase With Recourse</i>
RENTAS	<i>Real Time Electronics Transfer Of Funds And Securities</i>
Repo	<i>Repurchase Agreement</i>
RSS	<i>Regulated Short Selling</i>
SAW	<i>Sallallahu `Alaihi Wasallam</i>
SBBA	<i>Sell And Buy Back Agreement</i>
SPI	Skim Perbankan Islam
SWT	<i>Subhanahu Wa Ta`ala</i>
T+2	Hari Kedua Selepas Tarikh Transaksi

BAHAGIAN I:

PRODUK PERBANKAN ISLAM

1. Penggunaan Bil Penerimaan-i Dalam Pembiayaan Modal Perniagaan

Terdapat cadangan daripada institusi kewangan Islam (IKI) untuk memperkenalkan produk Bil Penerimaan-i (*Accepted Bill-i*) bagi membiayai modal perniagaan kepada pelanggan untuk membeli barang mentah bagi memulakan perniagaan.

Tujuan cadangan produk Bil Penerimaan-i ini adalah untuk menyediakan alternatif kepada bil penerimaan sedia ada dalam pasaran bagi membolehkan ia didagangkan di pasaran sekunder tanpa melibatkan kontrak jual beli hutang (*bai` al-dayn*).

Cadangan modus operandi bagi produk tersebut adalah seperti yang berikut:

- i. Pada awal proses, IKI akan melantik pelanggan sebagai wakil untuk membeli barang mentah dan IKI akan membuat pembayaran terhadap harga barang tersebut serta memperoleh hak milik.
- ii. Pelanggan akan melakukan *wa`d* untuk membeli portfolio barang secara *murabahah* daripada IKI pada tempoh matang. Sebelum tempoh matang, pelanggan diberi keizinan oleh IKI untuk menggunakan barang tersebut.
- iii. Pelanggan juga boleh menjual barang dengan izin IKI untuk mendapatkan tunai; atau menjual barang dan menggantikannya dengan barang yang sama nilainya dengan syarat komposisi aset nyata adalah tidak kurang daripada 51% daripada portfolio barang. Sebarang keuntungan daripada penjualan barang boleh diambil oleh pelanggan sebagai insentif oleh IKI kepada pelanggan (wakil).
- iv. IKI boleh menjual Bil Penerimaan-i di pasaran sekunder. Dalam hal ini, IKI akan bertindak sebagai wakil kepada pemilik baharu Bil Penerimaan-i dan penjamin bagi pelanggan asal.
- v. Pada tarikh matang, pelanggan asal akan menyempurnakan *wa`d* dengan membeli portfolio barang tersebut secara *murabahah*.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-120 bertarikh 20 Januari 2012 telah memutuskan bahawa penggunaan produk Bil Penerimaan-i adalah dibenarkan dengan mematuhi perkara-perkara berikut:

- i. Subjek *wa'd* perlu mengambil kira perubahan yang mungkin berlaku ke atas portfolio barang dan persetujuan pelanggan untuk melaksanakan *wa'd* kepada pihak yang memegang bil sekiranya berlaku pindah milik bil tersebut.
- ii. Klausula *wa'd* perlu menyatakan dengan jelas bahawa portfolio barang yang dijanjikan untuk dibeli oleh pelanggan merangkumi:
 - (a) Bahan asal;
 - (b) Gabungan bahan asal dan barang yang siap diproses;
 - (c) Gabungan bahan asal, barang yang siap diproses dan wang tunai; atau
 - (d) Gabungan bahan asal, barang yang siap diproses, barang lain yang digantikan dan wang tunai.
- iii. Dalam situasi penjualan Bil Penerimaan-i dalam pasaran sekunder, di samping bertindak sebagai wakil, IKI juga perlu mengambil peranan secara berasingan sebagai penjamin bagi pembayaran kepada pihak yang memegang bil.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Pemakaian konsep *wakalah* dan *wa'd* dalam struktur dan operasi produk ini tidak bertentangan dengan Syarak.
- ii. Klausula *wa'd* berhubung portfolio barang yang merupakan subjek *wa'd* yang akan dibeli oleh pelanggan mengambil kira perubahan yang berlaku terhadap portfolio barang sepanjang tempoh matang bagi memastikan *wa'd* tersebut mengikat ke atas pelanggan (pemberi *wa'd*).

- iii. Kesan terhadap sesuatu kontrak adalah bergantung kepada terma dan syarat yang dipersetujui dalam kontrak selagi ia tidak bercanggah dengan kaedah umum Syarak. Ini adalah selaras dengan kaedah fiqah berikut:

الأصل رضى المتعاقدين ونتيجة هي ما التزم به بالتعاقد

“Hukum asal dalam akad adalah reda (persetujuan) kedua-dua pihak yang berkontrak dan kesan kontrak adalah berdasarkan hak dan tanggungjawab yang telah mereka persetujui dalam akad.”¹

2. Penggunaan Konsep *Wa`d* Dalam Produk Repo Berjangka-i

Terdapat cadangan daripada IKI untuk memperkenalkan produk Repo Berjangka-i (*Term Repo-i*) yang melibatkan penggunaan *wa`d* bagi jual beli sekuriti. Prinsip Syariah yang digunakan bagi produk ini ialah jual dan beli balik (SBBA), *wa`d*, hibah, *hamisy al-jiddiyah* dan *murabahah/musawamah*.

Cadangan produk ini yang melibatkan beberapa konsep Syariah bertujuan untuk pengurusan risiko jangka panjang sepetimana yang dilaksanakan dalam penyelenggaraan margin (*margin maintainance*).

Struktur produk adalah seperti yang berikut:

- i. Pelanggan menjual sekuriti sepiawai² (*fungible securities*) kepada IKI pada tarikh mula secara tunai. Hak milik (*legal title*) sekuriti sepiawai tersebut berpindah kepada IKI;
- ii. Seterusnya pelanggan berjanji untuk membeli komoditi daripada IKI berdasarkan *murabahah* komoditi secara tunai pada tarikh matang. Bagi mengukuhkan janjinya, pelanggan boleh meletakkan *hamisy al-jiddiyah* sebagai deposit sekuriti kepada IKI. Memandangkan deposit sekuriti dimiliki oleh pelanggan, maka pelanggan juga mewakilkan IKI untuk melaburkan amaun deposit sekuriti tersebut berdasarkan konsep *wakalah bi al-istithmar* pada tarikh penilaian yang ditetapkan (*pre-determined valuation dates*);
- iii. Kemudian IKI berjanji untuk menghadiahkan sekuriti sepiawai kepada pelanggan pada tarikh matang jika pelanggan menunaikan janji untuk membeli komoditi; dan

¹ Ahmad al-Zarqa', *Syarh al-Qawa'id al-Fiqhiyyah*, Dar al-Qalam, 1989, h. 482.

² Sekuriti sepiawai ialah sekuriti yang mempunyai nilai yang sama.

- iv. IKI berjanji untuk membeli komoditi daripada pelanggan secara *musawamah* dan diselesaikan secara penuh dan lari dari semasa ke semasa pada tarikh pemerhatian. IKI boleh meletakkan *hamisy al-jiddiyah* sebagai deposit sekuriti kepada pelanggan berdasarkan konsep *wakalah bi al-istithmar* pada tarikh penilaian yang ditetapkan.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-121 bertarikh 29 Februari 2012 telah memutuskan bahawa produk *Term Repo-i* yang distrukturkan berdasarkan konsep jual beli, *wa`d*, hibah, *hamisy al-jiddiyah* dan *murabahah/musawamah* komoditi adalah dibenarkan dengan parameter berikut:

- i. Konsep-konsep di atas dilaksanakan dengan turutan yang sesuai.
- ii. *Wa`d* diguna pakai bagi menunjukkan komitmen pihak-pihak untuk melaksanakan transaksi berikut:
 - (a) *Wa`d* daripada pelanggan untuk membeli komoditi daripada IKI pada tarikh matang.
 - (b) *Wa`d* daripada IKI untuk memberi hibah kepada pelanggan sekiranya pelanggan menyempurnakan *wa`dnya*.
 - (c) *Wa`d* daripada IKI untuk melaksanakan *musawamah* komoditi dengan pelanggan apabila berlaku peristiwa pencetus (*trigger event*) seperimana yang dipersetujui.
- iii. Pelaksanaan hibah, iaitu pemberian sekuriti daripada IKI kepada pelanggan akan disempurnakan jika pihak pelanggan melaksanakan janji untuk melakukan transaksi *murabahah* komoditi dengan pihak IKI pada tarikh matang. Hibah ini adalah salah satu bentuk hibah bersyarat yang dibenarkan.
- iv. *Hamisy al-jiddiyah* akan diberikan oleh pihak yang berjanji untuk melaksanakan transaksi bagi memastikan pelaksanaan janjinya dan sebagai petunjuk kapasiti kewangan pemberi janji. Dalam konteks ini, *hamisy al-jiddiyah* boleh dilaburkan oleh pihak IKI berdasarkan *wakalah bi al-istithmar*.

- v. *Murabahah/musawamah* komoditi akan dilaksanakan berdasarkan *wa`d* yang dibuat oleh pihak pelanggan dan IKI.
- vi. Pihak pelanggan dan IKI boleh bersetuju sekiranya berlaku keingkaran (*event of default*) terhadap mana-mana *wa`d*, pihak yang tidak ingkar (*non-defaulting party*) berhak menuntut (*exercise*) pelaksanaan *wa`d* yang diberikan oleh pihak yang ingkar (*defaulting party*) dan ini akan mempercepatkan pelaksanaan janji pelanggan untuk membeli komoditi daripada IKI dan janji IKI untuk memberi hibah sekuriti sepiawai kepada pelanggan.

Asas Pertimbangan

Penggunaan dan pelaksanaan konsep *wa`d* dalam muamalat telah diakui oleh majoriti ulama. Struktur yang dikemukakan memerlukan *wa`d* bagi mengikat pihak yang berurusan dengannya. Maka tiada halangan Syarak untuk menggunakan *wa`d* dalam produk *Term Repo-i* ini.

Penggunaan konsep *hamisy al-jiddiyah* juga tidak bertentangan dengan Syarak kerana ia bertujuan untuk melindungi kepentingan pihak-pihak yang terlibat dalam pemberian sesuatu janji. *Hamisy al-jiddiyah* yang diberikan juga boleh dilaburkan setelah mendapat keizinan daripada pelanggan berdasarkan kontrak *wakalah bi al-istithmar*.

Penggunaan beberapa kontrak Syariah dalam satu produk adalah harus selagi mana kontrak-kontrak tersebut tidak menjelaskan objektif kontrak yang digunakan.

3. Variasi Kepada Produk Pembiayaan Aset-i *Musyarakah Mutanaqisah*

Secara umumnya, struktur produk pembiayaan berasaskan *musyarakah mutanaqisah* yang terdapat dalam amalan pasaran semasa boleh berlaku dengan melibatkan IKI dan pelanggan membeli sesuatu aset secara bersama berdasarkan bahagian yang ditentukan (contohnya 90:10) bergantung pada pembiayaan yang dipohon.

Bahagian aset yang dimiliki oleh IKI akan disewakan kepada pelanggan; dan bayaran ansuran bulanan akan digunakan oleh pelanggan untuk membayar sewa dan membeli bahagian pemilikan IKI secara beransur-ansur sehingga keseluruhan bahagian pemilikan IKI dibeli sepenuhnya oleh pelanggan.

Terdapat cadangan daripada IKI untuk memperkenalkan produk Pembiayaan Aset-i berasaskan *musyarakah mutanaqisah* dengan olahan yang melibatkan konsep *istisna'*, *ijarah mawsufah fi al-zimmah*, *ijarah* dan *wa'd*. Struktur cadangan olahan adalah seperti yang berikut:

- i. Pihak IKI akan membeli aset yang masih dalam pembinaan daripada pemaju di bawah kontrak *istisna'*, yang mana aset akan disiapkan oleh pemaju mengikut tempoh pembinaan yang dipersetujui.
- ii. Semasa tempoh pembinaan, pelanggan akan membayar sewa pendahuluan kepada IKI berdasarkan kontrak *ijarah* secara *mawsufah fi al-zimmah*.
- iii. Setelah aset disiapkan, *musyarakah* antara IKI dengan pelanggan akan bermula di mana IKI dan pelanggan akan membuat sumbangan modal terhadap *musyarakah* menurut kadar sumbangan modal yang dipersetujui dan *ijarah* juga akan bermula.
- iv. Formula bayaran yang dikenakan ke atas penyewa (pelanggan) sepanjang tempoh pembiayaan adalah:

Jumlah bayaran sewa = sewa tetap + sewa boleh ubah.

Sewa tetap menyamai jumlah pembiayaan pelanggan (*principal*) manakala sewa boleh ubah ialah jumlah keuntungan (*profit*) yang akan diambil oleh pihak IKI.

- v. Dari segi pengiraan sewa, sewa tetap dianggap telah terhutang oleh pelanggan bermula daripada perjanjian *ijarah* ditandatangani. Jumlah sewa tetap ini adalah bersamaan dengan jumlah prinsipal manakala sewa boleh ubah (*profit*) adalah bergantung kepada kadar pembiayaan semasa dalam pasaran.
- vi. Sekiranya sewa boleh ubah (keuntungan IKI) lebih rendah daripada kadar pasaran, IKI mempunyai dua pilihan, bergantung kepada persetujuan pelanggan iaitu:
 - (a) Mengekalkan bayaran sewa bulanan tetapi melanjutkan tempoh pembiayaan; atau
 - (b) Menaikkan bayaran sewa bulanan dan mengekalkan tempoh pembiayaan.

- vii. Sekiranya berlaku kerosakan pada aset *ijarah*, pihak IKI boleh menamatkan *ijarah* dan juga *musyarakah*. Walau bagaimanapun, IKI boleh meneruskan pembiayaan atas permintaan pelanggan berdasarkan janji (*wa`d*) oleh pelanggan untuk menggantikan/membaik pulih aset *ijarah* dengan segera.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-125 bertarikh 28 Jun 2012 memutuskan bahawa struktur cadangan variasi kepada produk pembiayaan aset-*i* berdasarkan *musyarakah mutanaqisah* seperti yang dikemukakan adalah tidak dibenarkan.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan bahawa konsep perkongsian (*musyarakah*) untung dan rugi dalam produk yang dicadangkan tidak jelas terutamanya dari aspek penentuan sewa tetap dan sewa boleh ubah.

4. Swap Kadar Keuntungan Secara Islam (IPRS) Menggunakan Dua Transaksi Tawarruq

Berdasarkan struktur IPRS yang menggunakan dua transaksi *tawarruq*, dua pihak (pihak A dan pihak B) akan memberi *wa`d* atau janji untuk masing-masing memasuki dua transaksi *tawarruq* yang berlainan pada suatu masa hadapan dalam sela waktu tertentu.

Pada waktu yang telah ditentukan, pihak A akan memasuki transaksi *murabahah* komoditi dengan pihak B berdasarkan nilai kadar keuntungan tetap. Manakala pihak B pula akan memasuki transaksi *tawarruq* yang lain berdasarkan nilai kadar keuntungan boleh ubah.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung dengan struktur IPRS yang menggunakan dua transaksi *tawarruq* masing-masing bagi menentukan kadar keuntungan tetap dan kadar keuntungan boleh ubah bagi setiap sela masa (*time interval*).

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-132 bertarikh 21 Februari 2013 telah meluluskan struktur produk IPRS yang mana dua transaksi *tawarruq* dilaksanakan masing-masing bagi memberikan kesan kadar tetap dan kadar boleh ubah pada setiap sela masa tertentu yang telah dipersetujui.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan terhadap dalil-dalil dan pandangan berkaitan keharusan *tawarruq* seperti yang berikut:

- Firman Allah SWT:

وَأَحَلَّ اللَّهُ الْبَيْعَ وَحَرَمَ الرِّبَاً

*“Dan padahal Allah SWT telah menghalalkan jual beli dan mengharamkan riba.”*³

Berdasarkan pengertian umum ayat ini, para ulama berpendapat bahawa *tawarruq* diharuskan kerana ia merupakan sebahagian daripada kegiatan jual beli. Ia mungkin berlaku dengan tujuan memperolehi wang tunai sama ada dengan pengetahuan atau tanpa pengetahuan semua pihak yang terlibat.

- Kaedah fiqh:

الأصل في المعاملات الحل حتى يقوم دليل على التحرير

*“Hukum asal muamalat adalah harus, kecuali ada dalil yang mengharamkannya.”*⁴

- Ulama semasa telah mengharuskan penggunaan *tawarruq* berdasarkan pandangan dalam kalangan mazhab Hanafi, Syafi'i dan Hanbali yang mengharuskan penggunaan *tawarruq*.

³ Surah al-Baqarah, ayat 275.

⁴ Ibn Uthaimin, *Al-Syarh al-Mumti` `ala Zad al-Mustaqni'*, Dar Ibni al-Jauzi, j. 8, h. 241.

5. Swap Kadar Keuntungan Secara Islam (IPRS) Menggunakan Ciri Kadar Tukar Alih (*Switchable Islamic Profit Rate Swap*)

Secara umumnya, struktur IPRS sedia ada dalam pasaran melibatkan transaksi *tawarruq* dilakukan oleh dua pihak, iaitu pihak yang menginginkan keuntungan berkadar boleh ubah dan pihak yang menginginkan keuntungan berkadar tetap.

Berdasarkan struktur ini, pada peringkat permulaan, pihak A akan memasuki transaksi *tawarruq* dengan pihak B berdasarkan nilai kadar keuntungan tetap dengan tempoh matang menyamai tempoh matang IPRS. Pihak A akan membayar kadar keuntungan tetap secara berkala mengikut sela masa yang telah ditetapkan. Manakala pihak B pula akan memasuki transaksi *tawarruq* yang lain berdasarkan nilai kadar keuntungan boleh ubah pada setiap sela masa yang ditetapkan.

Obligasi yang terbit daripada kedua-dua transaksi ini akan ditolak selesai dan pihak yang mempunyai obligasi yang lebih tinggi akan membuat bayaran berdasarkan baki obligasi yang wujud.

Terdapat cadangan daripada IKI untuk memperkenalkan ciri kadar tukar alih dalam IPRS. Ciri kadar tukar alih ini memberikan pilihan kepada pelanggan untuk menukar alih kadar yang ingin dilindung nilai daripada kadar tetap kepada kadar boleh ubah ataupun sebaliknya. Pertukaran ini boleh dilakukan berulang kali pada setiap tempoh pengiraan berdasarkan terma-terma yang dipersetujui.

Berdasarkan struktur yang dicadangkan, pihak A memberi *wa`d* untuk membayar kepada pihak B jika penanda arasnya lebih tinggi daripada penanda aras pihak B. Manakala pihak B memberi *wa`d* untuk membayar kepada pihak A jika penanda arasnya lebih tinggi daripada penanda aras pihak A. Kesan pembayaran tersebut dicapai melalui transaksi *tawarruq*. Oleh yang demikian, hanya satu transaksi *tawarruq* akan dilaksanakan pada satu-satu masa yang ditetapkan.

Bagi mencapai ciri kadar tukar alih, pilihan diberikan kepada salah satu pihak di bawah pengaturan ini untuk menukar terma dalam *wa`d* dua hari sebelum tarikh pengiraan.

Sehubungan itu, MPS dirujuk berhubung dengan isu sama ada struktur yang dicadangkan boleh dilaksanakan ataupun tidak.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-132 bertarikh 21 Februari 2013 telah meluluskan cadangan produk IPRS yang mempunyai ciri kadar tukar alih sepertimana dikemukakan. Ciri kadar tukar alih boleh dilaksanakan berdasarkan persetujuan pihak-pihak berkontrak untuk mengubah terma-terma dan syarat dalam janji (*wa`d*) yang akan memberi kesan kepada penentuan harga dalam transaksi *murabahah* komoditi (*tawarruq*) yang akan dilaksanakan. Formula yang jelas adalah penting bagi membolehkan ciri ini dilaksanakan.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan terhadap dalil-dalil⁵ dan pandangan seperti yang berikut:

- i. Pandangan ulama semasa telah mengharuskan penggunaan *tawarruq* berdasarkan pandangan majoriti fuqaha yang mengharuskan penggunaan *tawarruq*.⁶
- ii. *Wa`d* sehalia daripada kedua-dua belah pihak adalah mengikat berdasarkan persetujuan masing-masing.
- iii. Selepas *wa`d* dilakukan, tiada halangan Syarak bagi IKI dan pelanggan untuk bersetuju meminda terma-terma *wa`d* tersebut sebelum termeterainya *murabahah*. Terma-terma *wa`d* boleh dipinda berdasarkan persetujuan bersama antara pihak pemberi dan penerima *wa`d*.
- iv. Dalam konteks transaksi *tawarruq* bagi produk IPRS ini, variasi yang dibuat adalah pada penentuan harga yang akan ditentukan sama ada berkadar tetap atau boleh ubah. Pendekatan untuk mencapai unsur variasi tersebut boleh dilakukan sama ada menerusi pindaan terhadap terma dan syarat *wa`d* atau melalui pembatalan *wa`d* asal dan digantikan dengan *wa`d* yang baharu. Kedua-dua pendekatan ini tidak menimbulkan halangan Syarak sekiranya dipersetujui oleh penerima *wa`d*.

⁵ Rujuk dalil kepada asas pertimbangan dalam perkara 4 berkenaan *Swap Kadar Keuntungan Secara Islam (IPRS) Menggunakan Dua Transaksi Tawarruq*.

⁶ Ibnu al-Humam, *Syarh Fath al-Qadir*, Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah, 2003, j. 7, h. 199; Ibnu Muflih, *Al-Furu'*, Bait al-Afkar al-Dawliah, 2004, h. 931; manakala pandangan ulama Syafi'i dilihat dari sudut keharusan *bai` inah*.

6. Produk Deposit Berdasarkan Kontrak *Wakalah* Dan *Kafalah*

Sebuah IKI berhasrat untuk menawarkan produk deposit berdasarkan kontrak *wakalah* dan *kafalah*. Menerusi produk ini, pelanggan bersetuju untuk membuka akaun deposit berdasarkan kontrak *wakalah* di mana pelanggan akan melantik IKI sebagai ejen untuk menguruskan akaun deposit.

Selain itu, IKI secara sukarela akan menjamin pembayaran amaun prinsipal kepada pelanggan pada bila-bila masa berdasarkan kontrak *kafalah*. Dalam cadangan produk ini, pemeteraian kontrak *wakalah* dan *kafalah* akan dilakukan secara berasingan dan pelanggan akan menerima pulangan keuntungan berdasarkan kadar indikatif yang dipersejui pada awal pemeteraian kontrak *wakalah*.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung isu sama ada penggabungan antara kontrak *wakalah* dan *kafalah* bagi akaun deposit seperti yang dicadangkan dalam struktur produk yang dinyatakan dibenarkan Syarak.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-143 bertarikh 30 Januari 2014 telah memutuskan bahawa struktur produk deposit yang dikemukakan tidak diluluskan.

MPS berpandangan bahawa secara asasnya *wakalah* dan *kafalah* boleh digabungkan dengan syarat seseorang wakil itu bertindak sebagai penjamin yang menjamin obligasi pihak ketiga kepada prinsipal (*muwakkil*). Namun, seorang wakil tidak boleh menjamin prestasi/obligasi dirinya sendiri sebagai wakil di bawah *wakalah* kepada *muwakkil*.

Asas Pertimbangan

Wakalah dan *kafalah* boleh digabungkan dengan syarat wakil itu bertindak sebagai penjamin yang menjamin obligasi pihak ketiga kepada *muwakkil* dan bukan menjamin prestasi/obligasinya sebagai wakil di bawah *wakalah* kepada *muwakkil*.

Berdasarkan kepada penghuraian cadangan produk, pihak IKI dilihat memberi jaminan kepada amaun prinsipal yang diuruskan olehnya selaku wakil. Ini bercanggah dengan keperluan Syariah yang melarang jaminan oleh wakil di atas obligasinya dalam konteks pengurusan pelaburan.

7. Konsep *Tawarruq* Dalam Produk Deposit Akaun Semasa Dan Akaun Simpanan (CASA)

Terdapat cadangan daripada sebuah IKI untuk menawarkan produk deposit berdasarkan *tawarruq*. Menerusi produk ini, pelanggan akan mendepositkan sejumlah amaun dan melantik IKI tersebut sebagai wakil untuk melaksanakan *tawarruq* pada tarikh yang ditetapkan.

IKI dibenarkan untuk menggunakan deposit tersebut sebelum transaksi *tawarruq* dilaksanakan. Sehari sebelum transaksi *tawarruq* dilaksanakan, IKI tersebut akan memberi *hamisy al-jiddiyah* kepada pelanggan sebagai komitmen IKI untuk membeli komoditi daripada pelanggan.

Pada setiap awal bulan, IKI akan melakukan transaksi *tawarruq* di mana harga belian komoditi adalah bersamaan dengan amaun *hamisy al-jiddiyah*. Amaun tersebut juga dianggap sebagai keuntungan ke atas jumlah deposit yang diterima daripada pelanggan.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung dengan isu sama ada produk deposit berdasarkan *tawarruq* seperti yang dicadangkan dibenarkan Syarak.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-151 bertarikh 30 September 2014 telah memutuskan bahawa produk deposit yang berdasarkan *tawarruq* seperti yang dicadangkan adalah tidak dibenarkan kerana wujudnya isu *bai` wa salaf* yang ketara yang dilarang Syarak.⁷

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. IKI pada hakikatnya menerima deposit atas dasar *qard* sebelum melakukan transaksi *tawarruq*.
- ii. Hanya sebahagian kecil sahaja daripada deposit digunakan untuk membeli komoditi sedangkan sebahagian besar deposit adalah *qard* daripada pendeposit kepada IKI.

⁷ Pemberi hutang (pelanggan) mendapat manfaat daripada hutang yang diberikan kepada IKI melalui transaksi jual beli yang dijalankan.

- iii. Nilai yang dilaksanakan dalam *tawarruq* hanyalah merangkumi nilai yang dianggap sebagai keuntungan ke atas deposit berasaskan *qard* semata-mata. Ini menguatkan lagi konotasi *ba`i wa salaf*.
- iv. Tiada langkah yang menyeluruh (*exhaustive*) dilakukan bagi mengelak atau meminimumkan kemungkinan berlaku *qard* kepada wakil sebelum *tawarruq* dilakukan dalam struktur yang dicadangkan.

8. Produk Pembiayaan Perumahan Berasaskan *Tawarruq*

MPS dirujuk berhubung satu cadangan produk pembiayaan perumahan berasaskan *tawarruq* yang dihubungkan dengan akaun deposit *tawarruq*. Dalam produk ini, setiap lebihan bayaran yang dibuat oleh pelanggan yang melebihi daripada amaun sepertimana dipersetujui dalam jadual pembayaran akan dimasukkan ke dalam akaun deposit *tawarruq* yang membolehkan pelanggan mengeluarkannya pada masa akan datang. Lebihan bayaran ini akan memberikan manfaat kepada pelanggan melalui rebat (*ibra'*) dalam pengiraan keuntungan efektif harian bagi akaun pembiayaan perumahan pelanggan.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-172 bertarikh 29 November 2016 telah meluluskan cadangan produk pembiayaan perumahan berasaskan *tawarruq* yang dihubungkan dengan akaun deposit *tawarruq* menerusi mekanisme *ibra'* berdasarkan amaun bayaran yang melebihi amaun dipersetujui dalam jadual pembayaran.

Asas Pertimbangan

Keputusan ini berdasarkan pertimbangan bahawa secara umumnya, penghubungan antara akaun pembiayaan berasaskan *tawarruq* dengan akaun deposit *tawarruq* diharuskan kerana ia tidak mengandungi elemen-elemen berikut:

- i. Unsur riba, ketidakpastian (*gharar*) dan perjudian (*maysir*);
- ii. Pertentangan dengan objektif akad (*muqtada al-'aqd*) bagi setiap kontrak yang digabungkan; dan
- iii. Perkara yang diharamkan oleh Syarak.

9. Penambahbaikan Terhadap Skim Pembelian Portfolio Aset Kewangan Dengan Rekursa Secara Islam (PWR-i)

Pihak Cagamas telah mengemukakan satu cadangan penambahbaikan terhadap skim pembelian portfolio aset kewangan dengan rekursa secara Islam yang bertujuan memenuhi keperluan kecairan dan pengurusan modal IKI dan seterusnya membantu IKI supaya menjadi lebih kompetitif.

Sehubungan itu, pihak Cagamas telah mengolah mekanisme Skim Pembelian dengan Rekursa Secara Islam (PWR-i) kepada tiga variasi iaitu:

i. PWR-i Dengan Kadar Keuntungan Terapung

Pembelian aset kewangan pada harga siling dan penggunaan kaedah hibah untuk menentukan kadar apungan.

ii. PWR-i Dengan Pengukuhan Kredit

Pembelian aset kewangan pada nilai yang lebih rendah daripada baki pokok portfolio aset kewangan yang dibeli menggunakan kaedah jaminan lebihan keuntungan (*Over-Collateralisation*).

iii. PWR-i Dengan Tambah Nilai

Pembelian aset kewangan yang kadar keuntungan portfolionya lebih rendah daripada kadar keuntungan pembelian Cagamas menggunakan kaedah *wa'd* untuk melakukan transaksi *musawamah* komoditi bagi pembayaran subsidi.

Dalam hal ini, MPS telah dirujuk bagi mendapatkan kelulusan berhubung variasi produk yang dicadangkan.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-173 bertarikh 24 Januari 2017 telah meluluskan cadangan struktur PWR-i dengan kadar terapung oleh Cagamas sebagai satu fasiliti kepada produk-produk pembiayaan yang menggunakan struktur kadar terapung di pasaran. Kontrak yang diguna pakai bergantung kepada jenis portfolio aset yang dijual oleh IKI. Bagi portfolio aset yang berasaskan hutang, kontrak yang diguna pakai bagi PWR-i ialah *ba'i al-dayn* atau jual beli hutang menggunakan komoditi (*ba'i al-dayn bi al-sila'*), manakala bagi portfolio aset yang berasaskan ekuiti, kontrak yang diguna pakai ialah jual beli aset fizikal (*ba'i al-a'yan*).

MPS juga meluluskan cadangan penambahbaikan PWR-i dengan mekanisme tambah nilai yang sedia ada dengan menggunakan transaksi *musawamah* komoditi bagi pembayaran amaun subsidi daripada IKI kepada Cagamas. Di samping itu, MPS meluluskan struktur PWR-i dengan nilai belian lebih rendah daripada baki pokok berdasarkan konsep reda-meredai antara kedua-dua pihak.

Penambahbaikan terhadap struktur-struktur ini membolehkan IKI menjual portfolio aset mereka kepada Cagamas bagi tujuan pengurusan kecairan.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan bahawa pemakaian kontrak *bai' al-dayn* dan *bai' al-dayn bi al-sila'* bagi pembelian portfolio aset berdasarkan hutang dan pemakaian kontrak *bai' al-a'yan* bagi portfolio yang berdasarkan ekuiti adalah selari dengan kehendak Syarak. Tambahan pula, persetujuan dengan syarat dan terma yang ditetapkan adalah berdasarkan prinsip reda-meredai antara pihak-pihak yang berkontrak seperitimana yang dinyatakan dalam kaedah fiqah berikut:

الأصل رضى المتعاقدين و نتيجته هي ما التزم به بالتعاقد

*"Hukum asal dalam akad adalah reda (persetujuan) kedua-dua pihak yang berkontrak dan kesan kontrak adalah berdasarkan kepada hak dan tanggungjawab yang telah mereka persetujui dalam akad."*⁸

⁸ Ahmad al-Zarqa', *Syarh al-Qawa'id al-Fiqhiyyah*, Dar al-Qalam, 1989, h. 482.

BAHAGIAN II: TAKAFUL

10. Takaful Semula Dengan Syarikat Insurans Dan Insurans Semula Konvensional

Pengaturan takaful semula merupakan salah satu cara bagi pengendali takaful untuk mengurangkan beban risiko yang ditanggung dalam menyediakan perlindungan kepada peserta takaful. Ia merujuk kepada perkongsian risiko antara pengendali takaful dengan pihak lain seperti pengendali takaful, pengendali takaful semula, syarikat insurans atau syarikat insurans semula. Dengan adanya pengaturan takaful semula yang berkesan, pengendali takaful dapat meningkatkan kapasiti dan kestabilan pengunderaitannya, serta berupaya melindungi dana takaful daripada bebanan kewangan yang ketara sekiranya berlaku tuntutan di luar jangkaan. Pengaturan takaful semula kebiasaannya dilaksanakan menerusi dua cara utama seperti yang berikut:

- i. Takaful semula alir masuk (*inward retakaful*) iaitu pengendali takaful menerima risiko daripada pengendali takaful (dan takaful semula) atau syarikat insurans (dan insurans semula) yang lain; dan
- ii. Takaful semula alir keluar (*outward retakaful*) iaitu pengendali takaful mengagih risiko yang diunderaitnya kepada pengendali takaful (dan takaful semula) atau syarikat insurans (dan insurans semula) yang lain.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung dengan isu-isu berikut:

- i. Sama ada penerimaan takaful semula alir masuk oleh pengendali takaful daripada syarikat insurans (dan insurans semula) dibenarkan; dan
- ii. Sama ada pengagihan risiko secara takaful semula alir keluar kepada syarikat insurans (dan insurans semula) dibenarkan.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-113 bertarikh 23 Jun 2011 dan mesyuarat ke-114 bertarikh 28 Julai 2011 telah memutuskan seperti yang berikut:

- i. Pengendali takaful (dan takaful semula) tidak dibenarkan menerima alir masuk risiko daripada syarikat insurans (dan insurans semula) kecuali bagi alir masuk risiko patuh Syariah dan menggunakan kontrak takaful semula. Penentuan sama ada sesuatu risiko adalah patuh Syariah hendaklah dinilai dan disahkan oleh jawatankuasa Syariah dan diluluskan oleh lembaga pengarah pengendali takaful

(dan takaful semula) berkenaan. Dalam hal ini, BNM boleh meletakkan syarat-syarat pengawalan untuk memastikan penerimaan alir masuk risiko daripada syarikat insurans (dan insurans semula) selari dengan keperluan semasa dan tahap perkembangan industri takaful atau takaful semula.

- ii. Pengendali takaful (dan takaful semula) tidak dibenarkan untuk mengagihkan risiko secara takaful semula alir keluar kepada syarikat insurans (dan insurans semula) kecuali untuk kes-kes yang tidak dapat dielakkan iaitu:
 - (a) Pengendali takaful (dan takaful semula) sedia ada tidak menerima risiko tersebut;
 - (b) Pengendali takaful (dan takaful semula) sedia ada tidak mempunyai kapasiti atau kepakaran untuk menerima risiko tersebut; dan
 - (c) Pengaturan takaful semula dengan pengendali takaful (dan takaful semula) yang bersedia menerima risiko tersebut akan lebih memudarangkan dana takaful.

Sekiranya berlaku kes-kes di atas, keperluan untuk mengagihkan risiko secara takaful semula alir keluar kepada syarikat insurans (dan insurans semula) perlu mendapatkan penilaian dan pengesahan daripada jawatankuasa atau penasihat Syariah dan diluluskan oleh lembaga pengarah pengendali takaful (dan takaful semula) tersebut.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Kelonggaran boleh diberikan sekiranya terdapat keperluan mendesak berdasarkan kaedah fiqah berikut:

إِنَّ الْأَمْرَ إِذَا ضَاقَ اتَسْعَ وَإِذَا اتَسْعَ ضَاقَ

“Sesuatu perkara yang sempit itu boleh diperluaskan (jika terdapat keperluan mendesak) dan perlu disempitkan jika ia terlalu luas (bagi memenuhi keperluan Syarak).”⁹

⁹ Ibnu Nujaim, *Al-Asybah wa al-Naza’ir*, Dar al-Kutub al-Ilmiyyah, 1999, h. 72.

- ii. Keperluan penglibatan pihak pengawal selia dalam memastikan kestabilan dan perkembangan industri takaful di Malaysia dapat dicapai. Ini berdasarkan kaedah fiqah berikut:

تصرف الإمام على الرعية منوط بالصلحة

*"Urusan pemimpin ke atas rakyat berpaksikan maslahah."*¹⁰

11. Kaedah Pembahagian Manfaat Takaful Kepada Penama

MPS telah dirujuk berhubung dengan beberapa isu tentang kaedah pembahagian manfaat takaful kepada penama seperti yang berikut:

- i. Kaedah pelaksanaan pembahagian manfaat takaful kepada penama sekiranya penamaan (*nomination*) dibuat oleh peserta kepada lebih daripada seorang beneficiari tanpa menyatakan peratusan bahagian masing-masing; dan
- ii. Kaedah pelaksanaan pembahagian manfaat takaful sekiranya penamaan dibuat kepada lebih daripada seorang penama dengan peratusan pembahagian manfaat telah ditentukan, namun salah seorang penama telah meninggal dunia sebelum kematian peserta dan tiada penamaan baharu dibuat.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-114 bertarikh 28 Julai 2011 telah memutuskan seperti yang berikut:

- i. Sekiranya penamaan dibuat kepada lebih daripada seorang beneficiari tanpa menyatakan bahagian peratusan masing-masing, pembahagian manfaat takaful perlu diberi secara sama rata kepada setiap penama sebagai beneficiari.

¹⁰ Al-Suyuti, *Al-Asybah wa al-Naza’ir*, Dar al-Kutub al-Ilmiyah, 1403H, Beirut, h. 121.

- ii. Sekiranya penamaan dibuat kepada lebih daripada seorang benefisiari dengan peratusan pembahagian manfaat yang telah ditentukan, namun, salah seorang penama telah meninggal dunia terlebih dahulu sebelum kematian peserta dan tiada penamaan baharu dibuat, bahagian manfaat yang diperuntukkan kepada penama yang meninggal dunia tersebut akan menjadi milik peserta dan ia tertakluk kepada pembahagian hukum faraid selepas kematian peserta tersebut.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Memandangkan peserta telah memilih untuk membahagikan manfaat takaful kepada penama-penama tersebut secara hibah semasa hidup (peserta), adalah adil dan munasabah sekiranya setiap penama mendapat bahagian yang sama rata dalam keadaan tidak dibuat pembahagian peratusan bahagian masing-masing.
- ii. Kaedah tersebut boleh mengelakkan timbulnya persengketaan sesama penama sekiranya satu pihak mendapat bahagian yang lebih berbanding pihak yang lain.
- iii. Dalam kes kematian penama sebelum kematian peserta dan tiada penamaan baharu dibuat, hibah manfaat tersebut akan dikembalikan kepada peserta kerana tidak ada penerima bahagian hibah tersebut. Oleh itu, bahagian manfaat tersebut hendaklah diuruskan berdasarkan hukum dan prinsip faraid setelah kematian peserta kerana manfaat itu akan menjadi sebahagian daripada harta peserta.

12. Kegunaan Lebihan Aset Dalam Kumpulan Wang Risiko Peserta

MPS dirujuk berhubung dengan isu sama ada lebihan aset dalam kumpulan wang risiko peserta boleh digunakan untuk subsidi silang dan juga untuk tujuan-tujuan tertentu dalam kes penggulungan sesebuah pengendali takaful.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-114 bertarikh 28 Julai 2011 telah memutuskan bahawa dalam kes penggulungan sesebuah pengendali takaful, lebihan kumpulan wang risiko peserta (setelah dilunaskan segala liabiliti dan hak-hak peserta) boleh digunakan mengikut cadangan tatacara berikut:

- i. Membantu kumpulan wang takaful lain yang mengalami defisit, walaupun ia tidak dinyatakan dalam kontrak takaful.
- ii. Tujuan-tujuan lain yang ditetapkan oleh pengawal selia iaitu BNM, termasuklah membantu pengendali takaful menyelesaikan hutang-hutangnya atau untuk tujuan kebajikan.

Ini kerana lebihan tersebut bukan lagi milik mana-mana peserta dan pihak pemerintah (pengawal selia) boleh menentukan kaedah agihan lebihan kumpulan wang tersebut.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Apabila berlaku penggulungan pengendali takaful, terdapat peruntukan undang-undang yang menetapkan bahawa semua sijil takaful tidak lagi berkuatkuasa dan para peserta diarahkan untuk menuntut hak masing-masing bagi setiap sijil takaful yang berkenaan. Sebarang lebihan yang terdapat dalam kumpulan wang risiko peserta setelah segala liabiliti dan hak-hak peserta tersebut dilunaskan, adalah tidak dimiliki oleh mana-mana pihak yang khusus. Dalam hal ini, pemilikan kumpulan wang risiko peserta tersebut akan kembali kepada pemerintah kerana sesuatu yang tidak dimiliki adalah berada di bawah tanggungjawab pemerintah seperti mana dalam hadis berikut:

عن أبي هريرة رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم أنا أولى بالمؤمنين من أنفسهم فمن مات وترك مالا فماله لموالي العصبة ومن ترك كلاما أو ضياعا فأنا وليه فلا داع لي له.

"Daripada Abu Hurairah r.a berkata: Sabda Rasulullah SAW, aku lebih utama dalam urusan orang mukmin berbanding diri mereka. Barangsiapa mati dan meninggalkan harta, maka hartanya adalah hak waris-warisnya (ahli 'asabah). Dan barangsiapa yang meninggalkan keluarga atau tanggungan, maka aku ialah penjaganya. Maka panggillah aku (supaya aku dapat menyelesaikan urusan tersebut)." 11

- ii. Kuatkuasa undang-undang (*force of law*) boleh memberikan kesan dari sudut Syariah kepada pihak-pihak yang berkontrak dalam kewangan Islam termasuklah penamatan kontrak.

13. Penggunaan Kumpulan Wang Takaful Untuk Menjelaskan Hutang Keutamaan (*Preferential Debts*)

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung dengan isu sama ada kumpulan wang takaful boleh digunakan untuk menanggung sebahagian daripada kos penggulungan yang terkandung dalam hutang keutamaan seperti yang dinyatakan dalam seksyen 292(1)(a) Akta Syarikat 1965, dalam kes penggulungan sesebuah pengendali takaful.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-114 bertarikh 28 Julai 2011 telah memutuskan bahawa dalam kes penggulungan sesebuah pengendali takaful:

- i. Kos penggulungan tidak ditanggung oleh kumpulan wang takaful sebaliknya ditanggung sepenuhnya oleh pengendali takaful melalui kumpulan wang pemegang syer; dan
- ii. Kumpulan wang takaful hanya boleh digunakan untuk membayar cukai persekutuan yang terkandung dalam hutang keutamaan seperti yang dinyatakan dalam seksyen 292(1)(f) Akta Syarikat 1965, yang berpunca (*attributable*) daripada kumpulan wang takaful berkenaan.

¹¹ Al-Syatibi, *Al-Muwafaqat*, Dar Ibni 'Affan, 1997, j. 3, h. 89.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini bertujuan untuk memelihara kepentingan pihak-pihak yang berkepentingan seperti peserta takaful. Ini juga berdasarkan kaedah fiqah berikut:

المصلحة العامة مقدمة على المصلحة الخاصة

"Maslahah umum diutamakan ke atas maslahah khusus." ¹²

14. Turutan Keutamaan Bagi Tuntutan-Tuntutan Ke Atas Kumpulan Wang Takaful Dalam Kes Penggulungan Pengendali Takaful

MPS telah dirujuk berhubung dengan cadangan turutan keutamaan bagi tuntutan-tuntutan ke atas kumpulan wang takaful dalam konteks penggulungan pengendali takaful.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-75 bertarikh 23 April 2008 dan mesyuarat ke-114 bertarikh 28 Julai 2011 telah memutuskan bahawa turutan keutamaan bagi tuntutan-tuntutan ke atas kumpulan wang takaful adalah seperti yang berikut:

- i. Jumlah cukai persekutuan yang terkandung dalam hutang keutamaan seperti yang dinyatakan dalam seksyen 292(1)(f) Akta Syarikat 1965 yang berpunca daripada kumpulan wang takaful berkenaan.
- ii. Liabiliti kepada peserta atau pihak yang membuat tuntutan (*claimant*) termasuklah memulangkan aset dalam kumpulan wang pelaburan peserta kepada peserta atau orang yang berhak.
- iii. Hutang tidak bercagar (*unsecured debts*) termasuklah hutang terhadap kumpulan pemegang syer pengendali takaful.

¹² Al-Syatibi, Al-Muwafaqat, Dar Ibni 'Affan, 1997, j. 3, h. 89.

- iv. Jika terdapat lebihan dalam kumpulan wang takaful selepas menyelesaikan perkara (i) hingga (iii), ia boleh diguna pakai untuk perkara-perkara berikut:
- (a) Membantu kumpulan wang takaful lain yang mengalami defisit.
 - (b) Tujuan-tujuan lain yang ditetapkan oleh pengawal selia iaitu BNM, termasuklah membantu pengendali takaful menyelesaikan hutang termasuk hutang keutamaannya atau tujuan kebajikan.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Dalam situasi penggulungan sesebuah pengendali takaful, aset kumpulan wang takaful perlu mengutamakan penyelesaian tanggungan terhadap para peserta dan pihak yang membuat tuntutan manfaat takaful. Hal ini selaras dengan prinsip saling bantu-membantu (*ta`awuni*) sesama peserta bagi tujuan pembayaran pampasan kewangan apabila berlakunya sesuatu kejadian yang dipersetujui oleh para peserta takaful. Perkara ini merupakan asas kepada para peserta memilih untuk menyertai skim takaful.
- ii. Oleh yang demikian, hutang tidak bercagar (*unsecured debts*) dan hutang terhadap kumpulan wang pemegang syer pengendali takaful hanya akan dilunaskan setelah tanggungan terhadap para peserta/pihak yang membuat tuntutan manfaat takaful diselesaikan.

15. Turutan Keutamaan Bagi Tuntutan-Tuntutan Ke Atas Kumpulan Wang Pemegang Syer Dalam Situasi Penggulungan Pengendali Takaful

MPS telah dirujuk berhubung dengan turutan keutamaan bagi tuntutan-tuntutan ke atas kumpulan wang pemegang syer pengendali takaful dalam konteks penggulungan sesebuah pengendali takaful.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-114 bertarikh 28 Julai 2011 telah memutuskan bahawa cadangan turutan keutamaan bagi tuntutan-tuntutan ke atas kumpulan wang pemegang syer pengendali takaful adalah seperti yang berikut:

- i. Hutang keutamaan seperti yang dinyatakan dalam seksyen 292(1) Akta Syarikat 1965 dan hutang kepada kerajaan seperti yang dinyatakan dalam seksyen 10 Akta Prosiding Kerajaan 1956.
- ii. Liabiliti terhadap peserta dan penuntut jika ia adalah tanggungjawab pengendali takaful, contohnya manfaat takaful yang dijamin oleh pengendali takaful.
- iii. Hutang tidak bercagar.
- iv. Menampung defisit dalam sesuatu kumpulan wang takaful setelah lebihan aset dalam kumpulan wang takaful lain telah diguna pakai untuk menampung defisit tersebut.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Liabiliti manfaat takaful yang dijamin pengendali takaful, merupakan sebahagian daripada hutang pengendali takaful dan perlu diutamakan sebelum menjelaskan hutang tidak bercagar.
- ii. Kumpulan wang pemegang syer hanya wajar untuk digunakan bagi menampung defisit kumpulan wang takaful setelah hutang-hutang pengendali takaful dijelaskan terlebih dahulu.
- iii. Lebihan aset dalam kumpulan wang takaful lain perlu digunakan terlebih dahulu untuk menampung defisit kumpulan wang takaful tersebut dan ini selari dengan konsep *ta'awuni*. Jika masih tidak mencukupi, pertolongan daripada kumpulan wang pemegang syer sebagai langkah terakhir adalah wajar kerana ia bersesuaian dengan tanggungjawab fidusiai pengendali takaful.

16. Kewajipan Pendedahan Maklumat (*Duty Of Disclosure*) Di Bawah Prinsip Penuh Percaya (*Utmost Good Faith*)

MPS pada mesyuarat ke-52 bertarikh 2 Ogos 2005 telah bersetuju bahawa prinsip penuh percaya boleh diterima pakai dalam industri takaful. Pada asasnya, prinsip penuh percaya merujuk kepada kewajipan semua pihak yang berkontrak untuk membuat pendedahan yang lengkap dan benar. Di bawah prinsip ini, semua pihak yang berkontrak bertanggungjawab untuk memaklumkan segala maklumat yang relevan dan boleh mempengaruhi syarat-syarat sesuatu kontrak.

Walau bagaimanapun, dari perspektif amalan semasa, pelaksanaan prinsip penuh percaya dilihat tidak memperuntukkan tanggungjawab yang seimbang antara pengguna dengan pengendali takaful. Dalam amalan semasa, beban untuk memberikan maklumat-maklumat penting secara sukarela adalah terletak kepada pengguna semata-mata. Hal ini mewujudkan kebergantungan pengendali takaful kepada pengguna semata-mata dalam memberikan sebarang maklumat relevan dan menyebabkan pengguna terdedah kepada risiko kurang pengetahuan berhubung dengan persoalan berkenaan maklumat yang relevan dalam proses pengunderaitan.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung dengan pelaksanaan prinsip penuh percaya dalam konteks takaful yang memberikan kesaksamaan kepada kedua-dua pengendali takaful dan pengguna.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-122 bertarikh 27 Mac 2012 telah memutuskan bahawa tiada halangan berkenaan amalan prinsip "penuh percaya". Bagi memastikan kedua-dua pihak pengendali takaful dan pengguna melaksanakan tanggungjawab masing-masing dengan saksama, MPS telah memutuskan seperti yang berikut:

- i. Pengendali takaful perlu menanyakan soalan-soalan khusus yang relevan kepada keputusan pengunderaitan sama ada untuk menerima risiko tersebut ataupun tidak;
- ii. Pengguna perlu mengambil langkah penjagaan yang munasabah (*reasonable care*) untuk tidak melakukan salah nyata (*misrepresentation*) semasa menjawab sebarang soalan khusus yang diajukan oleh pengendali takaful; dan
- iii. Pihak ketiga yang dilindungi dan peserta takaful/pemegang polisi kumpulan juga wajib mematuhi kewajipan tersebut.

Asas Pertimbangan

Prinsip penuh percaya secara umumnya selari dengan objektif Syariah yang menekankan aspek kejujuran, pendedahan dan kejelasan dalam berkontrak. Dari sudut pelaksanaan, pihak yang berautoriti iaitu BNM boleh menetapkan bentuk pelaksanaan yang sesuai bagi mencapai objektif keadilan dan kesaksamaan kepada pihak-pihak yang berkontrak.

17. Pelaksanaan Kepentingan Boleh Lindung

MPS pada mesyuarat ke-52 bertarikh 2 Ogos 2005, mesyuarat ke-76 bertarikh 9 Jun 2008 dan mesyuarat ke-118 bertarikh 29 November 2011 telah memutuskan bahawa kepentingan boleh lindung hendaklah wujud semasa kontrak takaful dimeterai dan ketika tuntutan manfaat takaful dibuat. Lanjutan daripada keputusan-keputusan terdahulu berhubung dengan kepentingan boleh lindung, MPS dirujuk berhubung dengan isu sama ada suatu kontrak takaful tersebut dikira tidak sah (*void*) atau ditamatkan (*terminated*) dalam situasi-situasi berikut:

- i. Sekiranya kepentingan boleh lindung tidak dapat dibuktikan semasa tuntutan manfaat takaful dibuat; dan
- ii. Pihak ketiga yang dilindungi menarik balik keizinannya untuk terus dilindungi di bawah kontrak tersebut.

Sekiranya kontrak tidak sah, pengendali takaful seharusnya mengembalikan sumbangan takaful yang telah dibayar kerana kontrak dianggap tidak dimeterai, sementara pihak yang menerima manfaat pula hendaklah memulangkan apa-apa manfaat yang telah diterima. Sekiranya kontrak takaful ditamatkan, liabiliti pengendali takaful terhad setakat pembayaran nilai serah (*surrender value*) sahaja memandangkan nilai tersebut ialah nilai semasa yang layak diterima oleh peserta.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-122 bertarikh 27 Mac 2012 telah memutuskan seperti yang berikut:

- i. Dalam kes pihak yang dilindungi menarik balik keizinan untuk dilindungi, MPS telah memutuskan bahawa kontrak takaful adalah ditamatkan.

- ii. Dalam kes kematian pihak yang dilindungi atau sijil takaful matang dan kepentingan boleh lindung tidak dapat dibuktikan semasa tuntutan, status kontrak adalah *sahih ghair nafiz* iaitu kontrak dianggap sah tetapi manfaat takaful tidak dapat dibayar atau dilaksanakan kerana kekurangan syarat untuk pelaksanaan. Justeru, kontrak akan ditamatkan dan peserta hanya berhak ke atas nilai serahan.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berasaskan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Sekiranya kepentingan boleh lindung tidak dapat dibuktikan semasa pemeteraihan kontrak dan semasa tuntutan manfaat takaful dibuat, peserta takaful tidak layak menerima manfaat takaful. Perkara ini demikian kerana syarat adanya kepentingan boleh lindung ialah syarat utama untuk pelaksanaan pembayaran manfaat takaful. Sekiranya syarat ini tidak dipenuhi sama ada di peringkat permulaan kontrak atau semasa tuntutan, maka kesan kontrak takaful itu tidak boleh dilaksanakan.
- ii. Sekiranya kontrak dianggap tidak sah, ia akan dikira terbatal sejak awal. Dari sudut pelaksanaannya menjadi rumit kerana kontrak *tabarru'* telah terlaksana untuk kepentingan semua peserta dalam takaful. Oleh itu, *takyif fiqhi* yang lebih tepat bagi status kontrak ini ialah *sahih ghair nafiz* iaitu kontrak sah tetapi manfaat takaful tidak dapat dibayar kerana syarat untuk pelaksanaan pembayaran manfaat takaful ini tidak ada pada waktu pelaksanaan pembayaran akan dibuat. Justeru, kontrak akan ditamatkan dan peserta hanya berhak ke atas nilai serahan.

18. Pembayaran Sumbangan Takaful Oleh Peserta Dilakukan Dengan Niat Untuk Menipu Pembiutang

Berdasarkan amalan perundangan semasa, pembiutang dibenarkan untuk mendapatkan semula sebahagian jumlah ter hutang sekiranya pembiutang dapat membuktikan bahawa sumbangan yang dibayar oleh peserta kepada takaful dibuat dengan tujuan menipu (*defraud*) pembiutang. Walau bagaimanapun, manfaat takaful yang telah diberikan sebagai hibah kepada penama tidak akan menjadi sebahagian daripada harta pusaka peserta dan tidak tertakluk kepada hutang peserta takaful yang meninggal dunia.

Hal ini boleh menyebabkan ketidakadilan kepada pemiutang dalam kes pemiutang boleh membuktikan di mahkamah bahawa peserta tersebut telah menyertai takaful dengan niat untuk menipu, mungkir atau mengelak daripada membayar hutang sedia ada. Oleh itu, MPS dirujuk berhubung dengan isu sama ada pemiutang boleh mendapatkan semula jumlah terhutang dari manfaat takaful yang dibayar di bawah hibah bersyarat sekiranya terbukti bahawa pembayaran sumbangan takaful oleh peserta dilakukan dengan niat untuk menipu pemiutang.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-122 bertarikh 27 Mac 2012, mesyuarat MPS khas ke-14 bertarikh 3 April 2012 dan mesyuarat ke-123 bertarikh 24 April 2012 telah memutuskan bahawa pemiutang berhak untuk menuntut hutang daripada peserta takaful semasa hayatnya, jika penyertaannya adalah dengan niat penipuan untuk mengelakkan liabiliti hutang terhadap pemiutang.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Ketika peserta masih hidup, hibah masih belum lagi terlaksana kerana ia berlandaskan hibah bersyarat. Atas dasar ini, peserta takaful mempunyai kuasa untuk mengendalikan sijil takafulnya, termasuklah mengubah dan menarik balik penamaan hibah ketika hidup. Berdasarkan keadaan ini, pihak pemiutang boleh menuntut daripada peserta untuk melunaskan hutangnya. Peserta boleh menjelaskan hutangnya daripada wang yang digunakan untuk menyertai takaful.
- ii. Dalam hal ini terdapat hadis yang menyebutkan:

لِي الْوَاحِدِ يَحْلُّ عَقُوبَتَهُ وَعَرَضَهُ

*"Penangguhan (membayar hutang) oleh orang yang mampu, (dia) berhak untuk dikenakan hukuman dan didedahkan keburukannya (impeach)."*¹³

¹³ Ahmad bin Hanbal, *Musnad al-Imam Ahmad*, Muassasah al-Risalah, 2001, j. 29, h. 465, hadis no. 17946.

- iii. Jumlah yang boleh dituntut oleh pembiutang dalam kes ini hanyalah terhad kepada jumlah sumbangan dan bukannya keseluruhan jumlah amaun terhutang memandangkan jumlah sumbangan tersebut merupakan jumlah yang digunakan oleh peserta dalam penipuan tersebut dan pembuktian pula haruslah dilakukan melalui proses mahkamah.

19. Caj Lewat Bayar Dalam Kes Kelewatan Pembayaran Manfaat Takaful

MPS pada mesyuarat ke-112 dan mesyuarat khas ke-13 telah memutuskan kaedah pengenaan caj lewat bayar dalam konteks perbankan Islam. Memandangkan keputusan tersebut tidak terpakai dalam konteks takaful, maka MPS dirujuk berkenaan cadangan untuk memperkenalkan caj lewat bayar bagi kes takaful.

Kelewatan dalam pembayaran tuntutan takaful boleh berlaku dalam senario-senario berikut:

- i. Kelewatan pembayaran tuntutan takaful keluarga dan kemalangan diri melebihi 60 hari dari tarikh tuntutan diterima, di mana caj lewat bayar dikenakan dari hari ke-61 sehingga tarikh tuntutan dibayar; dan
- ii. Kelewatan pembayaran hutang penghakiman dalam kes tuntutan manfaat takaful iaitu caj lewat bayar dikenakan dari tarikh penghakiman sehingga tarikh tuntutan dibayar.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-121 bertarikh 29 Februari 2012 telah memutuskan bahawa bagi kes kelewatan pembayaran manfaat takaful, pihak pengawal selia boleh mengenakan caj lewat bayar ke atas pengendali takaful. Caj tersebut merangkumi denda ke atas pengendali takaful yang dibayar daripada dana pemegang saham pengendali takaful. Di samping itu, sekiranya ada sebarang keuntungan dalam dana risiko peserta semasa tempoh kelewatan tersebut, ianya hendaklah dibayar kepada penerima manfaat takaful.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS berhubung caj lewat bayar yang melibatkan denda ke atas pengendali takaful yang dibayar daripada dana pemegang saham pengendali takaful adalah berdasarkan pertimbangan bahawa denda yang dikenakan oleh pihak pengawal selia adalah atas kecuaian pengendali takaful menjalankan tugasnya untuk menyalurkan manfaat takaful kepada penerimanya. Ini berbeza dengan caj lewat bayar dalam kes perbankan Islam kerana kelewatan dalam pembayaran adalah melibatkan kontrak yang berbentuk kewangan dan juga keber hutangan.

Pembayaran manfaat takaful tidak boleh dilihat sebagai pembayaran hutang kerana kelewatan bayaran manfaat tersebut hanya diambil kira selepas 60 hari dari tarikh tuntutan dibuat bagi kes tuntutan yang sah dan layak dan ia tidak dianggap keber hutangan pada peringkat awal.

Keputusan MPS berhubung caj lewat bayar yang melibatkan pembayaran keuntungan dana risiko kepada penerima manfaat adalah berdasarkan pertimbangan bahawa penerima manfaat berhak ke atas keuntungan terhadap manfaat yang telah diperuntukkan.

20. Pembayaran Fi Prestasi Daripada Lebihan Dana Risiko Peserta

MPS dirujuk berhubung dengan isu sama ada pembayaran fi prestasi daripada lebihan dana risiko peserta kepada pengendali takaful dalam keadaan hutang *qard* belum dibayar sepenuhnya dibenarkan oleh Syarak.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-134 bertarikh 30 April 2013 telah memutuskan bahawa pembayaran fi prestasi daripada lebihan dana risiko peserta kepada pengendali takaful adalah dibenarkan walaupun hutang *qard* masih belum dibayar sepenuhnya kepada pengendali takaful.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan bahawa pembayaran *qard* dan pengagihan lebihan merupakan dua perkara yang berbeza dan kedua-duanya dikawal selia oleh pihak pengawal selia. Sehubungan itu, tidak terdapat elemen riba (*qard jarra nafan*) dalam perkara tersebut. Di samping itu, tidak wujud elemen manipulasi oleh pengendali takaful ke atas pelaburan dana kerana penentuan lebihan dana risiko untuk tujuan agihan kepada peserta dan pembayaran fi prestasi kepada pengendali takaful ditentukan oleh pihak pengawal selia.

21. Pembayaran Manfaat Takaful Selain Musibah Daripada Dana Risiko Peserta

Secara umumnya, dalam operasi takaful, dana risiko peserta dibentuk berasaskan prinsip *ta'awun* yang merangkumi konsep tolong-menolong dalam memenuhi keperluan peserta ketika berlaku musibah. Sebarang manfaat selain daripada itu perlu dinyatakan secara jelas dalam kontrak dan dipersetujui oleh para peserta.

MPS dirujuk berhubung dengan perincian berkenaan pembayaran manfaat takaful daripada dana risiko peserta yang melibatkan perkara-perkara selain daripada musibah. Ini bertujuan untuk memberi panduan kepada penggubalan dasar-dasar berkaitan pembayaran manfaat takaful daripada dana risiko.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-134 bertarikh 30 April 2013 telah memutuskan bahawa tiada halangan bagi pihak pembuat dasar menggariskan panduan pelaksanaan pembayaran manfaat takaful yang tidak berkaitan dengan musibah daripada dana risiko tersebut seperti yang berikut:

- i. Semua manfaat dalam produk takaful mestilah dipersetujui oleh para peserta takaful.
- ii. Manfaat utama dalam produk takaful diselaraskan dengan objektif takaful iaitu peserta saling melindungi berlandaskan konsep perkongsian risiko.
- iii. Manfaat tambahan yang tidak mempunyai elemen risiko atau perlindungan adalah dibenarkan dan tertakluk kepada syarat-syarat berikut:

- (a) Sekiranya dibayar daripada dana risiko peserta:
 - (1) Manfaat mestilah mempunyai kaitan dengan manfaat utama;
 - (2) Tidak menjelaskan objektif bagi sesuatu produk; dan
 - (3) Tidak bercanggah dengan Syarak.

- (b) Sekiranya dibayar daripada dana pemegang saham:
 - (1) Kontrak pembayaran perlu dimaklumkan dengan jelas kepada pihak pengawal selia untuk kelulusan bagi memastikan tiada isu Syariah.

Asas Pertimbangan

Pembayaran manfaat takaful daripada dana risiko peserta adalah tidak bertentangan dengan Syarak jika pembayaran manfaat bukan musibah tersebut mendapat persetujuan bersama peserta dan dinyatakan secara jelas dalam kontrak. Ini selari dengan konsep *ta`awun* di mana peserta boleh saling tolong-menolong dalam apa sahaja bentuk sama ada musibah atau bukan musibah selagi mana manfaat tersebut tidak bertentangan dengan Syarak.

Sesuatu perkara yang dibenarkan dengan bersyarat wajar dikawal selia oleh pembuat dasar bagi mencapai maksud memelihara kemaslahatan umum. Perkara ini boleh disandarkan kepada kaedah fiqah berikut:

تصرف الإمام على الرعية منوط بالصلحة

*"Urusan pemimpin ke atas rakyat berpaksikan maslahah."*¹⁴

Oleh yang demikian, pihak pembuat dasar wajar menentukan dasar-dasar yang perlu bagi memastikan pelaksanaan sesuatu perkara yang harus dibuat dengan sebaiknya bagi mengelakkan daripada berlakunya kerosakan dan dapat memelihara kemaslahatan umum.

¹⁴ Al-Suyuti, *Al-Asybah wa al-Naza'ir*, Dar al-Kutub al-Ilmiyah, 1403H, Beirut, h. 121.

22. Model Takaful Berasaskan *Wadi`ah*, *Tabarru`* Dan *Wakalah*

Sebuah pengendali takaful berhasrat untuk memperkenalkan produk takaful berasaskan kontrak *wadi`ah*, *tabarru`* dan *wakalah*. Menerusi konsep *wadi`ah* ini, para peserta akan meletakkan caruman berasaskan *wadi`ah* dan akan ditawarkan manfaat tunai terjamin (*guaranteed cash back benefit*) atau manfaat-manfaat terjamin (*guaranteed benefits*) yang lain dalam jangka masa tertentu.

Dalam produk ini, pengendali takaful akan bertindak sebagai penjaga simpanan dan peserta takaful sebagai pendeposit. Pengendali takaful dibenarkan menggunakan dana *wadi`ah*. Pengendali takaful akan mentadbir dana *wadi`ah* peserta dengan memastikan kesemua wang yang dideposit ke dalam akaun disimpan sewajarnya dan akan dibayar kepada peserta pada masa yang ditentukan seperti yang dipersetujui dalam kontrak.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung isu sama ada model perniagaan takaful yang berasaskan konsep *wadi`ah*, *tabarru`* dan *wakalah* seperti yang dicadangkan adalah dibenarkan.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-137 bertarikh 30 Julai 2013 telah memutuskan bahawa model perniagaan takaful yang berasaskan *wadi`ah*, *tabarru`* dan *wakalah* adalah dibenarkan. Pemberian manfaat takaful selain daripada manfaat tunai terjamin kepada peserta takaful akan dibuat daripada dana risiko peserta dan bukan daripada dana pemegang saham pengendali takaful (peminjam).

Di samping itu, MPS turut meletakkan syarat-syarat berikut:

- i. Penentuan yuran *wakalah* dikira berdasarkan peratusan tertentu daripada sumbangan peserta setelah ditolak sumbangan dana *wadi`ah* peserta dan bukan daripada jumlah keseluruhan sumbangan.
- ii. Pengendali takaful perlu telus memaklumkan bahawa peserta tidak akan memperoleh sebarang pulangan daripada dana *wadi`ah* kecuali hibah yang diberikan atas dasar budi bicara pengendali takaful.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Akademi Fiqah OIC telah menetapkan bahawa "deposit dalam akaun semasa, sama ada yang disimpan di IKI atau konvensional merupakan pinjaman dari sudut fiqah kerana institusi kewangan yang menerima deposit menjamin deposit tersebut dan ia mesti memulangkan deposit tersebut jika diminta".¹⁵
- ii. Pandangan ulama semasa berhubung dengan hukum *wadi'ah* yang disimpan di institusi perbankan Islam adalah selari dengan pandangan yang dikemukakan oleh ulama silam iaitu sekiranya penerima *wadi'ah* mendapat keizinan untuk menggunakan aset *wadi'ah*, ia ditakyif sebagai *qard*.
- iii. Manfaat takaful akan dibayar daripada dana risiko peserta dan bukannya daripada pengendali takaful sebagai peminjam dalam *wadi'ah*.

23. Variasi Dalam Struktur Pelan Takaful

MPS telah dirujuk berhubung satu cadangan variasi kepada struktur pelan produk takaful dengan mewujudkan satu dana *tabarru'* tambahan di samping dana *tabarru'* yang sedia ada bagi membayar manfaat selain musibah; dan menampung dana pelaburan jika ia mengalami ketidakcukupan untuk membayar manfaat bayaran tunai.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-162 bertarikh 29 September 2015 telah meluluskan cadangan variasi dalam struktur pelan takaful di mana pengendali takaful boleh mewujudkan dana *tabarru'* tambahan yang berkait dengan manfaat bayaran tunai, sebagai tambahan kepada dana *tabarru'* yang sedia ada.

¹⁵ Akademi Fiqah OIC, *Majallah Majma' al-Fiqh al-Islami*, 1995, Persidangan kali ke-9, resolusi no. 86 (9/3).

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS untuk membenarkan pewujudan dana *tabarru'* tambahan yang bertujuan untuk menampung ketidakcukupan dana peserta bagi membayar manfaat bayaran tunai berdasarkan pertimbangan bahawa pihak yang berkontrak boleh meletakkan terma dan syarat perjanjian berdasarkan persetujuan bersama. Ia berasaskan kepada kaedah kebebasan berakad. Tambahan pula dalam konteks pelan takaful, persetujuan ini berlaku dalam kontrak *tabarru'* di mana ia masih selari dengan kaedah fiqah seperti yang berikut:

الأصل رضى المتعاقدين و نتيجته هي ما التزموا بالتعاقد

*"Hukum asal dalam akad adalah reda (persetujuan) kedua-dua pihak yang berkontrak dan kesan kontrak adalah berdasarkan kepada hak dan tanggungjawab yang telah mereka persetujui dalam akad."*¹⁶

Di samping itu, keputusan ini juga selari dengan keputusan MPS sebelum ini yang membenarkan manfaat takaful yang dibayar daripada dana *tabarru'* tidak terhad kepada hanya peristiwa musibah atau kerugian kewangan peserta takaful semata-mata, malah boleh diperluaskan kepada sebarang peristiwa atau syarat lain yang dipersetujui bersama oleh para peserta takaful.

¹⁶ Ahmad al-Zarqa', *Syarh al-Qawa'id al-Fiqhiyyah*, Dar al-Qalam, 1989, h. 482.

24. Aplikasi *Tabarru`* Dalam Takaful

Dalam struktur produk takaful, konsep utama yang menjadi pendasarnya ialah *tabarru`* yang dilaksanakan sesama para peserta takaful. Namun dari sudut perincian pengaplikasian konsep *tabarru`*, kemungkinan terdapat interpretasi yang berbeza dalam industri.

Sehubungan itu, MPS dirujuk berhubung perincian aplikasi konsep *tabarru`* dalam takaful. Kejelasan dari aspek aplikasi konsep *tabarru`* akan membantu penggubalan polisi dan keperluan operasi yang bersesuaian.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-164 bertarikh 24 November 2015 dan mesyuarat ke-165 bertarikh 26 Januari 2016 telah memutuskan bahawa:

- i. Konsep/prinsip asas bagi skim takaful ialah *tabarru`* dan *ta`awun* (bantu-membantu) sesama peserta takaful.
- ii. *Tabarru`* dalam takaful dilaksanakan melalui sumbangan peserta kepada dana *tabarru`* yang diuruskan oleh (dan diamanahkan kepada) pengendali takaful demi kepentingan peserta takaful berdasarkan terma dan syarat yang dipersetujui bersama.
- iii. Tanggungjawab kewangan (*zimmah maliyah*) dana *tabarru`* adalah tersendiri dan berasingan daripada tanggungjawab kewangan pengendali takaful dan peserta takaful individu.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Konsep asas bagi takaful ialah *tabarru`* yang dilaksanakan sesama peserta takaful berdasarkan terma dan syarat berhubung dengan penggunaan dana *tabarru`* yang telah dipersetujui bersama.
- ii. Sumbangan peserta berdasarkan *tabarru`* telah memindahkan hak milik sumbangan tersebut kepada dana *tabarru`*.

- iii. Tanggungjawab kewangan dana *tabarru`* adalah tersendiri dan berasingan daripada tanggungjawab peserta takaful individu. Ini kerana selepas sumbangan dibuat kepada dana tersebut, peserta takaful secara individu sudah tiada pemilikan ke atas sumbangan takaful tersebut dan tidak mempunyai tanggungjawab yang berkaitan dengannya. Di samping itu, dalam situasi sekiranya dana *tabarru`* tidak dapat memenuhi tanggungjawab kewangannya, peserta takaful individu tidak mempunyai tanggungjawab untuk memenuhi tanggungjawab kewangan dana *tabarru`* tersebut.
- iv. Pengendali takaful sebagai pihak yang diamanahkan untuk menguruskan dana *tabarru`* mempunyai tanggungjawab fidusiari yang perlu dilaksanakan berdasarkan terma dan syarat yang dipersetujui di samping tanggungjawab yang digariskan oleh pengawal selia industri takaful.

BAHAGIAN III: INSTRUMEN PASARAN WANG

25. Konsep *Mudarabah* Dalam Penerbitan Nota Bank Negara Malaysia

Terdapat cadangan daripada BNM untuk menerbitkan Nota Bank Negara Malaysia yang berdasarkan konsep *mudarabah*. Struktur Nota Bank Negara Malaysia adalah seperti yang berikut:

- i. BNM akan melantik pemegang amanah yang akan bertindak bagi pihak pelabur.
- ii. *Sukuk* akan ditawarkan kepada para pelabur yang membida berdasarkan nisbah perkongsian keuntungan antara pelabur dengan Bank Negara Malaysia di mana nisbah tertinggi yang berjaya dalam bidaan akan dijadikan nisbah perkongsian keuntungan *sukuk*.
- iii. Kontrak *mudarabah* akan dimeterai antara BNM dengan pemegang amanah bagi tujuan usaha niaga *mudarabah*. *Sukuk* kemudiannya diterbitkan atas nilai par kepada para pembida yang berjaya.
- iv. Hasil terbitan *sukuk* akan digunakan bagi tujuan berikut:
 - (a) 30% (minimum) akan digunakan untuk membeli *sukuk ijarah* dari pasaran sekunder pada harga semasa dan keuntungan daripada pelaburan dalam *sukuk* ini akan digunakan untuk membeli komoditi yang kemudiannya akan dijual kepada BNM dengan pembayaran tertangguh;
 - (b) 70% akan digunakan untuk membeli komoditi, yang kemudiannya dijual kepada BNM (sebagai prinsipal) berdasarkan kontrak *murabahah*, dengan pembayaran tertangguh.
- v. Pada tarikh matang *sukuk mudarabah*, usaha niaga *mudarabah* akan dibubarkan. Keuntungan akan diagihkan mengikut nisbah perkongsian keuntungan dan sebarang kerugian akan ditanggung sepenuhnya oleh pelabur selaku *rabbul mal*.

Pembelian dan penjualan *sukuk ijarah* yang membentuk 30% daripada aset pendasar bagi *sukuk mudarabah* tidak dapat dilakukan secara sekaligus kerana ini akan menyebabkan kestabilan pasaran terganggu.

Di samping itu, kekurangan penawaran *sukuk ijarah* di pasaran sekunder turut menjadi faktor penghalang kepada BNM untuk membeli *sukuk* tersebut secara sekaligus.

Oleh yang demikian, pembelian dan penjualan *sukuk ijarah* akan dilakukan secara berperingkat. Ini akan menyebabkan nisbah komposisi aset pendasar nyata dan aset berasaskan hutang tidak menepati nisbah 30:70 seperti yang ditetapkan oleh ulama kontemporari.

Sehubungan itu, MPS dirujuk berkenaan cadangan terbitan Nota Bank Negara Malaysia yang berasaskan konsep *mudarabah* seperti yang dikemukakan.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-150 bertarikh 26 Ogos 2014 dan mesyuarat ke-153 bertarikh 25 November 2014 telah memutuskan bahawa cadangan Nota Bank Negara Malaysia berdasarkan konsep *mudarabah* adalah dibenarkan dengan modifikasi bahawa keuntungan yang dijana daripada pelaburan *ijarah* hendaklah dilaburkan dalam aset nyata supaya nisbah aset nyata yang mendasari *sukuk* tersebut tidak berkurangan.

MPS juga turut membenarkan BNM untuk membeli dan menjual *sukuk ijarah* di pasaran sekunder bagi tujuan memenuhi komposisi aset nyata dalam struktur Nota *Mudarabah* Bank Negara Malaysia seperti yang berikut:

- i. *Sukuk ijarah* akan dibeli secara berperingkat bergantung kepada penawaran *sukuk* berkenaan di pasaran sekunder bermula dari tarikh penerbitan Nota *Mudarabah* Bank Negara Malaysia sehingga memenuhi komposisi aset nyata yang diperlukan.
- ii. *Sukuk ijarah* akan dijual secara berperingkat di pasaran sekunder dalam tempoh yang munasabah sebelum tarikh matang Nota *Mudarabah* Bank Negara Malaysia.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS berkenaan penggunaan konsep *mudarabah* dalam Nota Bank Negara Malaysia berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Modal yang disumbangkan akan dilaburkan pada aset-aset yang berpotensi dan patuh Syariah.
- ii. Bidaan nisbah perkongsian keuntungan antara pelabur dengan *mudarib* dibuat sebelum akad dimeterai dan berdasarkan nisbah yang dipersetujui.
- iii. Nisbah komposisi aset pendasar bagi aset nyata dan aset kewangan dalam struktur ini adalah 30:70. Nisbah ini adalah bertepatan dengan pandangan ulama semasa dan keputusan MPS¹⁷ terdahulu.

Manakala keputusan MPS yang membenarkan pembelian dan penjualan *sukuk ijarah* secara berperingkat berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Tidak terdapat nas yang jelas mengenai penggabungan aset nyata dan aset berasaskan hutang pada nisbah tertentu bagi membolehkan *sukuk* tersebut didagangkan di pasaran sekunder. Penentuan nisbah antara aset nyata dengan aset berasaskan hutang adalah berdasarkan ijтиhad para ulama.
- ii. Pembelian *sukuk ijarah* secara berperingkat adalah bersifat sementara berdasarkan keadaan pasaran.
- iii. Terdapat *maslahah* untuk menjaga kestabilan pasaran daripada terjejas jika pembelian dilakukan secara berskala besar dengan mendadak.
- iv. Pembelian dan penjualan secara berperingkat adalah suatu keperluan (*hajiyat*) yang bertujuan memastikan keberkesanannya instrumen dasar monetari dalam mengurus kecairan dalam negara.

¹⁷ MPS pada mesyuarat khas ke-3 bertarikh 26 September 2009 telah meluluskan cadangan penerbitan *Sukuk Istithmar* bagi Cagamas Berhad.

26. Pelaksanaan Aktiviti Jualan Singkat Terkawal (*Regulated Short Selling*) Menggunakan Terbitan Pelaburan Kerajaan Malaysia (*Malaysian Government Investment Issue*)

Regulated Short Selling (RSS) ialah penjualan sekuriti sebelum penjual mempunyai pegangan dan hak ke atas sekuriti tersebut semasa transaksi jualan dimeterai. Penjual kemudiannya boleh meminjam atau membeli sekuriti tersebut daripada pasaran sekunder dan menyerahkannya kepada pembeli pada tarikh penyelesaian (*value date*).

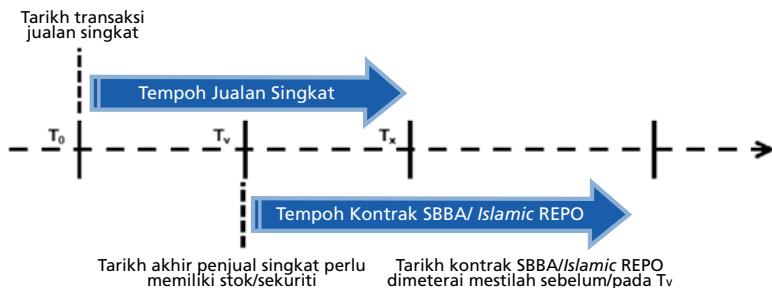
RSS mula diperkenalkan pada tahun 2004 dengan tujuan untuk meningkatkan kecairan dalam pasaran sekunder dan menggalakkan aktiviti menggerakkan pasaran (*market-making*). Setakat ini, skop RSS hanya terhad kepada Sekuriti Kerajaan Malaysia (MGS) sebagai aset pendasar.

Terdapat beberapa IKI berhasrat untuk meluaskan skop RSS dengan menggunakan *Malaysian Government Investment Issue* (MGII) sebagai aset pendasar.

Rasional bagi meluaskan skop RSS dengan menggunakan MGII ialah seperti yang berikut:

- i. Meningkatkan kecairan dalam pasaran MGII di samping menangani jurang antara MGS dan MGII, termasuk jumlah dagangan, *spread bida-tawar* dan perbezaan kadar hasil.
- ii. Mewujudkan persekitaran risiko/pulangan yang sama kepada semua pemain pasaran termasuk institusi-institusi perbankan Islam.
- iii. Menggalakkan carian harga (*price discovery*) yang telus untuk MGS dan MGII dan seterusnya mencapai kecekapan pasaran (*market efficiency*).
- iv. RSS sebagai instrumen lindung nilai (*hedging*) bagi memastikan pelabur dapat meminimumkan risiko kerugian.

Cadangan mekanisme RSS menggunakan MGII ialah seperti dalam ilustrasi di bawah:

No	Aktiviti
1	Penjual akan menjual MGII pada T_0
2	Penjual akan membeli MGII dari pasaran sekunder atau memeterai kontrak jual dan beli balik (SBBA) dengan pihak ketiga pada atau sebelum T_v
3	Penjual akan menyerahkan (<i>delivery</i>) MGII kepada pembeli pada T_x

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung isu sama ada mekanisme RSS menggunakan MGII dibenarkan Syarak.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-177 bertarikh 20 Jun 2017 telah memutuskan bahawa mekanisme RSS yang melibatkan jual beli singkat yang menggunakan MGII seperti yang dicadangkan adalah tidak dibenarkan. Namun begitu, konsep dan mekanisme yang memberi kesan yang sama seperti RSS menggunakan MGII dibenarkan tertakluk kepada syarat-syarat berikut:

- i. Ia mestilah struktur berdasarkan konsep janji timbal balik yang mengikat (*muwa'adah mulzimah*) untuk memeterai kontrak jual beli MGII pada masa hadapan;
- ii. Dalam situasi kegagalan pemberi janji untuk memenuhi janjinya, penerima janji mempunyai hak untuk menuntut kerugian sebenar sahaja; dan
- iii. Serah terima MGII dan bayarannya mestilah berlaku pada tarikh pemeteraian kontrak yang telah dipersetujui.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Memandangkan MGII adalah instrumen berdasarkan hutang, ia tidak boleh dijual beli secara tangguh seperti mana yang berlaku dalam aktiviti RSS. Oleh itu, pelaksanaan RSS menggunakan MGII melalui konsep janji timbal balik yang mengikat dapat mengelak isu penangguhan serah terima MGII serta isu jual beli aset yang tidak dimiliki yang tidak dibenarkan Syarak. Dalam keputusan berhubung *wa'd* dan *muwa`adah*, MPS telah memutuskan bahawa janji dan janji timbal balik yang mengikat bukanlah kontrak dan mempunyai kesan yang berbeza antara satu sama lain dari perspektif Syariah.
- ii. Konsep janji timbal balik yang mengikat juga dapat menjaga kepentingan penjual dan pembeli dalam aktiviti RSS.

BAHAGIAN IV: KONTRAK/KONSEP SYARIAH

Bai` Al-Sarf

27. Penentuan Majlis Akad Dan Serah Terima Bagi Jual Beli Mata Wang (Bai` Al-Sarf) Dalam Operasi Kewangan Semasa

MPS telah dirujuk berhubung penentuan majlis akad dan serah terima bagi *bai` al-sarf* dalam operasi kewangan semasa. *Bai` al-sarf* merujuk kepada suatu kontrak jual beli mata wang. Menurut Syariah, serah terima mata wang (subjek akad) dalam *bai` al-sarf* mestilah berlaku secara lani dalam majlis akad.

Dalam hal ini, terdapat keperluan untuk menentukan majlis akad bagi *bai` al-sarf* dalam konteks operasi perbankan semasa dan juga menentukan sama ada serah terima mata wang yang berlaku pada hari kedua selepas tarikh transaksi (T+2) adalah dianggap sebagai disempurnakan semasa atau selepas majlis akad. Status amalan semasa tersebut perlu diputuskan dari sudut Syariah sekiranya penyerahan subjek akad yang dilakukan pada T+2 dianggap sebagai penyerahan di luar majlis akad. Hal ini penting bagi memastikan kepatuhan Syariah dalam pelaksanaan urus niaga mata wang asing oleh IKI.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-168 bertarikh 28 Jun 2016 dan mesyuarat ke-179 bertarikh 22 Ogos 2017 telah memutuskan bahawa majlis akad bagi *bai` al-sarf* merujuk kepada suatu tempoh masa berlakunya pemeteraian kontrak pertukaran mata wang yang bermula dengan penawaran (*ijab*) dan diiringi dengan penerimaan (*qabul*) serta diakhiri dengan perpisahan (*disengagement*) pihak-pihak berkontrak secara fizikal atau konstruktif, atau pelepasan hak untuk membatalkan kontrak (*takhayur*). Menurut Syariah, serah terima mata wang dalam *bai` al-sarf* mestilah berlaku ketika majlis akad.

Amalan serah terima mata wang dalam *bai` al-sarf*, contohnya yang dilaksanakan pada hari kedua selepas tarikh transaksi (T+2) dianggap berlaku selepas majlis akad. Walau bagaimanapun, amalan tersebut boleh dibenarkan berdasarkan amalan pasaran (*urf tijari*) ekoran daripada kekangan operasi. Di samping itu, serah terima mata wang selepas majlis akad juga boleh dibenarkan kerana faktor gangguan di luar jangkaan (*unexpected disruption*).

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Definisi majlis akad yang tertumpu kepada faktor "tempat yang sama" dilihat kurang relevan dengan amalan semasa kerana kebanyakan pelaksanaan *ba'i al-sarf* dalam operasi perbankan tidak melibatkan pertemuan secara fizikal di tempat yang sama, tetapi hanya berlaku di atas talian atau melalui platform elektronik. Justeru, perkara utama yang perlu difokuskan bagi definisi majlis akad dalam amalan perbankan semasa ialah faktor "masa" berlakunya kontrak pertukaran mata wang.
- ii. Pengakhiran majlis akad dengan perpisahan (*iftiraq*) pihak-pihak berkontrak secara fizikal atau konstruktif; atau pelepasan hak untuk membatalkan kontrak (*takhayur*) adalah selari dengan pandangan majoriti fuqaha.¹⁸

28. Pembayaran Hutang Dalam Bentuk Mata Wang Berbeza Daripada Hutang Asal

MPS dirujuk berhubung isu sama ada pihak-pihak yang terlibat dalam kontrak keber hutangan boleh bersetuju untuk menentukan kadar pertukaran mata wang semasa akad hutang dimeterai dalam situasi bayaran hutang dibuat dalam mata wang yang berbeza daripada mata wang hutang yang asal.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-168 bertarikh 28 Jun 2016 telah memutuskan bahawa pembayaran hutang dalam mata wang berbeza daripada mata wang hutang yang asal adalah diharuskan dengan syarat kadar pertukaran mata wang terlibat adalah kadar pertukaran pasaran pada hari pembayaran atau apa-apa kadar yang dipersetujui oleh pihak-pihak dalam kontrak keber hutangan tersebut pada hari pembayaran.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

¹⁸ Al-Kasani, *Bada'i al-Sana'i fi Tartib al-Syara'i*, Dar al-Kitab al-'Arabi, Beirut, j. 5, h. 215; Al-Nawawi, *Al-Majmu' Syarh al-Muhadzzab*, Dar al-Fikr, Beirut, j. 9, h. 180.

- i. Pihak-pihak berkontrak tidak boleh membuat perjanjian awal berkenaan kadar pertukaran mata wang dalam kes pembayaran hutang dalam mata wang yang berbeza daripada hutang asal. Larangan ini bertujuan untuk mengelakkan amalan penjualan mata wang dengan mata wang yang lain dengan serah terima dibuat pada masa hadapan kerana amalan ini termasuk dalam kategori riba *al-nasi'ah*.
- ii. Penetapan awal kadar pertukaran mata wang dalam situasi pembayaran hutang dalam mata wang berbeza boleh mendedahkan pihak-pihak dalam kontrak keberhutangan kepada risiko turun naik (*fluctuation*) nilai mata wang semasa pembayaran hutang pada masa hadapan. Ini boleh menyebabkan berlakunya ketidakadilan kepada pihak-pihak berkontrak.
- iii. Walau bagaimanapun, pembayaran menggunakan mata wang yang berbeza diharuskan jika kadar pertukaran dipersetujui pada hari pembayaran dan bukan ditetapkan kadar pertukaran pada hari hutang diberikan. Keharusan amalan tersebut adalah berdasarkan hadis yang diriwayatkan oleh Ibnu Umar seperti yang berikut:

عَنْ أَبِي عُمَرْ قَالَ : كُنْتُ أَبْيَعُ الْإِبْلَ بِالْبَقِيعِ فَأَبْيَعْ بِالدِّرَاهِمِ وَأَخْذَ الدِّنَارِ وَأَبْيَعْ بِالدِّرَاهِمِ وَأَخْذَ الدِّنَارِ، أَخْذَ هَذَا مِنْ هَذِهِ وَأَعْطَى هَذِهِ مِنْ هَذِهِ。 فَأَتَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ فِي بَيْتِ حَفْصَةَ، فَقُلْتَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ رَوَيْدُكَ أَسْأَلُكَ إِنِّي أَبْيَعُ الْإِبْلَ بِالْبَقِيعِ فَأَبْيَعْ بِالدِّنَارِ وَأَبْيَعْ بِالدِّرَاهِمِ وَأَخْذَ الدِّنَارِ، أَخْذَ هَذَا مِنْ هَذِهِ وَأَعْطَى هَذِهِ مِنْ هَذِهِ。 فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَا بَأْسَ أَنْ تَأْخُذَهَا بِسُرْعَ يَوْمَهَا مَا لَمْ تَفْتَرِقَا وَبِيْنَكُمَا شَيْءٌ。

*"Daripada Ibnu Umar berkata: Aku telah menjual unta di Baqī'. Aku menjualnya dengan dinar dan menerima bayarannya dengan dirham. Aku (juga) menjualnya dengan dirham dan menerima (pembayarannya) dengan dinar. Aku mengambil ini dengan itu, dan memberi itu untuk ini (maksudnya: dinar dan dirham). Lalu aku mendatangi Rasulullah SAW, saat itu Baginda di rumah Hafrah. Aku bertanya: Wahai Rasulullah, aku ingin bertanya kepadamu, aku menjual unta di Baqī'. Aku menjualnya dengan dinar dan menerima bayarannya dengan dirham. Aku (juga) menjualnya dengan dirham dan menerima (pembayarannya) dengan dinar. Aku mengambil ini dengan itu, dan memberi itu untuk ini. Rasulullah SAW menjawab: Tidak mengapa jika kamu menerimanya dengan harga pada hari itu dan kalian berdua tidak berpisah selagi mana masih ada bayaran yang belum dijelaskan."*¹⁹

¹⁹ Abu Daud, *Sunan Abi Daud*, Al-Maktabah al-'Asriyyah, Beirut, j. 3, h. 250.

Hibah

29. Pemilikan Pemberi Hibah (*Wahib*) Ke Atas Aset Hibah

Secara umumnya dalam kontrak hibah, kewujudan aset hibah semasa hibah dibuat merupakan salah satu syarat bagi menjadikan pemilikan hibah itu sah. Namun, terdapat situasi di mana pemberian hibah dibuat dalam keadaan aset yang belum lagi dimiliki dan belum diketahui oleh pemberi hibah.

Sehubungan itu, MPS dirujuk berkenaan isu sama ada hibah boleh berlaku ke atas sesuatu aset yang tidak diketahui (*majhul*).

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-147 bertarikh 27 Mei 2014 telah memutuskan bahawa aset yang digunakan dalam akad hibah hendaklah memenuhi syarat-syarat berikut:

- i. Aset tersebut mestilah patuh Syariah, bernilai, boleh dikenal pasti dan boleh diserah; dan
- ii. Aset tersebut mestilah wujud dan dimiliki oleh *wahib*.

Walau apa pun perkara (ii), aset yang akan diterima oleh pemberi hibah pada masa hadapan dibenarkan untuk dijadikan sebagai aset hibah.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS tersebut berdasarkan pertimbangan bahawa majoriti ulama mensyaratkan aset hibah mestilah wujud semasa pemberian hibah dilakukan sebagaimana yang dinyatakan dalam *Al-Mawsu'ah al-Fiqhiyyah al-Kuwaitiyah*:

ذهب جمهور الفقهاء إلى أنه يتشرط في الشيء الموهوب أن يكون موجوداً حين اهبة، لأنها تملك في الحال، وبناء عليه لا يصح هبة ما ليس موجوداً وقت العقد.

*"Jumhur fuqaha berpandangan bahawa kewujudan aset hibah adalah syarat ketika hibah berlaku kerana ia merupakan suatu pemindahmilikan secara lani. Berdasarkan kepada syarat tersebut, maka tidak sah memberi hibah sesuatu yang belum wujud ketika kontrak hibah dibuat."*²⁰

²⁰ Kementerian Wakaf dan Hal Ehwal Islam Kuwait, *Al-Mawsu'ah al-Fiqhiyyah al-Kuwaitiyah*, 1993, j. 42, h. 126.

Malah mazhab Maliki membenarkan hibah sesuatu aset walaupun ia *majhul* asalkan ia wujud sepetimana yang berikut:

هو كل ملوك يقبل النقل مباح في الشرع - كان معلوما ، أو مجها لا فتصح هبة الآبق والكلب والمرهون .

*“Aset hibah ialah setiap yang dimiliki, boleh dipindah (milik) yang harus menurut Syarak dan ia adalah harus sama ada barang tersebut diketahui ataupun tidak, sehubungan itu adalah sah menghibahkan seorang hamba yang mlarikan diri daripada tuannya, anjing dan barang gadaian.”*²¹

30. Syarat-Syarat Pemberian Hibah Dalam Kontrak *Qard*

Amalan pemberian hibah berdasarkan budi bicara dalam kontrak *qard* adalah diharuskan. Namun begitu, terdapat cadangan supaya amalan pemberian hibah diperhalusi dengan menetapkan syarat-syarat tertentu.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung dengan penetapan syarat-syarat pemberian hibah dalam kontrak *qard*.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-147 bertarikh 27 Mei 2014, mesyuarat ke-161 bertarikh 25 Ogos 2015 dan mesyuarat ke-167 bertarikh 30 Mac 2016 telah memutuskan bahawa amalan pemberian hibah adalah tertakluk kepada yang berikut:

- i. Peminjam di bawah kontrak *qard* tidak boleh memberi hibah kepada pemberi *qard*, sama ada dalam bentuk tunai atau seumpamanya, atau manfaat, melainkan ia:
 - (a) berdasarkan budi bicara peminjam; dan
 - (b) tidak dijadikan syarat dalam kontrak *qard*.
- ii. Peminjam tidak boleh mendedahkan maklumat berkenaan kadar indikatif atau prospek pembayaran hibah kepada orang awam.

²¹ Al-Qarafi, *Al-Zakhirah*, Dar al-Gharb al-Islami, 1994, Beirut, j. 6 h. 226.

- iii. Peminjam boleh mendedahkan maklumat berhubung pembayaran hibah pada tempoh-tempoh yang lepas (*historical hibah payment*) dengan syarat peminjam hendaklah memperuntukkan penafian (*disclaimer*) yang jelas bahawa maklumat tersebut tidak boleh ditafsirkan atau tidak dianggap sebagai kadar indikatif atau jangkaan pulangan, jaminan atau janji secara mengikat bahawa hibah akan diberikan kepada pemberi *qard*.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS menetapkan syarat-syarat bagi pemberian hibah dalam kontrak *qard* adalah untuk mengelakkan daripada riba dalam apa jua bentuk selaras dengan hadis yang diriwayatkan daripada Rasulullah SAW dan telah diterima pakai oleh ulama seperti yang berikut:

عن علي رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: كل قرض حر منفعة فهو ربا.

*“Daripada Ali r.a berkata bahawa Rasulullah SAW bersabda: Setiap qard yang memberi manfaat (kepada pemberi qard) adalah riba.”*²²

Pemberian atau promosi manfaat secara kontraktual yang dikaitkan dengan kontrak *qard* adalah tidak dibenarkan kerana ia membawa kepada isu riba sebagaimana yang telah disepakati oleh ulama.

Walaupun pemberian hibah yang memenuhi syarat-syarat di atas menjadi suatu amalan kebiasaan (*urf*) peminjam, ia tidak dianggap sebagai syarat dalam pinjaman (*al-masyrut syartan*) kerana pemberi *qard* tiada hak untuk menuntut hibah tersebut jika tidak diberikan.

Keputusan ini juga mengambil kira bahawa dengan adanya notis penafian ini, ia tidak mewujudkan obligasi atau janji oleh peminjam untuk memberi hibah dalam kontrak *qard*.

²² Ibnu Hajar al-‘Asqalani, *Bulugh al-Maram min Adillah al-Ahkam*, Matba’ah al-Salafiyyah, 1928, h. 176.

31. Penetapan Had Tempoh Masa Dalam Pemberian Hibah

MPS dirujuk berhubung isu sama ada penetapan had tempoh masa dalam pemberian hibah dibenarkan ataupun sebaliknya.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-148 bertarikh 24 Jun 2014 telah memutuskan bahawa kesan daripada kontrak hibah adalah bersifat kekal. Sebarang syarat penetapan had tempoh masa dalam hibah ialah tidak terpakai, namun hibah tersebut masih sah.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Majoriti ulama berpendapat bahawa penetapan had tempoh masa pemberian hibah adalah tidak dibenarkan bersandarkan *qiyas* ke atas jual beli.²³
- ii. Pemberian hibah perlu berlaku secara berterusan dan bukannya secara bertempoh. Ini kerana, pemberian sesuatu aset yang dilakukan secara bertempoh, dianggap sebagai 'ariyyah bukannya hibah.

32. Pemindahan Hak Milik Dalam Hibah

Hibah memberi maksud pemberian. Ia merujuk kepada pengaturan pemindahan hak milik sesuatu aset daripada pemberi hibah kepada penerima hibah tanpa sebarang balasan. Hibah merupakan salah satu konsep Syariah yang diaplikasikan dalam produk kewangan Islam khususnya produk takaful yang ditawarkan oleh syarikat takaful dalam kebanyakan pelan takaful keluarga seperti produk pelan takaful pendidikan.

²³ Al-Kasani, *Bada'i al-Sana'i fi Tartib al-Syara'i*, Dar Ihya' al-Turath al-'Arabi, 2000, j. 6, h. 118; An-Nawawi, *Raudah al-Talibin*, Al-Maktab al-Islami, 1412H, Beirut, j. 5, h. 366.

Dalam pelan takaful pendidikan misalnya, peserta takaful iaitu ibu atau bapa akan menghibahkan manfaat takaful kepada anak mereka bagi membiayai kos pendidikannya pada masa hadapan. Sekiranya peserta takaful meninggal dunia, seluruh manfaat takaful tersebut akan menjadi hak milik anak yang dinamakan dan harta ini tidak akan diagihkan kepada waris lain berdasarkan faraid. Walau bagaimanapun, sekiranya peserta takaful masih hidup apabila sijil takaful matang, manfaat tersebut akan diserahkan kepada peserta takaful.

Sehubungan itu, MPS dirujuk berhubung faktor yang memindahkan hak milik aset dalam kedua-dua bentuk hibah; tanpa syarat dan bersyarat. Selain itu, MPS juga dirujuk sama ada skop aplikasi hibah bersyarat terhad kepada sektor takaful sahaja atau merangkumi sektor perbankan Islam.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-165 bertarikh 26 Januari 2015 telah memutuskan bahawa secara umumnya dalam kontrak hibah, pemindahan hak milik aset hibah kepada penerima hibah berkuatkuasa setelah penerima hibah menerima serahan aset hibah sama ada secara hakiki atau konstruktif. Ini merupakan asas kepada pemindahan hak milik aset hibah. Tanpa serah terima (*qabd*), pemberi hibah masih boleh menarik balik hibah.

Namun, dalam hibah bersyarat, hak milik aset hibah secara efektifnya berpindah kepada penerima hibah apabila berlakunya syarat-syarat yang telah dipersetujui. Ini merupakan asas kepada pemindahan hak milik aset hibah dalam hibah bersyarat. Ini bermakna, dalam hibah bersyarat, pemberi hibah tidak boleh menarik balik hibah setelah berlakunya syarat-syarat hibah yang dipersetujui walaupun penerima hibah masih belum serah terima aset hibah berkenaan secara hakiki atau konstruktif.

Walau bagaimanapun, hibah yang dikaitkan dengan syarat kematian pemberi hibah hanyalah terpakai dalam konteks takaful sahaja. Ini bertujuan memberikan lebih jaminan kepada benefisiari berhubung hak pemilikannya ke atas manfaat takaful setelah kematian pemberi hibah/peserta walaupun serah terima aset hibah iaitu manfaat takaful belum berlaku pada maknanya yang asal.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Pandangan majoriti fuqaha (*Syafi'iyyah* dan *Hanafiyyah*) yang menyatakan bahawa hak milik aset hibah berpindah dengan berlakunya serah terima ke atas aset hibah oleh penerima hibah. Serah terima aset hibah ialah salah satu syarat sah dan syarat kesempurnaan hibah. Kesannya ialah pemberi hibah tidak boleh menarik balik hibah selepas berlakunya serah terima aset hibah. Pandangan ini disokong dengan hadis Nabi SAW dan selari dengan kaedah fiqh seperti yang berikut:

Hadis:

عن أم كلثوم بنت أبي سلمة قالت: لما تزوج رسول الله صلى الله عليه وسلم أم سلمة قال لها: إنني قد أهديت إلى النجاشي حلة وأوقي من مسك ولا أرى النجاشي إلا قد مات ولا أرى إلا هديتي مردودة على، فإن ردت علي فهيء لك.

*"Daripada Ummu Kalsum binti Abi Salamah, beliau berkata: Apabila Rasulullah SAW telah mengahwini Ummu Salamah, Baginda SAW bersabda: Sesungguhnya aku telah menghadiahkan kepada Al-Najasyi kain pakaian dan wangian kasturi, tetapi aku berpendapat bahawa dia sudah meninggal dunia. Aku juga merasakan bahawa hadiah aku akan dikembalikan semula kepada aku. Sekiranya hadiah tersebut kembali kepada aku, hadiah itu akan menjadi milik kamu."*²⁴

Berdasarkan hadis ini, dapat difahami bahawa tidak berlaku sebarang serah terima oleh Al-Najasyi terhadap hadiah Nabi itu. Oleh itu, hadiah tersebut tidak menjadi hak milik atau harta pusaka Al-Najasyi.

Kaedah Fiqah:

لا يتم التبرع إلا بالقبض

*"Tidak sempurna akad tabarru` kecuali setelah berlakunya serah terima."*²⁵

²⁴ Ahmad bin Hanbal, *Musnad al-Imam*, Muassasah al-Risalah, 2001, j. 45, h. 246, hadis no. 27276.

²⁵ Muhammad Mustafa al-Zuhaili, *Al-Qawa'id al-Fiqhiyyah wa Tatbiqatuhu fi al-Mazahib al-Arba'ah*, Dar al-Fikr, Beirut, 2006, j. 1, h. 524.

- ii. Sesuatu akad yang dikaitkan dengan syarat akan terus berkuatkuasa dengan berlakunya syarat yang dikaitkan. Fuqaha *Syafi'iyyah* dan *Hanafiyah* bersepakat bahawa sesuatu syarat yang berkait (*ta'liq*) dengan sesuatu akad, hukum akad tersebut berkuatkuasa dengan berlakunya syarat yang dikaitkan sebagaimana yang dinyatakan dalam *Al-Mawsu'ah al-Fiqhiyyah al-Kuwaitiyah*:

فكون التعليق يمنع ثبوت الحكم محل اتفاق بين الخفية والشافعية

*"Kewujudan sesuatu ta'liq itu menyebabkan sesuatu hukum belum berkuatkuasa (sehingga berlaku ta'liq tersebut) merupakan persepakatan dalam fuqaha Hanafiyah dan Syafi'iyyah."*²⁶

Oleh itu, jika pihak berkontrak bersetuju bahawa hibah hanya berkuatkuasa dengan berlakunya syarat yang dipersetujui, maka hak milik aset hibah hanya berpindah kepada pemberi hibah selepas berlakunya syarat yang dipersetujui. Kesannya ialah hibah tidak boleh ditarik balik selepas berlakunya syarat-syarat yang dipersetujui dalam pengaturan hibah bersyarat.

- iii. Kesan terhadap sesuatu kontrak adalah bergantung kepada terma dan syarat yang dipersetujui dalam kontrak selagi ia tidak bercanggah dengan kaedah umum Syarak. Ini adalah selaras dengan kaedah fiqah yang berikut:

الأصل رضى المتعاقدين و نتيجته هي ما التزم به بالتعاقد

*"Hukum asal dalam akad adalah reda (persetujuan) kedua-dua pihak yang berkontrak dan kesan kontrak adalah berdasarkan hak dan tanggungjawab yang telah mereka persetujui dalam akad."*²⁷

- iv. Pelaksanaan hibah *ruqba* dalam industri takaful turut diterima oleh sebahagian ulama semasa.²⁸ Hibah *ruqba* merujuk kepada pemberian dengan syarat kematian salah satu pihak (sama ada pemberi hibah atau penerima hibah) sebagai syarat pemilikan kepada salah satu pihak yang hidup.

²⁶ Kementerian Wakaf dan Hal Ehwal Islam Kuwait, *Al-Mawsu'ah al-Fiqhiyyah al-Kuwaitiyah*, 1993, j. 12, h. 312.

²⁷ Ahmad al-Zarqa', *Syarh al-Qawa'id al-Fiqhiyyah*, Dar al-Qalam, 1989, h. 482.

²⁸ Ali Muhyiddin al-Qarahdaghi, *Al-Ta'min al-Islami: Dirasah Fiqhiyyah Ta'siliyyah*, Dar al-Basya'r al-Islamiyah, 2004, h. 244.

- v. Pihak pembuat dasar mempunyai autoriti untuk menetapkan polisi yang mengehadkan skop pelaksanaan konsep hibah yang mensyaratkan kematian pemberi hibah hanya terpakai kepada industri takaful sahaja adalah bertujuan untuk kemasalahan umum dan penyelaras dengan fatwa-fatwa semasa yang memutuskan bahawa hibah dengan syarat kematian mengambil hukum wasiat. Ini selari dengan kaedah-kaedah fiqah yang menyebut:

الخروج من الخلاف مستحب

*"Menghindari perbezaan pendapat adalah digalakkan."*²⁹

تصريف الإمام على الرعية منوط بالصلحة

*"Urusan pemimpin ke atas rakyat berpaksikan maslahah."*³⁰

33. Hibah Bapa Kepada Anak

Secara umumnya, hak milik sesuatu aset hibah berpindah daripada pemberi hibah kepada penerima hibah setelah serah terima aset hibah tersebut. Kesannya ialah pemberi hibah tidak boleh menarik balik (*ruju'*) aset hibah tersebut selepas berlakunya serah terima oleh penerima hibah. Walaupun begitu, majoriti fuqaha membenarkan penarikan balik pemberian hibah daripada seorang bapa kepada anaknya setelah berlakunya serah terima aset hibah.

Keharusan penarikan balik pemberian hibah bapa kepada anak boleh membawa kepada isu risiko moral oleh pelanggan dalam konteks cagaran aset pelanggan kepada IKI bagi tujuan mendapatkan pembiayaan. Untuk mengelakkan cagaran tersebut dicairkan dalam kes kemungkiran, pelanggan tersebut mungkin mendakwa bahawa aset cagaran merupakan hibah daripada bapa pelanggan dan bapanya menarik balik pemberian hibah tersebut. Kesannya ialah aset tersebut mungkin tidak boleh dicairkan tanpa persetujuan bapa pelanggan.

Bagi menangani isu risiko moral tersebut, IKI perlu melakukan proses tambahan dengan memastikan aset yang ingin dicagarkan bukanlah hibah daripada bapa. Sekiranya ia adalah hibah daripada bapa, maka IKI perlu mengambil langkah-langkah pengurusan risiko tambahan.

Sehubungan itu, MPS dirujuk berhubung dengan isu penarikan balik hibah bapa kepada anak dalam konteks kewangan Islam semasa.

²⁹ Muhammad Mustafa Al-Zuhaili, *Al-Qawa'id al-Fiqhiyyah wa Tatbiqatuhu fi al-Mazahib al-Arba'ah*, Dar al-Fikr, Beirut, 2006, j. 2, h. 718.

³⁰ Al-Suyuti, *Al-Asybah wa al-Naza'i'r*, Dar al-Kutub al-'Ilmiyah, 1403H, Beirut, h. 121.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-158 bertarikh 28 April 2015 telah memutuskan bahawa hibah daripada seorang bapa kepada anaknya boleh ditarik balik kecuali dalam keadaan-keadaan berikut:

- i. Sekiranya pemilikan aset hibah telah dipindahkan kepada pihak ketiga; atau
- ii. Aset hibah dicagarkan.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Pandangan majoriti fuqaha yang membenarkan bapa menarik balik pemberian hibah kepada anaknya selagi mana tidak terdapat sebarang larangan daripada penarikan balik hibah. Pandangan ini bersandarkan hadis Nabi SAW yang berikut:

لَا يَحِلُّ لِرَجُلٍ أَنْ يُعْطِي الْعَطِيَّةَ فَيُرْجِعَ فِيهَا إِلَى الْوَالَّدِ فِيمَا أَعْطَى وَلَدَهُ

*“Tidak dibenarkan bagi seseorang memberi pemberian, kemudian menarik balik pemberian tersebut, kecuali bapa menarik balik pemberiannya kepada anaknya.”*³¹

- ii. Para fuqaha berbeza pendapat berhubung keadaan-keadaan yang melarang penarikan balik (*mawani‘ al-ruju‘*) hibah. Antara keadaan larangan penarikan balik hibah yang dinyatakan oleh kebanyakan fuqaha ialah pemindahan hak milik aset hibah oleh penerima hibah kepada pihak ketiga sama ada melalui kontrak jual beli, wakaf, hibah, hadiah dan seumpamanya. Dalam hal ini, hak milik aset hibah berpindah kepada pihak ketiga dan tidak lagi dimiliki oleh penerima hibah. Ini dilihat selari dengan kaedah fiqh berikut:

تَبَدَّل سَبَبُ الْمُلْكِ قَائِمًا مَقَامَ تَبَدُّلِ الذَّاتِ

*“Perubahan sebab pemilikan sesuatu barang adalah setara dengan perubahan pada barang itu sendiri.”*³²

³¹ Ibnu Majah, *Sunan Ibni Majah*, Dar al-Risalah, 2009, j. 3, h. 460, hadis no. 2377.

³² Muhammad Mustafa Al-Zuhaili, *Al-Qawa‘id al-Fiqhiyyah wa Tatbiqatuhu fi al-Mazahib al-Arba‘ah*, Dar al-Fikr, Beirut, 2006, j. 1, h. 527.

- iii. Larangan penarikan balik hibah dalam kes sekiranya aset hibah tersebut telah dicagarkan oleh penerima hibah, atau aset tersebut tertakluk kepada tuntutan pihak ketiga akibat muamalah terhadap aset hibah oleh penerima hibah tersebut adalah kerana penarikan balik hibah dalam konteks ini boleh mendatangkan kemudaran ke atas pihak yang menerima cagaran atau pihak yang mempunyai tuntutan terhadap aset hibah itu. Sebarang bentuk kemudaran kepada pihak yang terlibat tidak dibenarkan dalam Syariah. Perkara ini selari dengan kaedah-kaedah fiqah berikut:

المشغول لا يشغل

"Sesuatu perkara yang kompleks tidak sepatutnya dijadikan bertambah kompleks (dengan sesuatu urusan/transaksi yang lain)." ³³

الضرر يزال

"Kemudaran hendaklah dihilangkan." ³⁴

لا ضرر ولا ضرار

"Tiada kemudaran dan tidak boleh memudaratkan (dalam Islam)." ³⁵

34. Hibah Dalam Kontrak *Musyarakah*

Dalam kontrak *musyarakah*, rakan kongsi *musyarakah* tidak boleh menjamin modal dan/atau keuntungan. Ini kerana *muqtada al-aqd, musyarakah* ialah perkongsian keuntungan antara dua pihak atau lebih sama ada berdasarkan kadar sumbangan modal oleh setiap rakan kongsi atau berdasarkan persetujuan rakan kongsi atas nisbah perkongsian untung tertentu ketika kontrak *musyarakah* dimeterai. Setiap rakan kongsi juga berkongsi dalam menanggung kerugian berdasarkan kadar sumbangan modal dalam *musyarakah*.

Sehubungan itu, MPS dirujuk berhubung amalan rakan kongsi dalam kontrak *musyarakah* memberi hibah kepada rakan kongsi yang lain.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-158 bertarikh 28 April 2015 telah memutuskan bahawa hibah boleh dilaksanakan dengan kontrak *musyarakah* di mana rakan kongsi memberi hibah kepada rakan kongsi yang lain. Namun, hibah tersebut tidak boleh mempunyai kesan jaminan modal *musyarakah* atau jaminan keuntungan *musyarakah* oleh rakan kongsi yang memberi hibah.

³³ Al-Suyuti, *Al-Asybah wa al-Naza'ir*, Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah, 1990, h. 151.

³⁴ Al-Suyuti, *Al-Asybah wa al-Naza'ir*, Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah, 1990, h. 83.

³⁵ Imam Malik bin Anas, *Al-Muwatta'*, Muassasah Zayed bin Sultan Ali Nahyan li al-A'mal al-Khairiyah wa al-Insaniyah, Abu Dhabi, 2004, j. 4, h. 1078, hadis no. 2758.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- Pemberian hibah sememangnya digalakkan seperti saranan ayat al-Quran dan hadis Rasulullah SAW berikut:

فَإِنْ طِبَنَ لَكُمْ عَنْ شَيْءٍ مِّنْهُ نَفْسًا فَكُلُوهُ هُنَّ يَعْمَلُونَ

“...kemudian jika mereka (isteri-isteri) memberikan kepada kamu secara sukarela sebahagian daripada mas kahwinnya maka makanlah (gunakanlah) pemberian (yang halal) itu sebagai nikmat yang lazat, lagi baik kesudahannya.”³⁶

عن أبي هريرة عن النبي صلى الله عليه وسلم قال: تهادوا تhabao.

“Daripada Abu Hurairah bahawa Nabi SAW telah bersabda: Hadiah-menghadiahilah sesama kamu nescaya kamu akan saling kasih-mengasihi.”³⁷

- Pemberian hibah tidak bertentangan atau bercanggah dengan objektif kontrak musyarakah kerana ia tidak menafikan elemen perkongsian untung dan penyerapan kerugian oleh rakan kongsi (jika berlaku kerugian).
- Tiada sebarang halangan Syarak (*mani` syar`ie*) bagi penggunaan konsep hibah dalam kontrak *musyarakah* kerana hibah merupakan sesuatu yang dilakukan secara sukarela dan berdasarkan budi bicara pemberi hibah. Keharusan ini dilihat selari dengan kaedah fiqah seperti yang berikut:

الأصل حمل العقود على الصحة

“Pada dasarnya sesuatu akad (hendaklah) dianggap sah.”³⁸

- Secara umumnya, penggabungan antara beberapa kontrak dalam satu pengaturan adalah diharuskan berdasarkan kaedah fiqah:

الأصل في المعاملات الحل حتى يقوم دليل على التحرير

“Hukum asal muamalat adalah harus, kecuali terdapat dalil yang mengharamkannya.”³⁹

³⁶ Surah al-Nisa', ayat 4.

³⁷ Al-Baihaqi, *Al-Sunan al-Kubra*, Maktabah Dar al-Baz, 1994, j. 6, h. 169, hadis no. 11726.

³⁸ Ali Ahmad al-Nadwi, *Jamharah al-Qawa'id al-Fiqhiyyah fi al-Mu'amalat al-Maliyyah*, Syarikah al-Rajhi al-Masrafiyyah li al-Istithmar, 2000, j. 1, h. 297.

³⁹ Ibnu Uthaimin, *Al-Syarh al-Mumti' `ala Zad al-Mustaqni'*, Dar Ibni al-Jauzi, j. 8, h. 241.

35. Penanggungan Kos Perlindungan Takaful Dalam Kontrak Sewa Beli Islam

Secara umumnya, dalam kontrak *al-iijarah thumma al-bai'* (AITAB), berlaku akad pertukaran manfaat dengan bayaran sewa antara pemilik kenderaan dengan penyewa. IKI sebagai pemilik mempunyai hak pemilikan secara benefisiari (*beneficial ownership*) manakala penyewa didaftarkan sebagai pemilik secara perundangan (*legal ownership*).

Sebagai perbandingan, Akta Sewa Beli 1967 menyatakan bahawa pemilik perlu menanggung risiko yang berkaitan dengan hak milik aset manakala penyewa perlu menanggung risiko yang berkaitan dengan penggunaan aset.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung pihak yang sepatutnya bertanggungjawab bagi menanggung kos perlindungan takaful dalam kontrak sewa beli Islam.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-131 bertarikh 22 Januari 2013 telah memutuskan bahawa dalam pembiayaan kenderaan yang berasaskan kontrak sewa beli Islam, kos takaful boleh ditanggung oleh penyewa kerana tujuan perlindungan takaful dalam konteks kemudahan sewa beli Islam adalah untuk melindungi penyewa daripada liabiliti yang berkaitan dengan risiko penggunaan aset.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Tujuan utama penyertaan takaful adalah untuk menjaga kelangsungan penggunaan kenderaan yang mana ia adalah untuk kepentingan penyewa itu sendiri seperti untuk menghadapi liabiliti kepada pihak ketiga (*third party liability*) apabila berlakunya kemalangan.
- ii. Tanggungjawab untuk penyelenggaraan utama sesuatu aset itu merupakan tanggungjawab pemilik, namun tanggungjawab ini bukanlah suatu yang tidak boleh dirundingkan antara kedua-dua pihak yang berkontrak. Ini kerana tiada nas Syarak yang jelas melarang rundingan tentang perkara ini. Oleh itu, jika rundingan yang dibuat berdasarkan kepada kerelaan antara kedua-dua pihak, maka persetujuan yang dicapai sudah menepati konsep *taradi* (saling meredai) yang menjadi asas utama dalam bermuamalah.

36. Kos Penyelenggaraan Dan Kos Takaful Aset *Ijarah*

Secara prinsipnya, kos penyelenggaraan dan kos takaful aset *iijarah* merupakan tanggungjawab pemberi sewa (pemilik aset).⁴⁰ Namun begitu, terdapat amalan yang memindahkan tanggungjawab untuk menanggung kos penyelenggaraan dan kos takaful aset *iijarah* kepada penyewa.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung isu sama ada tanggungan kos penyelenggaraan dan kos takaful terhadap aset *iijarah* boleh dirunding antara pemberi sewa dengan penyewa.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-140 bertarikh 28 Oktober 2013 telah memutuskan bahawa pihak-pihak yang berkontrak dalam *iijarah* (pemberi sewa dan penyewa) boleh berunding dan bersetuju berhubung pihak mana yang perlu menanggung kos penyelenggaraan dan kos takaful terhadap aset *iijarah* tersebut.

⁴⁰ Lihat: Keputusan MPS pada mesyuarat ke-36 bertarikh 26 Jun 2003 dan keputusan MPS pada mesyuarat ke-48 bertarikh 17 Februari 2005.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan bahawa kos penyelenggaraan (*siyanah*) ke atas aset *ijarah* bukanlah *muqtada al-'aqd* bagi *ijarah*. Ini berdasarkan prinsip Syariah bahawa *muqtada al-'aqd* bagi *ijarah* ialah penyewa mendapat manfaat daripada aset yang disewakan dan pemberi sewa memperoleh sewaan atas manfaat yang diberikan.⁴¹

Perkara ini tidak mengganggu *muqtada al-'aqd* bagi *ijarah* kerana berdasarkan amalan semasa, penyewa akan menjaga aset sewaan sehingga berlaku pemindahan hak milik aset kepada penyewa.

Tambahan pula, amalan takaful semasa tidak membezakan antara kemudaratian yang berlaku ke atas aset sewaan yang disebabkan oleh penyewa atau sebab-sebab lain, dan kebiasaannya, kemudaratian ke atas aset sewaan berlaku akibat penggunaan aset oleh penyewa.

37. Penggabungan Kadar Sewa Tetap Dan Kadar Sewa Boleh Ubah

Dalam kontrak *ijarah*, kadar sewaan boleh terdiri daripada kadar sewa tetap dan kadar sewa boleh ubah. Kadar sewa tetap melibatkan bahagian sewaan tetap (*fixed rental portion*) yang tidak akan berubah sepanjang tempoh *ijarah*. Manakala kadar sewa boleh ubah melibatkan bahagian sewaan boleh ubah (*floating rental portion*) yang disandarkan kepada suatu formula atau penanda aras (*benchmark*) tertentu yang dipersetujui. Terdapat amalan dalam industri kewangan Islam yang menggabungkan kedua-dua jenis kadar sewa tersebut sebagai nilai sewaan dalam kontrak *ijarah*.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung amalan industri yang menggabungkan dua bahagian sewaan (sewa tetap dan sewa boleh ubah) sebagai nilai sewaan dalam kontrak *ijarah*.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-140 bertarikh 28 Oktober 2013 telah memutuskan bahawa amalan penggabungan kadar sewa tetap dan kadar sewa boleh ubah dalam satu harga sewaan dibenarkan.

⁴¹ Al-Zuhaili, *Al-Fiqh al-Islami wa Adillatuh*, Dar al-Fikr, 2002, j. 5, h. 3804.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan bahawa tiada halangan Syarak berkenaan penetapan harga sewaan sama ada kadar tetap, kadar boleh ubah, atau penggabungan antara kedua-duanya selagi mana penetapan harga sewaan tetap dan penanda aras tersebut diketahui dan dipersetujui oleh pihak yang berkontrak.

Ini selaras dengan kaedah fiqah yang menyebut:

الأصل في الأشياء الإباحة حتى يدل الدليل على التحرير

*"Hukum asal bagi sesuatu perkara adalah harus sehingga terdapat dalil yang menunjukkan keharamannya."*⁴²

Tambahan pula, amalan ini tidak membawa kepada ketidakpastian yang melampau (*gharar fahisy*) kerana terdapat formula yang jelas dan dipersetujui bersama.

38. Penetapan Had Maksimum Dan Minimum Dalam Kadar Sewa Boleh Ubah Dalam Kontrak *Ijarah*

MPS dalam keputusan terdahulu telah memutuskan bahawa kadar sewa dalam kontrak *iijarah* boleh berubah berdasarkan persetujuan awal untuk menyandarkan kadar sewa kepada suatu penanda aras yang dipersetujui bersama dalam tempoh tertentu.⁴³ Walau bagaimanapun, terdapat persoalan sama ada pihak yang berkontrak boleh bersetuju dengan kadar sewa boleh ubah secara mutlak ataupun terhad kepada kadar tertentu. Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung isu penetapan had minimum dan maksimum dalam kadar sewaan boleh ubah dalam kontrak *iijarah*.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-140 bertarikh 28 Oktober 2013 telah memutuskan bahawa amalan kadar sewaan boleh ubah dalam kontrak *iijarah* mestilah mempunyai penetapan had minimum dan maksimum.

⁴² Al-Suyuti, *Al-Asybah wa al-Naza'ir*, Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah, 1403H, Beirut, h. 60.

⁴³ Keputusan MPS ini memperincikan keputusan MPS terdahulu iaitu keputusan MPS pada mesyuarat ke-33 bertarikh 27 Mac 2003, mesyuarat ke-35 bertarikh 22 Mei 2003 dan mesyuarat ke-38 bertarikh 28 Ogos 2003 yang memutuskan bahawa kadar sewa dalam kontrak *iijarah* boleh berubah berdasarkan persetujuan awal untuk menyandarkan kadar sewa kepada suatu penanda aras yang dipersetujui bersama dalam tempoh tertentu.

Asas Pertimbangan

Kewajipan untuk menetapkan had minimum dan maksimum bagi kadar sewaan boleh ubah bertujuan untuk mengelakkan berlakunya ketidakpastian yang melampau (*gharar fahisy*) dalam kadar sewaan tersebut sekaligus dapat membezakan produk *ijarah* dalam kewangan Islam dengan produk sewa beli dalam kewangan konvensional.

ia juga memberikan kelonggaran kepada pihak berkontrak untuk mengambil risiko yang tertentu dalam kadar batasan yang dijangka dan dipersetujui.

39. Tanggungjawab Penyewa Untuk Membuktikan Tidak Berlaku Kecuaian Ketika Aset Rosak

Dalam konteks *ijarah*, secara prinsipnya sebarang kerosakan aset tidak ditanggung oleh penyewa kerana aset sewaan tersebut dipegang oleh penyewa atas dasar amanah melainkan terdapat bukti bahawa kerosakan tersebut disebabkan oleh kecuaianya. Berdasarkan prinsip ini, pemberi sewa perlu membuktikan bahawa kerosakan aset sewaan adalah disebabkan oleh kecuaian penyewa.

Namun begitu, secara praktikalnya pemilik aset sukar untuk membuktikan wujudnya kecuaian oleh penyewa. Tambahan pula, timbul persepsi negatif ke atas penyewa kerana kerosakan tersebut berlaku semasa aset berada dalam penggunaan penyewa.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung isu sama ada penyewa boleh dipertanggungjawabkan untuk membuktikan tidak berlaku kecuaian yang mengakibatkan kerosakan aset.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-140 bertarikh 28 Oktober 2013 telah memutuskan bahawa penyewa boleh dipertanggungjawabkan untuk membuktikan tidak berlaku kecuaian olehnya ketika aset sewaan rosak. Sekiranya penyewa gagal membuktikan bahawa beliau tidak cuai, maka penyewa perlu bertanggungjawab ke atas kerosakan tersebut.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Dalam konteks amalan kewangan semasa, IKI menghadapi kesukaran untuk memantau pelanggannya dalam mengendalikan suatu aset *ijarah*. Situasi ini menyebabkan IKI terdedah kepada kemungkinan berlakunya manipulasi atau risiko moral (*moral hazard*) oleh penyewa.
- ii. Bersandarkan kepada pandangan Imam Malik⁴⁴ dalam konteks *mudarabah* iaitu sekiranya *mudarib* mendakwa terdapat kerugian sedangkan alasan dakwaan tersebut tidak diketahui (*mudarib* gagal membuktikan bahawa kerugian tersebut bukan disebabkan oleh kecuaianya), maka *mudarib* hendaklah menjamin kerugian tersebut.
- iii. Berdasarkan amalan semasa dalam produk kewangan Islam yang berasaskan sewaan, aset sewaan adalah di bawah jagaan penyewa sepanjang tempoh sewaan.

Pemindahan beban pembuktian kepada penyewa tidak menjaskankan prinsip asal bahawa penyewa tidak menjamin kerosakan aset sewaan melainkan disebabkan oleh kecuaianya.

40. Status Kontrak *Ijarah* Dalam Situasi Kematian Salah Satu Pihak Yang Berkontrak

MPS dirujuk berhubung isu sama ada kontrak *ijarah* terbatal secara langsung atau tidak, sekiranya berlaku kematian salah satu pihak yang berkontrak.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-145 bertarikh 25 Mac 2014 telah memutuskan bahawa kontrak *ijarah* tidak terbatal dalam situasi kematian salah satu pihak yang berkontrak.

⁴⁴ Abu Walid al-Baji, *Al-Muntaqa Syarh al-Muwatta'*, Matba'ah al-Sa'adah, 1322H, j. 5, h. 164 -165.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pendapat jumhur fuqaha iaitu Maliki, Syafi'i dan Hanbali yang menyatakan bahawa kontrak *ijarah* tidak terbatal dengan kematian pihak yang berkontrak dan ia boleh diwarisi.⁴⁵ Oleh yang demikian, hak-hak dan liabiliti pihak-pihak yang berkontrak akan berpindah kepada ahli waris tanpa perlu memeterai kontrak baru.

41. Penamatan Awal Kontrak *Ijarah* Oleh Penyewa

Kontrak *ijarah* merupakan satu kontrak yang *lazim* yang mana pihak yang berkontrak tidak boleh menamatkan kontrak sepanjang tempoh *ijarah* tanpa persetujuan pihak yang satu lagi. Namun, penyewa boleh menamatkan kontrak sebelum tamat tempoh *ijarah* sekiranya dipersetujui oleh pemilik aset sewaan.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung sama ada pemilik aset sewaan berhak untuk membuat tuntutan daripada penyewa bagi jumlah sewaan sehingga tamat tempoh *ijarah* yang telah dipersetujui.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-151 bertarikh 30 September 2014 telah memutuskan bahawa dalam situasi di mana penyewa menyerahkan aset sebelum tempoh matang kontrak *ijarah*, maka kontrak *ijarah* boleh dibubarkan (*fasakh*). Oleh itu, pemberi sewa tidak berhak menuntut sewa bagi tempoh sewaan yang belum berlalu. Namun, pemberi sewa selaku pemilik aset berhak menuntut pampasan daripada penyewa mengikut terma yang dipersetujui sewaktu pemeteraian kontrak.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini mengambil kira *maslahah* dan keadilan kepada kedua-dua pihak yang berkontrak. Di samping itu, menurut amalan semasa (*'urf*) yang selari dengan Syarak, kontrak *ijarah* boleh dibubarkan sekiranya penyewa menyerahkan aset sewaan sebelum tamat tempoh matang kontrak *ijarah*.

⁴⁵ Al-Dusuki, *Hashiyah al-Dusuki 'ala Syarh al-Kabir*, Dar al-Fikr, j. 4, h. 29-30; Al-Nawawi, *Al-Majmu' Syarh al-Muhazzab*, Dar al-Fikr, j. 15, h. 88; Ibnu Qudamah, *Al-Mughni*, Maktabah al-Qaherah, Kaherah, 1388 H, j. 5, h. 347.

Dalam hal ini, pemberi sewa selaku pemilik asset sewaan berhak menerima pampasan mengikut terma yang dipersetujui. Ini berdasarkan kaedah fiqah yang menyatakan:

العادة مُحَكَّمة

*"Amalan semasa boleh dijadikan sandaran hukum."*⁴⁶

Keharusan pemberi sewa untuk menerima pampasan mengikut terma yang dipersetujui bersandarkan kepada hadis berikut:

ال المسلمين على شروطهم إلا شرطاً أحل حراماً أو حرم حلالاً

*"(Urusan) orang Islam berasaskan kepada syarat-syarat yang (dipersetujui) oleh mereka, kecuali syarat yang menghalalkan apa yang haram atau mengharamkan apa yang halal."*⁴⁷

⁴⁶ Ali Haider, *Durar al-Hukkam fi Syarh Majallah al-Ahkam*, Dar al-Jil, j. 1, h. 44; Ibnu Nujaim, *Al-Asybah wa al-Naza'ir*, Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah, 1419 H, Beirut, j. 5, h. 79.

⁴⁷ Abu Daud, *Sunan Abi Daud*, Bait al-Afkar al-Dawliyyah, 1999, h. 398, hadis no. 3594.

42. Klausus Penalti (*Syart Jaza'i*)⁴⁸ Ke Atas *Sani'* Dalam Kes Kelewatan Penyerahan Aset *Istisna`*

Dalam kontrak *istisna`*, penyerahan aset perlu dibuat dalam tempoh yang telah dipersebutui. Sekiranya berlaku kelewatan dalam penyerahan aset *istisna`* oleh *sani'*, *mustasni'* terdedah kepada risiko kerugian dan kemudaratan.

Sehubungan itu, MPS dirujuk berhubung cadangan *syart jaza'i* ke atas *sani'* dalam kontrak *istisna`* bagi kes kelewatan penyerahan aset *istisna`* kepada *mustasni'*.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-142 bertarikh 17 Disember 2013 telah memutuskan bahawa semasa pemeteraian kontrak *istisna`*, pihak yang berkontrak boleh bersetuju dengan pengenaan *syart jaza'i* ke atas *sani'* dalam kes kelewatan penyerahan aset *istisna`*.

Syart jaza'i tersebut boleh dipersebutui dalam bentuk denda pada kadar tertentu yang perlu dibayar oleh *sani'* kepada *mustasni'*. Kadar tersebut tidak semestinya dihadkan kepada kerugian sebenar yang ditanggung oleh *mustasni'* sahaja. Bayaran penalti ini juga boleh diambil kira sebagai pendapatan (*income*) *mustasni'*.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Tiada halangan Syarak terhadap persetujuan pihak berkontrak dengan pengenaan *syart jaza'i* berbentuk denda pada kadar tertentu ke atas *sani'* dalam kes kelewatan penyerahan aset *istisna`* kerana pengenaan denda tersebut disebabkan oleh kelewatan penyerahan aset *istisna`* dan bukannya kelewatan bayaran hutang berbentuk wang. Oleh itu, tiada isu riba dalam pengenaan *syart jaza'i* tersebut.
- ii. *Syart jaza'i* tersebut juga dilihat sebagai pampasan kepada kerugian yang mungkin ditanggung oleh *mustasni'* disebabkan oleh kelewatan penyerahan aset *istisna`* oleh *sani'*. Perkara ini bertujuan menjaga kepentingan *mustasni'*.

⁴⁸ Klausus penalti (*syart jaza'i*) bermaksud persetujuan satu pihak untuk melakukan sesuatu jika dia gagal melaksanakan tanggungjawabnya.

43. Penjualan Atau Cagaran Aset *Istisna`* Yang Belum Diserahkan Kepada *Mustasni`*

Kontrak *istisna`* berlaku antara *mustasni`* dan *sani`* yang mana *sani`* akan membina aset *istisna`* dalam tempoh tertentu berdasarkan perjanjian. Sebelum tamat tempoh pembinaan aset *istisna`*, terdapat kemungkinan *mustasni`* berhasrat untuk menjual atau mencagarkan aset *istisna`* yang masih dalam pembinaan.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung isu sama ada penjualan atau cagaran aset *istisna`* yang belum diserahkan kepada *mustasni`* dibenarkan ataupun tidak.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-142 bertarikh 17 Disember 2013 telah memutuskan perkara berikut:

- i. *Mustasni`* dalam kontrak *istisna`* tidak boleh menjual atau mencagarkan aset *istisna`* yang belum diserahkan hak milik kepadanya. Namun, pihak yang berkontrak boleh bersetuju semasa atau selepas pemeteraian kontrak *istisna`* bahawa *mustasni`* dalam tempoh pembinaan aset *istisna`* boleh menerima serahan aset tersebut seadanya (*as is*) dan kesannya adalah hak milik aset *istisna`* tersebut berpindah kepada *mustasni`*. Sehubungan itu, *mustasni`* boleh menjual atau mencagarkan aset tersebut kepada pihak yang lain.
- ii. *Sani`* dalam akad *istisna`* boleh mencagarkan aset *istisna`* kepada pihak yang lain sebelum aset *istisna`* tersebut diserahkan kepada *mustasni`*.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Secara prinsipnya, penjualan sesuatu aset yang belum dimiliki adalah tidak dibenarkan Syarak. Ini berdasarkan hadis Rasulullah SAW:

لَا تَبْعَدْ مَا لَيْسَ عِنْدَكَ

“Janganlah kamu menjual apa yang tiada di sisimu (tidak kamu miliki).”⁴⁹

⁴⁹ Al-Tirmizi, *Sunan al-Tirmizi*, Dar al-Gharb al-Islami, Beirut, 1998, j. 2, h. 525, hadis no. 1232.

- ii. Berdasarkan hadis yang dinyatakan, cagaran aset *istisna`* oleh *mustasni`* kepada pihak lain juga tidak dibenarkan kerana aset *istisna`* tersebut belum menjadi hak miliknya.
- iii. Selepas pemeteraian kontrak *istisna`*, *mustasni`* belum memiliki aset *istisna`*. Ini kerana, subjek akad (*mahal al-'aqd*) yang dipersetujui oleh pihak-pihak berkontrak ialah pembuatan (*amal*) dan aset *istisna`* dalam bentuk spesifikasi (*masnu` mawsuf fi al-zimmah*)⁵⁰, bukannya aset sedia ada yang telah wujud.
- iv. Hak milik aset *istisna`* hanya berpindah kepada *mustasni`* apabila berlaku serah terima aset *istisna`* oleh *sani`* kepada *mustasni`* sama ada serah terima tersebut berlaku setelah aset siap dibina ataupun masih dalam pembinaan. Tindakan serah terima antara *sani`* dengan *mustasni`* akan membawa kepada penamatkan kontrak *istisna`* tersebut.
- v. Cagaran aset *istisna`* oleh *sani`* sebelum ia diserahkan kepada *mustasni`* dibenarkan kerana aset tersebut masih di bawah hak milik *sani`*. Perkara ini memenuhi syarat aset gadaian (*marhun*) yang perlu dimiliki oleh penggadai (*rahin*).
- vi. Aset *istisna`* yang masih dalam pembinaan memenuhi ciri-ciri aset gadaian dari sudut aset yang diiktiraf Syarak, bernilai, wujud, boleh ditentukan dan boleh diserahkan.

44. Kes Kematian Atau Pembubaran Pihak Berkontrak Dalam Kontrak *Istisna`*

MPS dirujuk berhubung isu-isu berikut:

- i. Hak *mustasni`* dalam kes kematian *sani`* (dalam konteks individu) atau pembubaran *sani`* (dalam konteks syarikat); dan
- ii. Hak *sani`* dalam kes kematian *mustasni`* (dalam konteks individu) atau pembubaran *mustasni`* (dalam konteks syarikat).

⁵⁰ Al-Kasani, *Bada'i al-Sana'i fi Tartib al-Syara'i*; Dar Ihya' al-Turath al-'Arabi, 2000, j. 5, h. 3; Al-Sarakhsi, *Al-Mabsut*; Dar al-Ma'rifah, 1414H, Beirut, j. 12, h. 139.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-143 bertarikh 30 Januari 2014 telah memutuskan bahawa dalam kes kematian atau pembubaran *sani'*, *mustasni'* berhak kepada pilihan-pilihan berikut:

- i. *Mustasni'* menerima aset *istisna'* seadanya (*as is*). Kesannya ialah *mustasni'* perlu membayar harga aset *istisna'* berdasarkan kadar aset yang telah siap dan hak milik aset *istisna'* berpindah kepada *mustasni'*; atau
- ii. *Mustasni'* membatalkan (*fasakh*) kontrak *istisna'*. Kesannya ialah *mustasni'* berhak untuk menuntut segala harga jualan aset *istisna'* (yang telah dibayar) daripada harta pusaka *sani'* atau aset syarikat yang dibubarkan.

Dalam kes kematian atau pembubaran *mustasni'*, MPS telah memutuskan bahawa pembayaran harga jualan aset *istisna'* ditanggung oleh harta pusaka *mustasni'* atau aset syarikat yang dibubarkan.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Pilihan *mustasni'* untuk membatalkan kontrak *istisna'* dalam kes pembubaran *sani'* atau kematiannya boleh dinyatakan dalam kontrak *istisna'* berdasarkan persetujuan bersama. Ia perlu dipatuhi oleh kedua-dua pihak berkontrak berdasarkan hadis:

المسلمون على شروطهم إلا شرطاً أحل حراماً أو حرام حلالاً

*"(Urusan) orang Islam berasaskan kepada syarat-syarat yang (dipersetujui) oleh mereka, kecuali syarat yang menghalalkan apa yang haram atau mengharamkan apa yang halal."*⁵¹

- ii. Dalam kes kematian atau pembubaran *mustasni'*, pembayaran harga jualan aset *istisna'* perlu ditanggung oleh harta pusaka *mustasni'* atau aset syarikat yang dibubarkan. Perkara ini bertujuan memelihara kelangsungan dan kesan-kesan kontrak ke atas pihak-pihak yang berkontrak.

⁵¹ Abu Daud, *Sunan Abi Daud*, Bait al-Afkar al-Dawliyyah, 1999, h. 398, hadis no. 3594.

45. Kegagalan *sani`* Untuk Menyiapkan Dan Menyerahkan Aset *Istisna`* Kepada *mustasni`*

Tanggungjawab *sani`* dalam kontrak *istisna`* ialah menyiapkan dan menyerahkan aset *istisna`* kepada *mustasni`* sebagaimana yang telah dipersetujui. Kegagalan *sani`* untuk melaksanakan tanggungjawabnya akan menjelaskan hak dan memudaratkan *mustasni`*.

Sehubungan itu, MPS dirujuk berhubung hak *mustasni`* apabila *sani`* gagal untuk menyiapkan dan menyerahkan aset *istisna`* dalam tempoh masa yang telah dipersetujui.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-143 bertarikh 30 Januari 2014 telah memutuskan bahawa dalam situasi *sani`* gagal untuk menyiapkan dan menyerahkan aset *istisna`* dalam tempoh masa yang telah dipersetujui, *mustasni`* berhak kepada pilihan-pilihan berikut:

- i. *Mustasni`* bersetuju menerima serahan aset *istisna`* seadanya (*as is*). Kesannya ialah *mustasni`* perlu membayar harga aset *istisna`* berdasarkan kadar aset yang telah siap dan hak milik aset *istisna`* berpindah kepada *mustasni`*. *Mustasni`* juga berhak untuk menuntut sebarang ganti rugi daripada *sani`* disebabkan oleh kegagalan tersebut; atau
- ii. *Mustasni`* membatalkan kontrak *istisna`*. Kesannya ialah *sani`* perlu memulangkan segala harga jualan aset *istisna`* yang telah dibayar oleh *mustasni`* dan hak milik aset *istisna`* kekal kepada *sani`*. *Mustasni`* juga berhak untuk menuntut sebarang ganti rugi daripada *sani`* disebabkan oleh kegagalan tersebut.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Pilihan kepada *mustasni'* untuk menerima aset *istisna'* seadanya atau membatalkan kontrak *istisna'* sekiranya *sani'* gagal menyiapkan dan menyerahkan aset *istisna'* kepadanya ialah berdasarkan hadis:

المسلمون على شروطهم إلا شرطاً أحل حراماً أو حرام حلالاً

*"(Urusan) orang Islam berdasarkan kepada syarat-syarat yang (dipersetujui) oleh mereka, kecuali syarat yang menghalalkan apa yang haram atau mengharamkan apa yang halal."*⁵²

- ii. Pengenaan bayaran ganti rugi yang perlu dibayar oleh *sani'* kepada *mustasni'* jika *mustasni'* mengambil pilihan untuk menerima aset *istisna'* seadanya atau membatalkan kontrak *istisna'* ialah bagi menangani isu bahaya moral (*moral hazard*) yang disebabkan oleh *sani'* dan untuk menjaga kepentingan (*maslahah*) *mustasni'*.

46. Jaminan Prestasi Pihak Ketiga Oleh *Mustasni'* Dalam Pengaturan *Istisna' Muwazi*

Pengaturan *istisna' muwazi* melibatkan dua kontrak *istisna'* yang berkuatkuasa secara serentak. Kontrak *istisna'* pertama ialah kontrak antara pelanggan sebagai *mustasni'* dengan IKI sebagai *sani'*. Kontrak *istisna'* kedua pula ialah kontrak antara IKI sebagai *mustasni'* dengan kontraktor sebagai *sani'*. Dalam pengaturan ini, jaminan pelanggan diperlukan bagi mengurangkan risiko IKI dalam memberikan pembiayaan. Dalam konteks ini, jaminan pelanggan adalah ke atas prestasi kontraktor dalam kontrak *istisna'* kedua.

Sehubungan itu, MPS dirujuk sama ada jaminan pelanggan ke atas prestasi kontraktor dibenarkan dalam pengaturan *istisna' muwazi*.

⁵² Abu Daud, *Sunan Abi Daud*, Bait al-Afkar al-Dawliyyah, 1999, h. 398, hadis no. 3594.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-156 bertarikh 24 Februari 2015 telah memutuskan bahawa, dalam pengaturan *istisna` muwazi, mustasni`* boleh memberikan jaminan kepada *sani`* terhadap prestasi pihak ketiga seperti pemaju/pengeluar melalui kontrak jaminan, dengan syarat kontrak jaminan yang dimeterai oleh *mustasni`* sebagai penjamin hendaklah tersendiri daripada peranannya sebagai *mustasni`*. Ia bagi memastikan keabsahan kontrak jaminan tidak bergantung kepada kontrak *istisna`* atau sebaliknya.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Tiada sebarang halangan Syarak terhadap jaminan pelanggan ke atas prestasi kontraktor dalam kontrak *istisna`* disebabkan tiada sebarang keterikatan dan kebergantungan antara kontrak *istisna`* dengan kontrak *kafalah*. Ini selari dengan kaedah fiqah:

الأصل في المعاملات الحل حتى يقوم دليل على التحرير

*"Hukum asal muamalah adalah harus, kecuali ada dalil yang mengharamkannya."*⁵³

- ii. Jaminan pelanggan tersebut tidak bercanggah dengan *muqtada` al-'aqd* bagi *istisna`*, iaitu *sani`* bertanggungjawab menyiapkan aset *istisna`* berdasarkan spesifikasi yang telah dipersetujui dan menyerahkannya kepada *mustasni`*. Jaminan pelanggan ke atas prestasi kontraktor tidak menggugurkan tanggungjawab IKI untuk menyerahkan aset *istisna`* kepada pelanggan dalam kontrak *istisna`* yang pertama.

⁵³ Ibnu Uthaimin, *Al-Syarh al-Mumti` `ala Zad al-Mustaqni`*, Dar Ibni al-Jauzi, j. 8, h. 241.

47. Pemindahan Hak Milik Aset *Istisna`*

Secara umumnya, hak milik aset dalam kontrak jual beli boleh berpindah daripada *sani`* kepada *mustasni`* selepas berlakunya pemeteraian kontrak melalui *ijab* dan *qabul*. Ini kerana kontrak jual beli melibatkan aset yang wujud semasa pemeteraian kontrak. Namun, dalam kontrak *istisna`*, ia melibatkan penjualan aset yang belum wujud dan akan disiapkan, mengikut spesifikasi yang telah dipersetujui dan diserahkan kepada *mustasni`* pada suatu tarikh yang telah dipersetujui.

Sehubungan itu, MPS dirujuk sama ada hak milik aset *istisna`* berpindah kepada *mustasni`* selepas pemeteraian kontrak *istisna`* atau selepas *sani`* menyiapkan dan menyerahkan aset *istisna`* kepada *mustasni`*.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-156 bertarikh 24 Februari 2015 telah memutuskan bahawa hak milik aset *istisna`* masih kekal pada *sani`* sebelum penyerahan kepada *mustasni`* dilakukan. Pemindahan hak milik aset *istisna`* daripada *sani`* kepada *mustasni`* berkuatkuasa apabila *mustasni`* menerima penyerahan aset *istisna`* yang memenuhi spesifikasi yang dipersetujui.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Subjek akad *istisna`* ialah sesuatu bersifat *mawsuf fi al-zimmah* (sesuatu aset dalam bentuk spesifikasi yang menjadi obligasi untuk diserahkan) yang masih belum wujud atau tidak ditentukan secara spesifik (*ta'yin*) dan bukannya aset yang telah sedia ada.⁵⁴ Pemilikan *mustasni`* ke atas aset *istisna`* semasa pembinaan adalah bersifat *mawsuf fi al-zimmah*. Ini selari dengan pandangan fuqaha Hanafi.
- ii. Di samping itu, terdapat keadaan di mana *sani`* perlu menyediakan sendiri bahan-bahan untuk menyiapkan aset *istisna`*. Oleh itu, aset dalam pembinaan dan sebelum diserahkan kepada *mustasni`* adalah milik *sani`*. Pemilikan *mustasni`* ke atas aset *istisna`* hanya berlaku selepas serah terima aset *istisna`* oleh *sani`* kepada *mustasni`*.⁵⁵

⁵⁴ Al-Kasani, *Bada'i' al-Sana'i' fi Tartib al-Syara'i'*, Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah, j. 10, h. 4; Al-Sarakhsi, *Al-Mabsut*, Dar al-Fikr, j. 12, h. 139; Ali Muhyiddin al-Qarahdaghi, *'Aqd al-Istisna'*, Majallah Majma' al-Fiqh al-Islami, bil. 7, h. 828.

⁵⁵ Al-Sanhuri, *Al-Wasit fi Syarh al-Qanun*, j. 7, h. 27 dipetik daripada Majallah Majma' al-Fiqh al-Islami, bil. 7, h. 1005.

48. Pembatalan Kontrak *Istisna`* Oleh Salah Satu Pihak Berkontrak

Kontrak jual beli secara umumnya dikategorikan sebagai kontrak yang mengikat dua belah pihak (*bilateral*), maka mana-mana pihak berkotrak yang ingin membatalkan kontrak jual beli tersebut perlu mendapatkan persetujuan pihak yang lain. Terdapat sedikit perbezaan antara kontrak *istisna`* dengan kontrak jual beli yang lain kerana kontrak *istisna`* melibatkan aset yang belum dibina, dibangunkan atau dikelangkang. Dalam kontrak jual beli yang lain, aset yang dijual telah wujud semasa pemeteraian kontrak jual tersebut.

Sehubungan itu, MPS dirujuk sama ada mana-mana pihak berkotrak boleh membatalkan kontrak *istisna`* secara sebelah pihak (*unilateral*).

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-156 bertarikh 24 Februari 2015 telah memutuskan bahawa pihak berkotrak tidak boleh membatalkan kontrak *istisna`* secara sebelah pihak. Jika mana-mana pihak berkotrak memilih untuk tidak meneruskan kontrak *istisna`*, maka pihak tersebut perlu membayar ganti rugi kepada pihak yang satu lagi berdasarkan terma dan syarat yang telah dipersetujui.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Sifat kontrak *istisna`* yang mengikat (*lazim*) pihak-pihak berkotrak apabila termeterainya kontrak *istisna`* yang mengandungi elemen-elemen utama seperti spesifikasi aset *istisna`* dan penentuan harga, masa dan tempat penyerahan serta kaedah pembayaran. Oleh itu, mana-mana pihak yang berkotrak hanya boleh membatalkan kontrak *istisna`* dengan persetujuan pihak yang lain. Ia juga selari dengan hadis berikut:

المسلمون على شروطهم إلا شرطاً أحل حراماً أو حرم حلالاً

“(Urusan) orang Islam berasaskan kepada syarat-syarat yang (dipersetujui) oleh mereka, kecuali syarat yang menghalalkan apa yang haram atau mengharamkan apa yang halal.”⁵⁶

⁵⁶ Abu Daud, *Sunan Abi Daud*, Bait al-Afkar al-Dawliyyah, 1999, h. 398, hadis no. 3594.

- ii. Pengenaan ganti rugi ke atas pihak yang membatalkan kontrak *istisna'* secara sebelah pihak adalah munasabah kerana ia boleh mendatangkan kemudaran atau menjelaskan kepentingan pihak berkontrak yang satu lagi. Oleh itu, pihak yang membatalkan kontrak perlu menanggung kerugian dan membayar ganti rugi kepada pihak yang terjejas atas kerugian yang dialaminya. Terdapat juga kaedah fiqah yang dipetik daripada hadis yang menyentuh hal ini, iaitu:

الضرر يزال

*"Kemudaran hendaklah dihilangkan."*⁵⁷

لا ضرر ولا ضرار

*"Tiada kemudaran dan tidak boleh memudaraskan (dalam Islam)."*⁵⁸

⁵⁷ Al-Suyuti, *Al-Asybah wa al-Naza'ir*, Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah, 1990, h. 83.

⁵⁸ Imam Malik bin Anas, *Al-Muwatta'*, Muassasah Zayed bin Sultan Ali Nahyan li al-A'mal al-Khairiyah wa al-Insaniyyah, Abu Dhabi, 2004, j. 4, h. 1078, hadis no. 2758.

Kafalah

49. Persetujuan Pihak Yang Dijamin (*Makful `Anhu*) Dalam Pembubaran Kontrak Kafalah

Berdasarkan konsep *kafalah bi al-ajr*, penjamin (*kafil*) menawarkan jaminan dengan upah sebagai imbalan. Lazimnya, *makful `anhu* yang membayar sejumlah fi kepada *kafil*.

Sebagai contoh dalam produk atau struktur yang berdasarkan kontrak *kafalah* seperti produk jaminan pembiayaan perdagangan (*Bank Guarantee-I*), jaminan ke atas deposit oleh Perbadanan Insurans Deposit Malaysia (PIDM) ataupun jaminan ke atas *sukuk* oleh Danajamin, fi *kafalah* biasanya dibayar oleh *makful `anhu*. Terdapat situasi *kafil* ingin membubarkan kontrak *kafalah* dengan *makful `anhu* yang telah membayar fi *kafalah* tersebut.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung keperluan mendapatkan persetujuan *makful `anhu* dalam kes pembubaran kontrak *kafalah*.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-150 bertarikh 26 Ogos 2014 telah memutuskan bahawa dalam pembubaran kontrak *kafalah*:

- i. Persetujuan *makful `anhu* diperlukan sekiranya fi *kafalah* dibayar oleh *makful `anhu*.
- ii. Persetujuan *makful `anhu* tidak diperlukan sekiranya fi *kafalah* tidak dibayar oleh *makful `anhu* contohnya, jika fi *kafalah* dibayar oleh:
 - (a) benefisiari (*makful lahu*); atau
 - (b) pihak ketiga.
- iii. Persetujuan *makful `anhu* juga tidak diperlukan sekiranya *kafalah* tersebut adalah tanpa sebarang bayaran fi.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS tersebut mengambil kira komitmen yang telah diberikan oleh *makful 'anhu* dalam kontrak *kafalah bi al-ajr* berdasarkan fi *kafalah* yang telah dibayar olehnya. Pembayaran fi *kafalah* tersebut adalah supaya perlindungan atau jaminan ditanggung oleh *kafil* sekiranya berlaku peristiwa atau musibah yang disepakati. Ini bermakna, komitmen kedua-dua pihak iaitu *kafil* dan *makful 'anhu* telah menjadi *lazim* dan mengikat kedua-dua pihak untuk melaksanakan tanggungjawab masing-masing. Apabila salah satu pihak ingin menarik balik atau keluar daripada tanggungjawab yang telah dipersetujui, maka ia sepatutnya mendapat persetujuan dan kerelaan pihak yang satu lagi bagi memelihara keadilan dan mengelak pertikaian.

50. Turutan Keutamaan Untuk Menuntut Jaminan Dalam Keadaan Terdapat Lebih Daripada Seorang Penjamin (*Kafil*)

Dalam kontrak *kafalah*, *makful 'anhu* boleh mendapat jaminan lebih daripada seorang *kafil*. Dalam hal ini, kemungkinan terdapat syarat-syarat tambahan yang ditetapkan oleh pihak-pihak yang berkontrak berdasarkan persetujuan bersama seperti tuntutan jaminan mengikut turutan keutamaan.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung keharusan menentukan syarat-syarat tambahan berhubung turutan keutamaan untuk menuntut jaminan sekiranya terdapat lebih daripada seorang *kafil*.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-150 bertarikh 26 Ogos 2014 telah memutuskan bahawa pihak-pihak yang berkontrak dalam *kafalah* boleh menetapkan syarat-syarat tambahan berkaitan turutan keutamaan tuntutan dalam kes jaminan yang melibatkan lebih daripada seorang *kafil*.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan bahawa tiada halangan Syarak untuk pihak-pihak yang berkontrak menetapkan keperluan untuk meletakkan syarat-syarat tambahan yang harus dipersetujui dalam jaminan yang melibatkan lebih daripada seorang *kafil*.

Pertimbangan ini juga adalah selaras dengan hadis:

المسلمون على شروطهم إلا شرطاً أحل حراماً أو حرم حلالاً

*"(Urusan) orang Islam berdasarkan kepada syarat-syarat yang (dipersetujui) oleh mereka, kecuali syarat yang menghalalkan apa yang haram atau mengharamkan apa yang halal."*⁵⁹

51. Kegagalan *Kafil* Dalam Menyelesaikan Tanggungjawab Jaminan

Terdapat situasi yang melibatkan *kafil*/gagal untuk melunaskan tanggungjawabnya terhadap tuntutan jaminan yang dibuat oleh *makful lahu*.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung tindakan susulan ke atas *kafil* dalam situasi kegagalan menyelesaikan tanggungjawab jaminan tersebut.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-150 bertarikh 26 Ogos 2014 dan mesyuarat ke-165 bertarikh 26 Januari 2016 telah memutuskan bahawa dalam isu kegagalan *kafil* memenuhi komitmennya apabila dituntut oleh *makful lahu* sepertimana disyaratkan dalam kontrak *kafalah*, *kafil* turut tertakluk kepada sebarang tindakan yang boleh diambil ke atas *makful 'anhu*.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini mengambil kira pendapat jumhur ulama yang menyatakan bahawa *makful lahu* sebagai pemutang boleh menuntut hutang daripada *makful 'anhu* sebagai penghutang dan *kafil*.⁶⁰

Oleh itu, *kafil* turut tertakluk kepada sebarang tindakan susulan yang diambil oleh *makful lahu* atas kegagalan *kafil* memenuhi tanggungjawab apabila dituntut berdasarkan terma dan syarat dalam kontrak *kafalah*, sepertimana yang tertakluk ke atas *makful 'anhu*.

⁵⁹ Abu Daud, *Sunan Abi Daud*, Bait al-Afkar al-Dawliyyah, 1999, h. 398, hadis no. 3594.

⁶⁰ Al-Kasani, *Bada'i al-Sana'i fi Tartib al-Syara'i*; Dar Ihya' al-Turath al-'Arabi, 2000, j. 6, h.10; Ibn Humam, *Syarah Fath al-Qadir 'ala al-Hidayah*, Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah, 1424H, j. 6, h. 283-284; Al-Sarakhsi, *Al-Mabsut*, Dar al-Ma'rifah, 1414H, Beirut, j. 19, h. 160-161; Ibnu 'Abidin, *Radd al-Muhtar 'ala al-Durr al-Mukhtar*, Dar al-Fikr, 2000, j. 5, h. 281-283.

52. Pengenaan Fi *Kafalah*

Kontrak *kafalah* pada asalnya merupakan kontrak berbentuk kebajikan (*tabarru`at*) tanpa dikenakan sebarang fi. Namun, MPS telah membenarkan *kafalah* dikenakan fi kerana dalam konteks semasa, tiada *kafil* yang sanggup memberikan jaminan tanpa sebarang fi, terutamanya jaminan berbentuk komersial. Timbul juga persoalan sama ada fi *kafalah* hanya boleh dikenakan ke atas *makful `anhu* semata-mata, sedangkan manfaat jaminan meliputi juga *makful lahu*. MPS telah dirujuk berhubung isu ini dan memutuskan seperti yang berikut:

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-158 bertarikh 28 April 2015 telah memutuskan bahawa fi *kafalah* boleh dikenakan ke atas mana-mana pihak yang mendapat manfaat daripada perkhidmatan *kafalah* sama ada ke atas pihak yang dijamin, penerima manfaat jaminan, atau kedua-duanya atau mana-mana pihak sepertimana dipersetujui oleh pihak-pihak berkontrak.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Tiada halangan Syarak untuk mana-mana pihak mengenakan fi *kafalah* sekiranya dipersetujui oleh pihak berkontrak. Ini berdasarkan kepada kaedah berikut:

ال المسلمين على شروطهم إلا شرطاً أحل حراماً أو حرم حلالاً

“(Urusan) orang Islam berasaskan kepada syarat-syarat yang (dipersetujui) oleh mereka, kecuali syarat yang menghalalkan apa yang haram atau mengharamkan apa yang halal.”⁶¹

⁶¹ Abu Daud, *Sunan Abi Daud*, Bait al-Afkar al-Dawliyyah, 1999, h. 398, hadis no. 3594.

- ii. Tambahan pula, pada kebiasaannya pihak yang dikenakan fi *kafalah* ialah pihak yang berkepentingan dalam *kafalah* tersebut, sama ada pihak yang dijamin atau pihak yang mendapat manfaat daripada *kafalah* tersebut. Oleh itu, adalah munasabah bahawa mana-mana pihak yang menerima manfaat *kafalah* tersebut menanggung fi atas manfaat yang diterimanya sama ada secara langsung atau tidak langsung berdasarkan terma kontrak *kafalah*.

53. Prosedur Tuntutan Hutang Dalam Kes *Kafil* Meninggal Dunia Sejurus Selepas Hutang Belum Bayar Telah Sampai Tempoh Pembayaran

Pada kebiasaannya, terma dan syarat dalam kontrak *kafalah* menyatakan bahawa tuntutan terhadap hutang belum bayar boleh dilaksanakan secara serentak ke atas *makful `anhu* dan pihak *kafil*. Namun, timbul persoalan sama ada tuntutan mesti dibuat terhadap *makful `anhu* terlebih dahulu sebelum tuntutan dibuat ke atas *kafil*. Turutan dari segi tuntutan hutang menjadi lebih rumit sekiranya *kafil* meninggal dunia sejurus selepas hutang belum bayar telah sampai tempoh. MPS telah dirujuk berhubung isu ini dan memutuskan seperti yang berikut:

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-174 bertarikh 28 Februari 2017 telah membincangkan prosedur/tatacara bagi penerima manfaat *kafalah* untuk menuntut hutang belum bayar yang telah sampai tempoh daripada *makful `anhu* atau daripada harta peninggalan *kafil* sekiranya *kafil* meninggal dunia sejurus selepas hutang yang perlu dibayar telah sampai tempoh pembayarannya. Dalam hal ini, MPS telah memutuskan bahawa *makful lahu* boleh menuntut amaun hutang belum bayar daripada *makful `anhu* dan juga daripada harta peninggalan *kafil* secara serentak. Walau bagaimanapun, *makful lahu* adalah dinasihatkan supaya memulakan tuntutan amaun yang dijamin tersebut terhadap *makful `anhu* terlebih dahulu sebelum menuntut daripada harta peninggalan *kafil* yang telah meninggal dunia.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Pada prinsipnya, *makful lahu* berhak untuk menuntut hutang belum bayar secara serentak daripada *makful 'anhu* dan *kafil* atau daripada harta peninggalan *kafil* sekiranya *kafil* telah meninggal dunia. Ini kerana tanggungjawab *makful 'anhu* dan *kafil* untuk membayar hutang tersebut adalah sama berdasarkan terma dan syarat dalam perjanjian *kafalah*.
- ii. Namun begitu, dalam kes kematian *kafil* sejurus selepas tuntutan terhadap *kafalah* berlaku, MPS menasihatkan supaya lebih baik jika pihak pemutang menuntut hutang belum bayar daripada *makful 'anhu* (penghutang) terlebih dahulu kerana obligasi *makful 'anhu* adalah obligasi asal di samping mengambil kira kepentingan pewaris kepada *kafil* yang meninggal dunia.

Qard

54. Manfaat Secara Kontraktual Dalam Kontrak *Qard*

MPS dalam keputusannya sebelum ini telah membenarkan amalan pemberian hibah dalam kontrak *qard*, tertakluk kepada budi bicara peminjam dan tidak dijadikan syarat (kontraktual) dalam kontrak *qard*.

Dalam konteks semasa, terdapat pelbagai bentuk amalan yang memperuntukkan manfaat secara kontraktual dalam kontrak *qard* atau dalam terma promosi *qard* kepada pendeposit.

Sehubungan itu, timbul persoalan sama ada semua bentuk pemberian manfaat secara kontraktual dalam kontrak *qard* tidak dibenarkan atau terdapat ciri manfaat yang dibolehkan walaupun ia bersifat kontraktual.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-167 bertarikh 30 Mac 2016 telah memutuskan bahawa pemberian atau promosi manfaat secara kontraktual yang dikaitkan dengan kontrak *qard* atau jumlah hutang *qard*; dan diberikan secara eksklusif kepada pemberi *qard* adalah tidak dibenarkan.

Namun, pemberian atau promosi manfaat secara kontraktual yang diberikan secara umum dan bukan secara eksklusif kepada pemberi *qard* adalah dibenarkan, dengan syarat ianya tidak diperuntukkan sebagai terma dalam kontrak *qard*.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Pemberian atau promosi manfaat secara kontraktual yang dikaitkan dengan kontrak *qard* atau jumlah hutang *qard* yang diberikan secara eksklusif kepada pemberi *qard* adalah tidak dibenarkan kerana ia membawa kepada isu riba sebagaimana yang telah disepakati oleh ulama. Ini bersandarkan hadis Rasulullah SAW seperti yang berikut:

عن علي رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: كل قرض حرام فهوة ربا.

*"Daripada Ali r.a berkata bahawa Rasulullah SAW bersabda: Setiap qard yang memberi manfaat (kepada pemberi qard) adalah riba."*⁶²

- ii. Pemberian atau promosi manfaat secara kontraktual yang diberikan secara umum dan tidak dikehendaki kepada pemberi *qard*, adalah dibenarkan kerana ia diberi kepada semua pelanggan yang layak dan bukanlah disebabkan kontrak *qard* tersebut. Pemberian manfaat secara umum menghilangkan unsur-unsur eksklusif yang boleh menyebabkan penerima *qard* mempunyai niat yang jelas untuk memberi riba.

55. Pendedahan Maklumat Berhubung Pembayaran Hibah Pada Tempoh-Tempoh Yang Lepas Dalam Kontrak Qard

Pendedahan maklumat berhubung pemberian hibah pada tempoh-tempoh yang lepas dalam produk deposit telah menjadi amalan kebiasaan dalam industri perbankan bagi tujuan ketelusan pasaran (*market transparency*) dan bagi tujuan pemasaran dan promosi (*marketing and promotional purposes*). Ini menimbulkan persoalan sama ada amalan sedemikian boleh membawa kepada obligasi IKI untuk memberikan hibah dan seterusnya boleh menjurus kepada isu riba.

Sehubungan itu, MPS dirujuk berhubung amalan pendedahan maklumat seperti yang dinyatakan di atas.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-167 bertarikh 30 Mac 2016 telah memutuskan bahawa IKI sebagai peminjam dalam kontrak *qard* boleh mendedahkan maklumat berhubung pembayaran hibah pada tempoh-tempoh yang lepas (*historical hibah payment*) dengan syarat IKI hendaklah menyatakan penafian (*disclaimer*) yang jelas bahawa maklumat tersebut tidak boleh dianggap sebagai kadar hibah indikatif, atau tidak boleh ditafsirkan sebagai kewajipan IKI untuk memberi hibah kepada pelanggan (pemberi *qard*).

⁶² Ibnu Hajar al-Asqalani, *Bulugh al-Maram min Adillah al-Ahkam*, Matba'ah al-Salafiyah, 1928, h. 176.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Pendedahan maklumat berhubung pembayaran hibah pada tempoh-tempoh yang lepas hanyalah pendedahan fakta kepada pelanggan bagi tujuan ketelusan. Amalan pendedahan tersebut bukanlah suatu janji yang menjadi obligasi ke atas IKI untuk memberikan hibah. Oleh itu, isu riba tidak timbul dalam amalan ini.
- ii. Notis penafian ini penting bagi menegaskan bahawa obligasi atau janji oleh peminjam untuk memberi hibah dalam kontrak *qard* tidak wujud sama sekali. Tiada halangan Syarak terhadap harapan (*expectation*) daripada peminjam untuk mendapat lebih daripada amaun *qard*. Perkara yang tidak dibenarkan oleh fuqaha dalam kontrak *qard* ialah komitmen atau perjanjian yang menimbulkan obligasi ke atas penerima *qard* untuk memberi lebihan kepada pemberi *qard*.
- iii. Antara keperluan yang mesti dipatuhi oleh institusi perbankan (sama ada perbankan konvensional ataupun perbankan Islam) dalam menawarkan produknya kepada pelanggan ialah ketelusan dan pendedahan maklumat secara menyeluruh berhubung produk yang ingin ditawarkan kepada pelanggan. Jika pelanggan perbankan Islam tidak dimaklumkan secara menyeluruh berhubung produk yang ditawarkan, maka ia boleh menimbulkan persepsi negatif terhadap industri perbankan Islam.
- iv. Dari perspektif undang-undang, IKI tidak akan terikat untuk memberi hibah kepada pelanggan pada masa hadapan jika IKI mendedahkan kadar pemberian hibah pada masa lalu. Ini kerana pemberian hibah oleh IKI kepada pelanggan adalah berdasarkan budi bicara IKI dan pelanggan tidak mempunyai hak untuk menuntut hibah. IKI hanya terikat dengan terma dan syarat yang telah dipersetujui dalam kontrak *qard*.

56. Pemeterian Kontrak *Qard* Yang Bersifat Insidental⁶³ Secara Unjuk Terima (*Mu`atah*)

Transaksi secara unjuk terima ialah transaksi yang dilaksanakan hanya melalui perlakuan (*conduct*) tanpa melibatkan ekspresi *ijab* dan *qabul* yang jelas sama ada secara lisan atau dokumentasi. Amalan unjuk terima dalam konteks tadbir urus masa kini agak tidak sesuai untuk diterima pakai kerana ia sukar dibuktikan sekiranya berlaku pertikaian (*dispute*) antara pihak-pihak berkontrak.

⁶³ Dalam konteks ini, kontrak insidental merujuk kepada kontrak yang tidak menjadi tujuan asal (*originally unintended contract*).

Oleh itu, bagi memastikan ketelusan transaksi kewangan dan menjaga kepentingan pihak-pihak berkontrak, semua kontrak yang dimeterai perlu dibuktikan dengan jelas melalui dokumentasi atau rekod. Namun, keperluan dokumentasi *ijab* dan *qabul* terutamanya bagi pelaksanaan kontrak *qard* yang bersifat insidental menimbulkan kesukaran operasi IKI.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-178 bertarikh 25 Julai 2017 telah memutuskan bahawa kontrak *qard* secara insidental boleh dilakukan melalui kaedah *mu`atah* dan fleksibiliti boleh diberikan oleh pihak pengawal selia untuk membenarkan IKI melaksanakan kontrak *qard* tersebut, tanpa memerlukan sebarang dokumentasi *qard*.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Kontrak *qard* secara insidental bukanlah tujuan asal (*not originally intended*) dalam penstrukturkan suatu produk dan hanya berkemungkinan berlaku dalam situasi tertentu seperti ketidakmampuan IKI untuk melaksanakan *tawarruq* (iaitu tujuan asal pelanggan) pada hari deposit pelanggan diletakkan dan IKI sukar untuk mengelak daripada menggunakan wang deposit tersebut.
- ii. Keperluan dokumentasi bagi melaksanakan kontrak *qard* secara insidental akan menyebabkan kesukaran operasi IKI serta boleh mengurangkan kecekapan industri kewangan Islam terutamanya dari sudut kos dan masa.
- iii. Pandangan majoriti fuqaha yang mengharuskan pemeteraian kontrak secara *mu`atah*⁶⁴ dilihat boleh diterima pakai. Ini kerana, *mu`atah* tersebut sudah mencukupi untuk memenuhi persetujuan/keredaan pihak-pihak berkontrak. Tambahan pula, mazhab Syafi'i membenarkan secara khusus pelaksanaan kontrak *qard hukmi* tanpa melibatkan *ijab* dan *qabul*.⁶⁵
- iv. Klausa berhubung *qard* secara insidental dalam perjanjian induk, dan/atau dalam dokumen lain, dan/atau amalan perbankan semasa (*urf tijari*) memberi indikasi persetujuan/keredaan pihak-pihak berkontrak. Dalam hal ini, rekod yang sewajarnya berhubung pergerakan aliran dana sudah mencukupi untuk membuktikan kontrak yang telah dilaksanakan secara *mu`atah*.

⁶⁴ Ibnu Nujaim, *Bahr al-Ra'iq Syarh Kanz al-Daqa'iq*, Dar al-Ma'rifah, Beirut, j. 5, h. 291; Al-Dusuki, *Hasyiah al-Dusuki `ala al-Syarh al-Kabir*, Dar al-Fikr, Beirut, j. 3, h. 3; Zakariya al-Ansari, *Asna al-Matalib Syarh Raudh al-Talib*, Dar al-Kitab al-Islami, j. 2, h. 3; Ibnu Qudamah, *Al-Mughni*, Maktabah al-Qaherah, Kaherah, 1968, j. 3, h. 481.

⁶⁵ Zakariya al-Ansari, *Asna al-Matalib Syarh Raudh al-Talib*, Dar al-Kitab al-Islami, j. 2, h. 141.

57. Prosedur Lelongan Barang Gadaian (*Marhun*)

MPS telah dirujuk berhubung suatu skim gadaian di bawah Skim Pajak Gadai Islam Ar-Rahnu yang ditawarkan oleh sebuah IKI yang berkaitan dengan isu-isu berikut:

- i. Prosedur yang perlu diikuti oleh pemegang gadaian (*murtahin*) sebelum sesuatu barang gadaian (*marhun*) itu dilelong.
- ii. Keperluan notis makluman kepada penggadai (*rahin*) mengenai lelongan awam.

Keputusan

MPS pada mesyuarat yang ke-127 bertarikh 30 Ogos 2012 telah membincangkan isu berhubung *rahn* dan memutuskan seperti yang berikut:

Syarik memperuntukkan prosedur umum berhubung dengan penjualan *marhun* apabila berlaku kemungkinan dalam pembayaran hutang oleh *rahin* iaitu:

- i. Dalam konsep *rahn*, *marhun* masih menjadi milik *rahin*. Sehubungan itu, *murtahin* perlu mendapatkan keizinan daripada *rahin* untuk menjual *marhun* sekiranya *rahin* gagal melunaskan hutangnya. Sekiranya *rahin* enggan menjual atau memberikan keizinan untuk menjual *marhun*, maka *marhun* tersebut boleh dijual dengan perintah mahkamah.

Namun pihak yang berkontrak boleh bersetuju dari awal lagi semasa kontrak dilakukan untuk memberi keizinan kepada *murtahin* untuk menjual *marhun* berdasarkan terma-terma dalam kontrak. Keizinan tersebut juga boleh diperkuatkan dengan syarat-syarat lain bagi memelihara kepentingan kedua-dua pihak yang berkontrak seperti keperluan *murtahin* untuk memaklumkan kepada *rahin* sebelum penjualan *marhun* dilakukan.

- ii. Sekiranya keperluan bagi *murtahin* untuk memaklumkan kepada *rahin* sebelum penjualan *marhun* diletakkan sebagai syarat yang dipersetujui dalam kontrak *rahn*, maka syarat tersebut adalah sah dan mestilah dipatuhi oleh *murtahin* walaupun *rahin* sudah sedia maklum berhubung dengan tarikh matang hutang.
- iii. Sekiranya terdapat lebihan daripada hasil penjualan *marhun* setelah pelunasan hutang serta pembayaran sebarang kos berkaitan, lebihan tersebut hendaklah dipulangkan kepada *rahin*. Sekiranya hasil jualan tersebut tidak mencukupi untuk melunaskan hutang *rahin* kepada *murtahin*, maka kekurangan tersebut perlu ditanggung oleh *rahin*.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan berikut:

Prosedur umum yang dipersetujui bersama berhubung dengan penjualan *marhun* adalah diharuskan dan wajib dipatuhi selagi mana ia tidak bertentangan dengan Syarak. Ini berdasarkan hadis berikut:

المسلمون على شروطهم إلا شرطاً أحل حراماً أو حرم حلالاً

“(Urusan) orang Islam adalah berasaskan kepada syarat-syarat yang (dipersetujui) oleh mereka, kecuali syarat yang menghalalkan apa yang haram atau mengharamkan apa yang halal.”⁶⁶

58. Cagaran Aset Bercampur

Dalam aset kewangan sesebuah syarikat, adakalanya nisbah aset-aset kewangan tersebut bercampur antara aset patuh Syariah dengan aset yang tidak patuh Syariah. Nilai peratusannya pula berbeza-beza mengikut dominasi aktiviti perniagaan sesebuah syarikat.

Situasi sebegini boleh memberi implikasi tertentu khususnya dalam aktiviti pencagaran aset-aset kewangan semasa kerana terdapat aset-aset yang bercampur seperti deposit tetap, saham, bon, insurans dan lain-lain lagi. Selain itu, sekiranya cagaran hanya dihadkan kepada aset patuh Syariah sahaja, kemungkinan jumlah aset yang boleh dicagarkan akan menjadi terhad dan

⁶⁶ Abu Daud, *Sunan Abi Daud*, Bait al-Afkar al-Dawliyyah, 1999, h. 398, hadis no. 3594.

terbatas sedangkan cagaran hanyalah satu aturan sokongan kepada kontrak pendasar yang patuh Syariah.

Sehubungan itu, MPS dirujuk berhubung status aset yang bercampur antara patuh Syariah dengan tidak patuh Syariah, sama ada ia boleh dijadikan sebagai cagaran ataupun tidak.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-160 bertarikh 30 Jun 2015 telah memutuskan berkenaan cagaran aset bercampur seperti yang berikut:

- i. Saham syarikat yang mempunyai komposisi aset bercampur boleh diterima sebagai cagaran dengan syarat perniagaan teras syarikat tersebut ialah aktiviti yang diklasifikasikan sebagai patuh Syariah; dan
- ii. Aset bercampur boleh diterima sebagai cagaran dengan syarat bahagian aset patuh Syariah dan aset tidak patuh Syariah boleh diasingkan. Nilai cagaran mestilah terhad kepada bahagian yang patuh Syariah sahaja. Dalam hal ini:
 - (a) Nilai cagaran untuk aset berdasarkan faedah seperti sijil deposit tetap konvensional dan bon konvensional adalah terhad kepada nilai muka instrumen tersebut; dan
 - (b) Nilai cagaran bagi amanah saham yang tidak patuh Syariah adalah terhad kepada nilai pelaburan asal dan apa-apa pelaburan tambahan oleh pelabur.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berasaskan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Secara umumnya, aset yang bernilai dari sudut Syarak boleh digunakan sebagai cagaran bagi menjamin pelunasan hutang.
- ii. Secara prinsipnya, boleh disimpulkan bahawa tidak ada halangan Syarak untuk seseorang pembiutang menerima bayaran hutang oleh penghutang yang sumber kewangannya adalah yang tidak patuh Syariah berdasarkan kaedah berikut:

النقد لا تتعين بالتعيين

*"Penentuan sesuatu wang tidak menjadikan ia spesifik."*⁶⁷

- iii. Keharusan cagaran dalam konteks saham syarikat yang mempunyai komposisi aset yang bercampur yang mana terasnya ialah aktiviti patuh Syariah berdasarkan kepada kaedah fiqah berikut:

العبرة للغالب الشائع لا للنادر

*"Pertimbangan adalah pada kebiasaan yang meluas dan bukan pada yang terpencil."*⁶⁸

59. Pemodalan Semula Amaun Faedah Aset Kewangan Konvensional Untuk Diambil Kira Sebagai Nilai *Marhun*

MPS pada mesyuaratnya yang terdahulu telah memutuskan bahawa sijil deposit tetap konvensional merupakan hak atau harta pelanggan dan boleh dijadikan sekuriti atau cagaran bagi pembiayaan secara Islam tertakluk kepada syarat bahawa nilai cagaran hanya terhad kepada nilai pokok sijil deposit tetap sahaja.

Sekiranya faedah yang diterima tidak dipermodalkan semula oleh pelanggan, maka jumlah cagaran adalah terhad kepada nilai modal sijil deposit tetap yang asal.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung persoalan sama ada bahagian nilai faedah yang dipermodalkan semula dalam sijil deposit tetap boleh diterima sebagai *marhun* atau ia masih dianggap sebagai faedah yang dilarang dan tidak boleh diterima sebagai *marhun*.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-170 bertarikh 30 Ogos 2016 telah memutuskan bahawa IKI boleh menerima keseluruhan nilai pokok sijil deposit tetap konvensional walaupun nilai pokok tersebut mengandungi nilai faedah masa lalu yang telah dipermodalkan semula oleh pemegang sijil deposit tetap tersebut.

⁶⁷ Ibnu Nujaim, *Al-Bahr al-Ra'iq Syarh Kanz al-Daqa'iq*, Dar al-Kitab al-Islami, j. 6, h. 139.

⁶⁸ Ahmad al-Zarqa', *Syarh al-Qawa'id al-Fiqhiyyah*, Dar al-Qalam, 1989, h. 235.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Untuk mencapai objektif kestabilan dan kelangsungan muamalat (*istiqrar al-ta`amul*), hasil faedah daripada kontrak *ribawi* berdasarkan hasil usaha, walaupun tidak selari dengan Syarak, ia tidak menafikan status pemilikan dan pegangan hasil faedah yang dijadikan sebahagian modal dalam sijil deposit tetap tersebut.
- ii. Pemodalaman semula faedah sijil deposit tetap adalah di bawah tanggungjawab pelanggan. Dari perspektif IKI, keseluruhan nilai modal sijil deposit tetap tersebut boleh dijadikan *marhun* tanpa perlu menyelidiki sumber modal tersebut. Pendekatan ini juga selari dengan kaedah-kaedah fiqah berikut yang merumuskan bahawa sesuatu hukum terhadap perkara yang sukar ditentukan hakikatnya boleh dinilai daripada sudut zahirnya sahaja:

الأحكام على الظاهر والله ولي المغيب

*"Sesuatu hukum diasaskan atas apa-apa yang zahir, adapun hal-hal yang tersembunyi itu Allah SWT sahaja yang mengetahuinya."*⁶⁹

الأحكام تجري على الظاهر فيما يعسر أو يتعذر الوقوف على الحقيقة

*"Sesuatu hukum diasaskan atas apa-apa yang zahir dalam perkara-perkara yang sukar ditetapkan hakikat sebenarnya."*⁷⁰

المعاملات على الظواهر والعلوم والباطن خفي لا يعلق عليه الحكم

*"Mua`malah diasaskan atas perkara yang zahir, dan adalah dimaklumi bahawa perkara batin adalah tersembunyi, tidak disandarkan ke atasnya sesuatu hukum."*⁷¹

- iii. Keputusan ini adalah selari dengan keputusan MPS sebelum ini yang menyatakan bahawa hanya nilai pokok sijil deposit tetap konvensional sahaja yang boleh dijadikan sebagai aset cagar dan juga keputusan MPS berhubung keharusan IKI untuk menerima dana daripada pelanggan tanpa perlu menyelidiki sumber dana tersebut.

⁶⁹ Al-Syafi'i, *Al-Umm*, Dar al-Ma'rifah, Beirut, 1990, j. 4, h. 120.

⁷⁰ Ali Ahmad al-Nadwi, *Jamharah al-Qawa'id al-Fiqhiyyah fi al-Mu'amalat al-Maliyyah*, Syarikah al-Rajhi al-Masrafiyyah li al-Istithmar, 2000, j. 1, h. 4334.

⁷¹ Ibnu Hajar al-'Asqalani, *Fath al-Bari Syarh Sahih al-Bukhari*, Dar al-Ma'rifah, 1959, j. 4, h. 302.

60. Penggunaan *Marhun* Oleh Pencagar (*Rahin*)

Secara umumnya, dalam konteks amalan pasaran berkaitan pembiayaan yang diberikan oleh IKI kepada pelanggan, pihak IKI sebagai *murtahin* tidak menyimpan aset cagaran secara fizikal.

Sebagai contoh, dalam pembiayaan perumahan berdasarkan konsep *tawarruq*, pelanggan akan mencagarkan rumahnya kepada IKI dan dalam masa yang sama, pelanggan tersebut terus menduduki rumah yang dicagarkan.

Dalam hal ini, MPS dirujuk sama ada *rahin* sebagai pemilik aset boleh menggunakan atau mengambil manfaat daripada *marhun* setelah aset tersebut dicagarkan.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-170 bertarikh 30 Ogos 2016 telah memutuskan bahawa *rahin* yang juga pemilik aset boleh menggunakan dan mengambil manfaat daripada *marhun* dengan izin *murtahin*.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- Pandangan jumhur ulama daripada mazhab Hanafi, Maliki dan Hanbali mensyaratkan keizinan daripada *murtahin* sebelum aset cagaran digunakan oleh *rahin*. Antaranya ialah Ibnu Qudamah menyebut dalam kitabnya *al-Mughni*:

فصل وليس للراهن الاتفاق بالرهن، باستخدام، ولا وطء، ولا سكن، ولا غير ذلك
ولا يملك التصرف فيه، بإيجاره، ولا إعارة، ولا غيرهما، بغير رضا المركن.

*"Pencagar tidak boleh mengambil manfaat daripada aset cagaran sama ada untuk menggunakan, tinggal di dalamnya, menyewakan, meminjamkan atau selainnya tanpa mendapat keizinan (keredaan) penerima cagaran."*⁷²

⁷² Ibnu Qudamah, *Al-Mughni*, Maktabah al-Qaherah, 1968, j. 4, h. 293.

- ii. Keharusan penggunaan aset cagaran oleh *rahin* setelah mendapat keizinan *murtahin* adalah bagi memudahkan dan melicinkan amalan semasa yang terdapat dalam pembiayaan perumahan dan juga kenderaan. Ini kerana berdasarkan praktis semasa, pihak bank sebagai *murtahin* tidak menyimpan aset cagaran secara fizikal kerana *qabd* aset yang diterima oleh bank berbentuk *qabd hukmi* dan bukan *qabd haqiqi*.

61. Penggunaan *Marhun* Oleh Penerima Cagaran (*Murtahin*)

Dalam amalan industri kewangan Islam, aset cagaran secara lazimnya digunakan untuk menjamin pembayaran balik hutang pembiayaan pelanggan dengan bank. Aset ini sama ada diletakkan di bawah jagaan pelanggan sendiri ataupun di bawah jagaan bank. Sekiranya ia berada di bawah jagaan bank, timbul situasi yang mana bank selaku *murtahin* berkemungkinan akan menggunakan atau mengambil manfaat daripada *marhun* tersebut.

Sehubungan itu, MPS dirujuk sama ada *murtahin* boleh menggunakan atau mengambil manfaat daripada *marhun*.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-170 bertarikh 30 Ogos 2016 telah memutuskan bahawa *murtahin* tidak boleh menggunakan dan mengambil manfaat daripada *marhun* kecuali dengan izin *rahin*. Dalam situasi cagaran terhadap obligasi yang lahir daripada kontrak *qard*, hak penggunaan *marhun* tidak boleh dijadikan syarat terhadap *qard* tersebut.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Keperluan *murtahin* mendapatkan keizinan *rahin* untuk menggunakan *marhun* berdasarkan kepada prinsip bahawa *marhun* tersebut masih dalam pemilikan *rahin* dan ia diserahkan kepada *murtahin* hanya untuk disimpan bagi tujuan pelunasan hutang sahaja. Sekiranya *murtahin* hendak menggunakanannya bagi sebarang tujuan, ia perlu mendapatkan keizinan pemiliknya iaitu *rahin*.

- ii. Larangan mensyaratkan penggunaan *marhun* oleh *murtahin* dalam kes obligasi yang terbit daripada *qard* yang menjadi pendasar kepada *rahn* adalah bagi mengelakkan sebarang bentuk manfaat kepada pemberi *qard* (*muqrid*) yang disyaratkan dalam kontrak *qard* sebagaimana yang dinyatakan dalam hadis:

عن علي رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: كل قرض حر منفعة فهو ربا.

*“Daripada Ali r.a berkata bahawa Rasulullah SAW bersabda: Setiap qard yang memberi manfaat (kepada pemberi qard) adalah riba.”*⁷³

62. Penanggungan Kos Penyimpanan, Kos Dokumentasi Dan Kos Pencairan Marhun

Secara umumnya, aset yang dicagarkan di bawah kontrak *rahn* mempunyai kos tertentu yang berkaitan dengannya seperti kos penyelenggaraan, kos penyimpanan dan kos pencairan aset. Dalam amalan industri kewangan Islam, aset tetap yang dijadikan cagaran lazimnya diletakkan di bawah jagaan pelanggan sendiri (selaku *rahin*) dan tidak disimpan oleh bank. Namun, aset boleh alih yang dijadikan cagaran biasanya akan disimpan oleh IKI.

Sehubungan itu, MPS dirujuk bagi mendapatkan panduan yang jelas berhubung pihak yang perlu menanggung kos berkaitan *marhun*.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-170 bertarikh 30 Ogos 2016 telah memutuskan bahawa secara prinsipnya, segala kos berkaitan dengan penyimpanan *marhun*, dokumentasi dan pencairan *marhun* mestilah ditanggung oleh *rahin*. Namun begitu, kedua-dua pihak iaitu *rahin* dan *murtahin* boleh bersetuju untuk menentukan pihak yang menanggung kos-kos tersebut.

⁷³ Ibnu Hajar al-‘Asqalani, *Bulugh al-Maram min Adillah al-Ahkam*, Matba’ah al-Salafiyah, 1928, h. 176.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Isu berkenaan pihak yang menanggung kos *marhun* dalam kontrak *rahn* merupakan perkara *khilaf*. Dalam hal ini, jumhur yang terdiri daripada fuqaha Maliki, Syafi'i dan Hanbali berpandangan bahawa semua kos yang berkaitan *marhun* adalah di bawah tanggungjawab *rahin*, tanpa membezakan sama ada kos tersebut berkaitan penyelenggaraan atau penyimpanan aset.
- ii. Di samping itu, dalam amalan perbankan semasa, kebanyakan aset tetap yang dijadikan *marhun* biasanya dipegang oleh *murtahin* secara *qabd hukmi* yang tidak melibatkan pegangan secara fizikal. Sebaliknya, aset tersebut berada di bawah jagaan *rahin*. Sehubungan itu, adalah lebih praktikal sekiranya kos yang melibatkan penyimpanan, dokumentasi dan pencairan ditanggung oleh *rahin* selaku pemilik dan juga pihak yang menyimpan aset tersebut.

63. Pengenaan Caj Ke Atas *Rahin* Dalam Kontrak *Rahn* Yang Melibatkan Hutang *Qard*

Dalam amalan semasa industri kewangan, produk gadaian berdasarkan kontrak *rahn* mempunyai caj tertentu terutamanya caj penyimpanan aset yang dikenakan oleh bank sebagai *murtahin* ke atas pelanggan sebagai *rahin*. Struktur pengenaan amauan caj ini adalah pelbagai bergantung kepada formula yang ditetapkan.

MPS dirujuk berhubung prinsip Syariah yang perlu diberi perhatian dalam pengenaan caj oleh *murtahin* ke atas *rahin*.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-170 bertarikh 30 Ogos 2016 telah memutuskan bahawa *murtahin* tidak boleh mengenakan sebarang caj atau bayaran ke atas pencagar yang memberikan keuntungan kepada *murtahin*, sekiranya kontrak *rahn* melibatkan hutang *qard*. Ini adalah bagi mengelakkan daripada berlakunya riba apabila pemutang dalam kontrak *qard* memperoleh manfaat secara langsung atau tidak langsung daripada penghutang. Namun, *murtahin* boleh menuntut kos langsung (*direct cost*) berkaitan penyimpanan dan penyelenggaraan cagaran (*marhun*) daripada *rahin*.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Asas kepada larangan pengenaan caj ke atas *rahin* yang memberi keuntungan kepada *murtahin* adalah kerana ia merupakan manfaat yang disyaratkan oleh *muqrid* ke atas peminjam (*muqtarid*) sepetimana dinyatakan dalam hadis:

عن علي رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: كل قرض جر منفعة فهو ربا.

*"Daripada Ali r.a berkata bahawa Rasulullah SAW bersabda: Setiap qard yang memberi manfaat (kepada pemberi qard) adalah riba."*⁷⁴

- ii. Keharusan tuntutan kos langsung berkaitan penyimpanan dan penyelenggaraan cagaran ke atas *rahin* kerana kos tersebut adalah kos sebenar yang ditanggung oleh *murtahin*. Malah, ia tidak mendapat sebarang keuntungan daripada caj tersebut. Di samping itu, kos tersebut pada asalnya adalah di bawah tanggungjawab *rahin* sekiranya asset tersebut tidak dicagarkan.

64. Kontrak *Rahn* Yang Melibatkan Aset Pihak Ketiga

Dalam praktis semasa berhubung pencagaran, pada kebiasaananya asset cagaran yang digunakan ialah aset yang dimiliki oleh penghutang. Namun, terdapat juga situasi yang mana aset yang dimiliki oleh pihak ketiga dijadikan sebagai cagaran. MPS dirujuk berhubung kontrak *rahn* yang melibatkan aset yang dimiliki oleh pihak ketiga sebagai cagaran.

Keputusan

MPS pada mesyuarat yang ke-174 pada 28 Februari 2017 telah memutuskan bahawa di bawah kontrak *rahn*, aset pihak ketiga boleh digunakan sebagai aset cagaran. Hal ini boleh dilakukan sama ada pihak ketiga itu sendiri bertindak sebagai *rahin* bagi menjamin pembayaran hutang; atau penghutang bertindak sebagai *rahin* dengan syarat ia memperoleh keizinan pihak ketiga tersebut.

⁷⁴ Ibnu Hajar al-'Asqalani, *Bulugh al-Maram min Adillah al-Ahkam*, Matba'ah al-Salafiyah, 1928, h. 176.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Secara prinsipnya, fuqaha membenarkan pihak ketiga bertindak sebagai *rahin* dalam sesuatu kontrak *rahn*. Ini kerana dalam kontrak *rahn* tidak disyaratkan bahawa *rahin* hanya boleh mencagar aset bagi jaminan hutangnya sahaja. Sebaliknya, ia boleh mencagar asetnya untuk menjamin hutang pihak lain.
- ii. Para fuqaha bersepakat bahawa hukum penghutang mencagarkan aset yang dimiliki oleh pihak ketiga adalah harus setelah mendapat keizinannya.

65. Status Aset Yang Belum Wujud Sebagai Aset Cagaran

Secara umumnya, dalam konteks amalan pasaran, IKI boleh menerima sebarang aset untuk dijadikan cagaran berdasarkan amalan pengurusan risiko IKI tersebut. Antara jenis aset cagaran yang boleh diterima ialah aset cagaran yang sudah wujud dan yang akan wujud pada masa hadapan. Bentuk-bentuk aset cagaran ini distruktur berdasarkan penstruktur yang pelbagai dan fleksibel.

Terdapat situasi pelanggan mencagarkan aset yang sudah wujud kepada IKI seperti bangunan, tanah dan mesin. IKI tersebut juga akan mengambil aset yang belum wujud dan dijangka akan wujud pada masa hadapan sebagai cagaran tambahan selain daripada cagaran yang sedia ada. Contoh aset yang belum wujud dan dijangka akan wujud dapat dilihat dalam situasi IKI memegang suatu debentur sebagai jaminan kepada pembayaran hutang pembiayaan yang mana aset cagaran bukan sahaja terhad kepada aset tetap sedia ada seperti bangunan dan kilang, tetapi juga meliputi hasil keluaran (*output*) yang akan dihasilkan oleh kilang tersebut.

Dalam hal ini, MPS dirujuk sama ada *rahin* boleh mencagarkan aset yang belum wujud dan dijangka akan wujud pada masa hadapan kepada *murtahin*.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-174 bertarikh 28 Februari 2017 telah memutuskan bahawa suatu aset yang akan wujud pada masa hadapan boleh dicagarkan di bawah kontrak *rahn* dengan persetujuan kedua-dua belah pihak berkontrak.

Keputusan ini memberikan fleksibiliti dalam pengoperasian *rahn* oleh IKI dengan membenarkan pencagaran aset yang akan wujud dan pencagaran aset yang nilainya bersifat terapung (berubah-ubah).

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Kontrak *rahn* ialah sejenis kontrak sokongan berbentuk *tauthiqat*. Kewujudan unsur *gharar* yang terdapat dalam kontrak sokongan boleh diterima jika ia dipersetujui oleh *murtahin* kerana tidak menimbulkan kemudaratkan kepada mana-mana pihak berbanding kewujudan *gharar* dalam kontrak jual beli/pertukaran (*mu`awadat*).
- ii. Secara prinsipnya, penghutang bertanggungjawab untuk melunaskan hutangnya walaupun tidak meletakkan sebarang aset sebagai cagaran. Jika penghutang mempunyai aset yang boleh dicagarkan biarpun aset tersebut mempunyai unsur *gharar*, maka pencagaran aset tersebut adalah lebih baik berbanding tiada cagaran walaupun sedikit. Ini berdasarkan justifikasi fuqaha Maliki yang menyatakan:

شيء في الجملة خير من لا شيء

"Adanya sesuatu yang bersifat am (tidak spesifik) lebih baik berbanding tiada apa-apa." ⁷⁵

- iii. Apabila *rahn* mencagarkan aset yang akan wujud pada masa hadapan kepada *murtahin*, pencagaran tersebut memberi lebih banyak kemaslahatan kepada kedua-dua pihak berkontrak.

⁷⁵ Muhammad 'Illisy al-Maliki, *Manhu al-Jalil Syarh Mukhtasar al-Khalil*, Dar al-Fikr, Beirut, 1989, j. 5, h. 417.

Tawarruq

66. Pembuktian Transaksi *Murabahah* Antara Prinsipal Dengan Wakil Dalam Pengaturan Dwi-Agensi Bagi *Tawarruq*

Dalam amalan semasa produk deposit berdasarkan *tawarruq*, terdapat IKI yang mengguna pakai konsep dwi-agensi seperti yang berikut:

- i. Pelanggan melantik IKI sebagai wakil untuk membeli komoditi daripada broker komoditi 1 melalui *Bursa Suq al-Sila'*.
- ii. Seterusnya, IKI sebagai wakil bagi pihak pelanggan akan menjual komoditi tersebut kepada dirinya sendiri dengan harga yang lebih tinggi secara tangguh.
- iii. Kemudian, IKI akan menjual komoditi tersebut secara tunai kepada broker komoditi 2.

Walau bagaimanapun, terdapat IKI yang tidak mempunyai bukti yang menunjukkan kontrak *murabahah* telah dimeterai untuk memberi kesan pembayaran keuntungan kepada pendeposit. Walaupun kontrak *wakalah* yang dimeterai antara pelanggan dengan IKI adalah untuk melaksanakan *murabahah*, namun begitu pembelian dan penjualan dibuat pada harga yang sama (*tawliyah*).

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung isu sama ada amalan dwi-agensi dalam urus niaga *tawarruq* seperti yang diamalkan oleh IKI adalah dibenarkan ataupun tidak.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-138 bertarikh 27 Ogos 2013 dan mesyuarat ke-146 bertarikh 29 April 2014 telah memutuskan perkara-perkara berikut:

- i. Dwi-agensi dalam *tawarruq* merujuk kepada tindakan suatu pihak menjadi wakil untuk membuat pembelian aset daripada penjual bagi pihak prinsipal dan setelah itu menjadi wakil kepada prinsipal (sebagai pemilik aset) untuk menjual aset tersebut kepada dirinya sendiri sebagai prinsipal/pembeli.

- ii. Secara konsepnya, pengaturan dwi-agensi mestilah mempunyai bukti transaksi *murabahah* antara prinsipal dan wakil. Ini bertujuan untuk memastikan turutan transaksi dibuat secara yang sepatutnya dan mengelakkan penjual menjual sesuatu yang belum dimilikinya.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Tiada halangan Syarak terhadap pelaksanaan dwi-agensi dalam produk deposit berasaskan *tawarruq*. Terdapat pandangan ulama kontemporari yang membenarkan pelaksanaan dwi-agensi dengan syarat perlunya notis pemberitahuan (*tabadul isy'arain*) kepada pelanggan yang menyatakan bahawa IKI telah membeli suatu aset bagi pihak pelanggan dan kemudiannya IKI menjual aset tersebut bagi pihak pelanggan kepada dirinya sendiri dengan harga tangguh yang lebih tinggi.
- ii. Pembuktian transaksi *murabahah* adalah penting bagi mengelakkan elemen riba berlaku dalam situasi IKI mewujudkan obligasi untuk membayar kepada pelanggan amaun prinsipal dan keuntungan tanpa didasari oleh kontrak jual beli.

67. Penamatan Kontrak Jual Beli Secara *Tawarruq* Melalui Pemindahan Hutang (*Hawalah al-Dayn*)

Dalam kontrak jual beli secara *tawarruq*, terdapat cadangan untuk pembeli (sebagai penghutang) melaksanakan pemindahan hutang (*hawalah al-dayn*) di mana obligasi hutang pembeli akan berpindah kepada pihak ketiga. Terdapat dua senario dalam pemindahan hutang kepada pihak ketiga iaitu:

- i. Pemindahan hutang kepada pihak ketiga yang mempunyai obligasi hutang terhadap pembeli; dan
- ii. Pemindahan hutang kepada pihak ketiga yang tidak mempunyai sebarang obligasi hutang terhadap pembeli.

Dalam senario (ii), pihak berkontrak boleh juga bersetuju untuk memperuntukkan bahawa pihak ketiga tersebut boleh melaksanakan rekursa daripada pengutang (pembeli).

Dalam hal ini, persoalan utama yang dirujuk kepada MPS adalah sama ada pemindahan hutang dalam kedua-dua senario di atas memberi kesan penyelesaian hutang yang terbit daripada jual beli bertangguh (dalam *tawarruq*) ataupun tidak.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-146 bertarikh 29 April 2014 telah memutuskan bahawa *hawalah al-dayn* memberi kesan penyelesaian hutang asal dalam kontrak jual beli bertangguh.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan bahawa *hawalah al-dayn* merupakan satu konsep penyelesaian hutang yang diterima oleh Syarak dan kesannya seperti yang berikut:

- i. Obligasi hutang pembeli yang terbit daripada transaksi *tawarruq* telah gugur dan kontrak hutang tersebut dianggap telah selesai.
- ii. Obligasi hutang berpindah kepada pihak ketiga yang menerima pemindahan hutang tersebut.
- iii. Sekiranya terdapat hak rekursa, ia merupakan obligasi hutang yang terhasil daripada terma dan syarat dalam *hawalah al-dayn*.

Wa`d

68. Keterikatan Wa`d Dan Muwa`adah Serta Kesannya

Wa`d atau janji telah digunakan secara meluas dalam pelaksanaan produk dan perkhidmatan kewangan Islam. Wa`d biasanya distrukturkan bersama beberapa kontrak patuh Syariah yang lain bagi melengkapkan penawaran sesuatu perkhidmatan perbankan dan kewangan Islam.

Persoalan sering timbul berhubung status wa`d terutamanya dari sudut keterikatan (*bindingness*) wa`d tersebut ke atas pemberi wa`d dan masa mula berkuatkuasanya keterikatan tersebut. Di samping itu, isu sama ada sifat wa`d yang mengikat itu menyamai kontrak juga dibahaskan. Tambahan pula, isu berhubung sifat janji yang dikatakan menyamai ciri-ciri kontrak ini lebih ketara dibahaskan dalam konteks *muwa`dah mulzimah*.

Sehubungan itu, MPS dalam beberapa mesyuaratnya telah membincangkan konsep wa`d dan *muwa`dah mulzimah* serta aplikasinya dan memutuskan seperti yang berikut:

Keputusan

(a) Wa`d

MPS pada mesyuarat ke-157 bertarikh 31 Mac 2015, mesyuarat ke-159 bertarikh 26 Mei 2015 dan mesyuarat ke-165 bertarikh 26 Januari 2016 telah memutuskan bahawa wa`d adalah suatu janji oleh seseorang atau sesuatu pihak untuk melakukan sesuatu perkara atau tindakan yang patuh Syariah pada masa akan datang. Wa`d adalah mengikat (*mulzim*) ke atas pemberi janji sekiranya janji tersebut dikaitkan dengan perkara-perkara berikut:

- i. Tindakan tertentu yang dibuat oleh sesuatu pihak, termasuklah oleh penerima janji, pada masa hadapan;
- ii. Masa atau tarikh tertentu; atau
- iii. Peristiwa atau situasi tertentu yang mungkin terjadi pada masa hadapan.

Keterikatan wa`d tersebut bermula pada masa wa`d diberikan. Sekiranya pemberi janji mungkir dalam memenuhi janji yang mengikat (*wa`d mulzim*), penerima janji berhak menuntut ganti rugi berdasarkan kerugian sebenar yang dialaminya (sekiranya ada) akibat kemungkiran tersebut. Kerugian sebenar boleh ditentukan sama

ada oleh badan berautoriti, atau melalui metodologi yang diterima sebagai amalan pasaran (*'urf tijari*).

(b) Muwa`adah Mulzimah

MPS pada mesyuarat ke-157 bertarikh 31 Mac 2015 telah memutuskan bahawa *muwa`adah mulzimah* adalah suatu *wa`d* timbal balik (*bilateral promise*) yang mengikat di antara dua pihak untuk memeterai kontrak tertentu pada masa akan datang.

Wa`d dalam *muwa`adah mulzimah* hendaklah memenuhi ciri-ciri *wa`d mulzim* iaitu *wa`d* yang dikaitkan dengan sesuatu seperti tindakan, masa atau peristiwa.

Muwa`adah mulzimah adalah dibenarkan kerana ia tidak menyerupai kontrak dan tidak mempunyai sebarang kesan kontrak sepanjang tempoh *muwa`adah* kerana kontrak tersebut belum dimeterai lagi.

Sekiranya berlaku kemungkiran mana-mana *wa`d*, pihak yang mungkir boleh dikenakan ganti rugi atas kerugian sebenar yang timbul (se kiranya ada) akibat kemungkiran tersebut.

(c) Aplikasi Muwa`adah Dalam Transaksi *Bai` Al-Sarf*

MPS pada mesyuarat ke-160 bertarikh 30 Jun 2015 telah memutuskan bahawa instrumen pertukaran mata wang asing seperti opsyen, *swap* dan *forward* boleh distrukturkan dengan melaksanakan konsep *muwa`adah*.

Parameter sedia ada seperti yang telah diputuskan oleh MPS terus terpakai ke atas instrumen-instrumen yang dinyatakan di atas. Parameter yang telah diputuskan oleh MPS ialah:

- i. Instrumen tersebut hanya digunakan bagi tujuan lindung nilai sahaja.
- ii. Pihak berjanji boleh memberi *hamisy al-jiddiyah* sebagai sekuriti untuk menjamin pelaksanaan *muwa`adah* tersebut.
- iii. Fi berhubung *wa`d* tidak boleh dikenakan ke atas penerima janji.
- iv. Pihak berjanji yang mungkir perlu menanggung nilai kerugian sebenar yang dialami oleh penerima janji.

Asas Pertimbangan

Keputusan-keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Keputusan berkenaan keterikatan *wa'd* berdasarkan pandangan fuqaha terutamanya mazhab Hanafi yang menyatakan bahawa *wa'd* yang dikaitkan dengan sesuatu syarat adalah mengikat. Jenis-jenis syarat yang dikaitkan dengan kontrak yang digariskan oleh fuqaha termasuklah sesuatu tindakan tertentu, masa atau tarikh dan situasi, boleh diguna pakai dalam konteks syarat yang dikaitkan dengan *wa'd*.
- ii. *Muwa'adah* merupakan dua *wa'd* yang bertimbal balik dan statusnya kekal sebagai *wa'd* dan tidak berubah menjadi kontrak.⁷⁶ Sehubungan itu, kesan terhadap pelanggaran *muwa'adah* adalah menyamai kesan pelanggaran terhadap *wa'd* iaitu pihak yang mengalami kerugian berhak menuntut ganti rugi dan tidak boleh dikuatkuasakan pelaksanaan (*tanfiz*) perkara yang dijanjikan. Ini berbeza dengan kontrak yang dibolehkan pengenaan ganti rugi serta dikuatkuasakan pelaksanaan terhadap perkara yang dimeterai.
- iii. Fuqaha tidak menyatakan secara khusus berhubung syarat yang menyebabkan sesuatu janji mengikat. Oleh itu, sebarang syarat yang dikaitkan dengan janji seperti sesuatu tindakan, masa atau tarikh dan situasi tertentu yang dikaitkan dengan janji boleh menjadi syarat yang menyebabkan janji tersebut mengikat.
- iv. Keharusan aplikasi *muwa'adah* dalam *bai' al-sarf* adalah berdasarkan pandangan Imam Syafi'i,⁷⁷ Ibnu Hazm Al-Zahiri⁷⁸ dan Ibnu Nafis Al-Maliki⁷⁹ yang menyatakan bahawa *muwa'adah* bukanlah akad jual beli dan tiada nas yang jelas melarang aplikasi *muwa'adah* dalam konteks *bai' al-sarf*.⁸⁰ Terdapat fatwa kontemporari membenarkan *muwa'adah* bagi memeterai *bai' al-sarf* pada masa hadapan, dengan syarat penyerahan secara lani berlaku semasa akad dimeterai pada tarikh yang dipersetujui. Pandangan ini selari dengan kaedah fiqah berikut:

الأصل في المعاملات الحل حتى يقوم دليل على التحرير

"Hukum asal muamalah adalah harus, kecuali terdapat dalil yang mengharamkannya." ⁸¹

⁷⁶ Abdullah bin Sulaiman bin Mani', *Al-Wa'd wa Hukm al-Izzam bi al-Wafa' Bihi Diyanatan wa Qadhaan*, Majallah Majma' al-Fiqh al-Islami, 1/37; Taqi Uthmani, *'Uqud al-Tawrid wa al-Munaqasat*, Majallah Majma' al-Fiqh al-Islami ke 12, bil. 12. h. 677.

⁷⁷ Imam Al-Syafi'i, *Al-Umm*, Dar al-Fikr Beirut, Lubnan, 1990 j. 2, h. 32.

⁷⁸ Ibnu Hazm, *Al-Muhalla bil Athhaar*, Idarah al-Tibaah al-Muniriyyah, Mesir, No. Masalah: 1501, j. 8, h. 513.

⁷⁹ Al-Hattab, *Mawahib Al-Jallil Li Syarh Mukhtasar Khalil*, Dar al-Fikr Beirut, Lubnan: 1992, j. 4, h. 309-310; Al-Dusuki, *Hashiyah al-Dusuki 'ala al-Syarh al-Kabir*, Dar Ihya' al-Kutub al-Arabiyyah, j. 3, h. 30.

⁸⁰ Abbas Ahmad Muhammad al-Baz, *Ahkam Sarf al-Nuqud wa al-'Umulat fi al-Fiqh al-Islami wa Tatbiqatih al-Mu'asirah*, Dar al-Nafa'i's, Jordan, 1999, h. 115.

⁸¹ Ibnu Uthaimin, *Al-Syarh al-Mumti' 'ala Zad al-Mustaqni'*, Dar Ibni al-Jauzi, j. 8, h. 241.

- v. Dalam amalan kewangan semasa, terdapat keperluan untuk melaksanakan *muwa`adah* yang mengikat pemberi janji sebelum memeterai kontrak *bai`al-sarf* bagi menjaga kemaslahatan pihak-pihak yang terlibat. Jika sekiranya *muwa`adah* itu tidak mengikat, ia boleh mendedahkan kemudaratan kepada pihak yang terlibat jika mana-mana pihak boleh menarik balik janji yang diberikan. Perkara ini selari dengan kaedah-keadah fiqah berikut:

الضرر يزال

"Kemudaratan hendaklah dihilangkan." ⁸²

لا ضرر ولا ضرار

"Tiada kemudaratan dan tidak boleh memudaraskan (dalam Islam)." ⁸³

- vi. *Muwa`adah* yang mengikat boleh memastikan kemaslahatan kedua-dua pihak dapat dicapai. Selain itu, ia juga boleh mengelakkan berlakunya pertikaian antara pihak-pihak yang terlibat untuk memeterai kontrak *bai`al-sarf* pada masa hadapan.
- vii. Bayaran pampasan yang dikenakan ke atas pemberi janji yang mungkir adalah bagi menjaga kemaslahatan penerima janji. Penentuan kadar bayaran pampasan oleh pihak berautoriti atau amalan pasaran adalah bagi memastikan keadilan di samping mengelak daripada berlakunya pertikaian antara kedua-dua pihak pemberi dan penerima janji.

69. Ciri-Ciri Subjek *Wa`d* Yang Dibenarkan

Dalam aktiviti pelaburan berstruktur (*structured investment*), terdapat pengaturan yang melibatkan IKI berjanji kepada pelanggan untuk melakukan *swap* kadar keuntungan (*profit rate swap*) dengan sesuatu aset yang dijadikan penanda aras sekiranya aset asal memberikan keuntungan yang lebih rendah.

Dalam hal ini, terdapat cadangan untuk menggunakan melakukan *profit swap* dengan aset yang tidak patuh Syariah. Ia distrukturkan berdasarkan *wa`d* untuk melakukan *profit swap* dengan aset tidak patuh Syariah (yang dijadikan penanda aras) sekiranya aset asal yang patuh Syariah memberi pulangan yang lebih rendah berbanding aset tidak patuh Syariah tersebut.

⁸² Al-Suyuti, *Al-Asybah wa al-Naza`r*, Dar al-Kutub al-Ilmiyyah, 1990, h. 83.

⁸³ Imam Malik bin Anas, *Al-Muwatta'*, Muassasah Zayed bin Sultan Ali Nahyan li al-A'mal al-Khairiyah wa al-Insaniyah, Abu Dhabi, 2004, j. 4, h. 1078, hadis no. 2758.

Sehubungan itu, MPS dirujuk berhubung isu sama ada subjek *wa'd* boleh juga merangkumi aset/aktiviti yang tidak patuh Syariah.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-159 bertarikh 26 Mei 2015 telah memutuskan bahawa subjek *wa'd* mestilah terhad kepada aktiviti/tindakan yang patuh Syariah. Justeru, *wa'd* tidak boleh digunakan sebagai jalan (*means*) untuk melakukan aktiviti yang tidak patuh Syariah.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini adalah bagi mencegah daripada berlakunya penglibatan dalam aktiviti yang tidak patuh Syariah. Ini bertujuan untuk memastikan kepatuhan Syariah yang menyeluruh (*end-to-end*) bagi sesuatu aktiviti dan produk kewangan Islam.

Ini berbeza dengan isu penggunaan penanda aras sesuatu indeks seperti *Kuala Lumpur Interbank Offered Rate* (KLIBOR) bagi menentukan kadar keuntungan efektif bagi produk pembiayaan. Ia dibenarkan kerana indeks tersebut hanya dijadikan sebagai penanda aras dan tidak melibatkan pemeteraian kontrak yang tidak patuh Syariah antara IKI dengan pelanggan.

Wakalah

70. Tindakan (*Tasarruf*) Sesuatu Pihak Sebelum Mandat Diberikan Bagi Pemeteraiyan Kontrak Pembiayaan

Dalam konteks amalan semasa, pemeteraiyan kontrak jual beli antara pelanggan dengan pembekal berlaku sebelum pemeteraiyan kontrak pembiayaan antara pelanggan dengan IKI.

Dalam hal ini, MPS dirujuk sama ada senario di atas dapat disandarkan sebagai *tasarruf fuduli* di mana pelanggan dianggap sebagai wakil kepada IKI untuk membeli aset daripada pembekal.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-144 bertarikh 25 Februari 2014 telah memutuskan bahawa konsep *tasarruf fuduli* adalah tidak boleh untuk dijadikan sandaran dalam situasi di mana pelanggan terlebih dahulu memeterai kontrak jual beli dengan pembekal atau penjual menggunakan wang pelanggan sendiri tanpa menzahirkan kontrak tersebut dimeterai bagi pihak IKI. Dalam situasi ini, transaksi yang dilaksanakan adalah bagi pelanggan sendiri dan efektif ke atasnya. Transaksi seumpama ini bukanlah *tasarruf fuduli* dan kesannya berkuatkuasa ke atas pelanggan sebagai pihak yang berkontrak.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan bahawa konteks urus niaga yang dinyatakan tidak bertepatan dengan definisi *tasarruf fuduli*.

Berdasarkan senario yang dikemukakan, konsep *tasarruf fuduli* dilihat tidak wujud kerana transaksi/tindakan yang dilakukan oleh pelanggan pada asalnya adalah untuk dirinya sendiri dengan menggunakan wangnya sendiri tanpa dizahirkan bahawa transaksi tersebut dibuat bagi pihak yang lain.

Tambahan pula, pelanggan juga tidak diberi mandat sebagai wakil oleh IKI untuk melaksanakan sebarang transaksi bagi pihak IKI tersebut.

71. Pelantikan Wakil Yang Sama Bagi Kedua-Dua Pihak Berkontrak

Secara umumnya, pihak yang berkontrak boleh melantik wakil masing-masing untuk melaksanakan tugas, tanggungjawab atau urus niaga bagi pihak *muwakkil*. Namun, terdapat situasi pihak yang berkontrak (contohnya penjual dan pembeli) melantik seorang wakil yang sama untuk memeterai kontrak tersebut.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung isu sama ada pelantikan wakil yang sama untuk bertindak bagi kedua-dua pihak berkontrak dibenarkan atau sebaliknya.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-149 bertarikh 23 Julai 2014 telah memutuskan bahawa pelantikan wakil yang sama untuk bertindak bagi kedua-dua belah pihak berkontrak atau bagi pihak *muwakkil* untuk melakukan transaksi dengan dirinya tidak dibenarkan, melainkan jika syarat-syarat berikut dipatuhi:

- i. Kriteria asas atau spesifikasi tugas yang diamanahkan seperti tempoh, harga dan spesifikasi aset hendaklah dinyatakan dengan jelas dan mendapat persetujuan *muwakkil* terlebih dahulu;
- ii. Transaksi tersebut hendaklah disokong oleh bukti yang bersesuaian; dan
- iii. Semua perjanjian *wakalah* tersebut mestilah didedahkan kepada semua *muwakkil*.

Asas Pertimbangan

Secara prinsipnya, syarat-syarat yang ditetapkan bertujuan mengelakkan isu ketidakjelasan dalam pelaksanaan transaksi oleh wakil tersebut. Hal ini demi memastikan supaya keadilan bagi semua pihak yang berkontrak terjamin dan tidak menimbulkan sebarang konflik dan pertikaian.

72. Penamatan Kontrak *Wakalah* Oleh Wakil Sekiranya Prinsipal (*Muwakkil*) Melanggar Terma Dan Syarat Kontrak

MPS dirujuk berhubung dengan isu sama ada kontrak *wakalah* yang *lazim* seperti *wakalah bi al-ajr* boleh ditamatkan oleh wakil dalam situasi pihak *muwakkil* melanggar terma dan syarat kontrak.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-149 bertarikh 23 Julai 2014 telah memutuskan bahawa wakil boleh menarik diri daripada kontrak *wakalah* yang *lazim* apabila, *muwakkil* melanggar terma dan syarat yang telah dipersetujui dalam kontrak.

Asas Pertimbangan

Sebarang syarat yang tidak bertentangan dengan Syarak boleh dipersetujui bersama dalam pemeteraian kontrak *wakalah* termasuk kontrak *wakalah bi al-ajr* selagi mana syarat tersebut tidak menjelaskan *muqtada al-aqd*.

Namun, sekiranya berlaku pelanggaran terma dan syarat dalam kontrak *wakalah* oleh *muwakkil*, pilihan diberi kepada wakil untuk menarik diri demi menjaga kepentingan wakil.

73. Wang Pendahuluan Oleh Wakil Untuk Memulakan Pelaburan *Muwakkil*

Terdapat amalan pasaran yang mana wakil mendahulukan wang sebagai *qard* kepada *muwakkil* untuk memulakan pelaburan.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung isu sama ada amalan tersebut boleh menimbulkan isu pembelian dengan syarat pinjaman (*bai' wa salaf*) atau pinjaman yang memberi manfaat kepada pemberi pinjam (*qard jarra nafan*).

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-149 bertarikh 23 Julai 2014 telah memutuskan perkara berikut:

- i. Apa-apa wang pendahuluan oleh wakil kepada *muwakkil* untuk memulakan pelaburan adalah ditakyifkan sebagai *qard* dan dibenarkan dengan syarat ianya tidak diletakkan sebagai syarat memasuki kontrak.
- ii. Apa-apa fi yang diterima oleh wakil mestilah tidak dinisbahkan dengan jumlah atau peratusan wang yang didahulukan oleh wakil untuk memulakan pelaburan bagi pihak *muwakkil*.

Asas Pertimbangan

Keputusan ini berdasarkan pertimbangan bahawa wang pendahuluan yang diberikan oleh wakil kepada *muwakkil* untuk memulakan pelaburan adalah atas budi bicara wakil yang tidak disyaratkan pada awal pemeteraian kontrak *wakalah*. Ia bertujuan mengelakkan daripada berlakunya *bai' wa salaf* ataupun *qard jarra nafan* yang ditegah oleh Syarak.

74. Kesan Wakil Yang Melanggar Terma Dan Syarat Dalam Kontrak *Wakalah Bi Al-Istithmar*

Dalam kontrak *wakalah bi al-istithmar*, pada kebiasaannya IKI akan bertindak sebagai wakil untuk melaburkan wang deposit pelanggan (*muwakkil*) dalam portfolio pelaburan yang dipersetujui bertujuan untuk menjanakan pulangan pada kadar minimum yang tertentu.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung isu wakil melanggar terma dan syarat *wakalah* dengan membuat pelaburan dalam portfolio yang berbeza daripada portfolio yang telah ditetapkan oleh *muwakkil*.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-150 bertarikh 26 Ogos 2014 dan mesyuarat ke-165 bertarikh 26 Januari 2016 telah memutuskan bahawa dalam kes pelanggaran syarat oleh wakil di bawah kontrak *wakalah bi al-istithmar*, wakil mestilah menjamin:

- i. modal pelaburan; dan
- ii. keuntungan sebenar yang telah dijana sehingga tarikh pelanggaran syarat tersebut.

Di samping kedua-dua perkara di atas, MPS telah memutuskan bahawa pelabur (*muwakkil*) layak menuntut kos sebenar yang ditanggung akibat pelanggaran syarat oleh wakil.

Dalam kes pelanggaran syarat yang menghasilkan keuntungan melebihi keuntungan yang dijangka, lebihan keuntungan tersebut mestilah diuruskan berdasarkan terma dan syarat yang telah dipersetujui berhubung fi prestasi. Sekiranya syarat berhubung fi prestasi tidak dipersetujui pada awal kontrak atau tiada persetujuan dibuat, lebihan keuntungan tersebut tertakluk kepada budi bicara *muwakkil*.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Ulama bersepakat bahawa apabila berlaku perlanggaran terma dan syarat oleh wakil, maka wakil tersebut mestilah menjamin modal yang telah diserahkan oleh *muwakkil*.
- ii. Kesan pelanggaran syarat dalam kontrak *wakalah bi al-istithmar* boleh diselaraskan dengan kontrak *mudarabah* kerana terdapat elemen *wakalah* dalam kedua-dua kontrak. Dalam hal ini, terdapat pandangan sebahagian fuqaha termasuk Imam Malik⁸⁴ yang membenarkan *rabbul mal* dan *mudarib* untuk berkongsi keuntungan walaupun berlaku pelanggaran syarat dalam kontrak *mudarabah*.

⁸⁴ Imam Malik bin Anas, *Al-Mudawwanah*, Dar al-Kutub al-'Ilmiyah, 1415H, j. 3, h. 653.

- iii. Jika keuntungan kurang daripada keuntungan dijangka, wakil tidak perlu membayar ganti rugi ke atas perbezaan pulangan antara portfolio yang telah ditetapkan dengan portfolio yang dilaburkan oleh wakil kerana ia bukan kerugian sebenar (*dadar fi'li*). Keuntungan yang sepatutnya diperoleh daripada portfolio yang ditetapkan oleh *muwakkil* bukanlah sesuatu yang pasti dari awal kerana ia hanya diketahui pada tempoh matang.
- iv. Keharusan untuk menuntut kos sebenar yang ditanggung akibat pelanggaran syarat oleh wakil atas dasar ganti rugi terhadap kerugian akibat pelanggaran syarat tersebut, di samping bertujuan menekankan aspek penyempurnaan amanah dan disiplin ke atas wakil. Ini juga selaras dengan kaedah fiqah berikut:

الضرر يزال

*"Kemudaratan hendaklah dihilangkan."*⁸⁵

⁸⁵ Al-Suyuti, *Al-Asybah wa al-Naza'ir*, Dar al-Kutub al-'Ilmiyah, 1990, h. 83.

BAHAGIAN V: PENGGULUNGAN INSTITUSI PERBANKAN ISLAM

75. Keutamaan Pembayaran Semasa Penggulungan Institusi Perbankan Islam

MPS dirujuk berhubung dengan cadangan pembahagian aset kepada dua kumpulan dan turutan keutamaan pembayaran bagi kedua-dua kumpulan aset tersebut semasa penggulungan institusi perbankan seperti yang berikut:

Aset Institusi Perbankan Islam	Aset Akaun Pelaburan
<p>1. Hutang keutamaan (seksyen 292 (1)(a) – (f) Akta Syarikat 1965) dan hutang terhadap Kerajaan (seksyen 10 Akta Prosiding Kerajaan 1956);</p> <p>2. Para pendeposit <i>wad'ah</i> dan deposit yang diterima berasaskan konsep hutang; dan</p> <p>3. Pemberi pinjaman/pembiayaan (<i>creditor</i>) dan tanggungan-tanggungan lain.</p>	<p>1. Kos penggulungan (seksyen 292 (1)(a) Akta Syarikat 1965) yang dibelanjakan secara langsung dalam menyelesaikan aset akaun pelaburan dan apa-apa cukai dalam seksyen 292 (1)(f) Akta Syarikat 1965 yang berpunca daripada akaun pelaburan;</p> <p>2. Kos atau perbelanjaan akaun pelaburan yang belum selesai;</p> <p>3. Apa-apa keuntungan, fi, perolehan atau saraan lain yang kena dibayar kepada bank Islam berlesen itu; dan</p> <p>4. Liabiliti kepada pemegang Akaun Pelaburan.</p>

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-118 bertarikh 29 November 2011 telah memutuskan bahawa cadangan pembahagian aset kepada dua kumpulan dan turutan keutamaan pembayaran bagi kedua-dua kumpulan aset tersebut semasa penggulungan institusi perbankan adalah dibenarkan.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Antara maqasid Syariah ialah prinsip memelihara harta (*hifz al-mal*) iaitu merangkumi aspek kaedah pemilikan dan penjagaan harta termasuklah penekanan kepada pencarian harta yang halal. Dalam konteks muamalat kewangan, prinsip *hifz al-mal* boleh diperincikan lagi kepada aspek ketelusuran dan kejelasan dalam berkontrak bagi menghindari unsur *gharar*.
- ii. Cadangan pengasingan kumpulan aset semasa proses penggulungan dilihat dapat menambah baik proses tuntutan terhadap aset kerana tuntutan pendeposit suatu kumpulan aset tidak akan bercampur dengan tuntutan daripada pihak pendeposit kumpulan aset yang lain. Malah cadangan ini lebih tepat dalam menterjemah ciri-ciri pelaburan *mudarabah* dan *wakalah bi al-istithmar*.
- iii. Dari perspektif Syarak, tiada halangan bagi pihak berkuasa untuk menentukan keutamaan hutang yang perlu diselesaikan oleh institusi perbankan Islam terlebih dahulu berbanding hutang-hutang yang lain. Oleh itu, pihak berkuasa boleh menetapkan bahawa hutang keutamaan hendaklah diselesaikan oleh institusi perbankan Islam terlebih dahulu sebelum menyelesaikan hutang kepada para pendeposit *wadi`ah/qard*. Walau bagaimanapun, pengaturan sebegini hendaklah dimaklumkan kepada para pendeposit *wadi`ah/qard*.

76. Penerimaan Yuran Insentif *Wakalah* Selepas Tarikh Penggulungan

Dalam suatu proses penggulungan sesebuah institusi perbankan Islam, setelah pelupusan aset akaun pelaburan berasaskan *wakalah bi al-istithmar* dilaksanakan, sebarang laba daripada pelupusan aset tersebut yang melebihi keuntungan yang dijangka (*expected profit*) akan dianggap sebagai keuntungan pelaburan dan boleh dikira sebagai yuran insentif. Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung dengan isu sama ada institusi perbankan Islam (selaku wakil) boleh menerima yuran insentif *wakalah* selepas tarikh penggulungan sedangkan wakil tidak lagi menjalankan tugas *wakalah* selepas tarikh penggulungan.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-118 bertarikh 29 November 2011 telah memutuskan bahawa institusi perbankan Islam boleh menerima yuran insentif *wakalah* selepas tarikh penggulungan berdasarkan terma-terma dan syarat-syarat yang dipersetujui antara institusi perbankan Islam tersebut dengan para pelabur.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Dalam konteks *wakalah bi al-istithmar*, mandat yang diberikan oleh pendeposit sebagai *muwakkil* kepada bank sebagai wakil adalah spesifik iaitu melibatkan pengurusan dan pelaburan aset *muwakkil*. Wakil akan mendapat upah (*ujrah*) yang dipersetujui sama ada sebagai *ujrah* tetap yang dipersetujui ketika pemeteraian kontrak atau *ujrah* tetap dicampur dengan yuran prestasi.
- ii. Akademi Fiqah OIC dalam resolusinya menyatakan bahawa dalam kontrak *mudarabah*, pihak berkontrak boleh bersetuju ke atas had keuntungan tertentu dan sebarang jumlah yang melebihi had keuntungan tersebut diberikan kepada *mudarib* sebagai insentif. Dalam konteks semasa, yuran insentif boleh dipersetujui oleh *muwakkil* dan wakil ke atas jumlah yang melebihi keuntungan yang dijangka.
- iii. Dalam kes penggulungan sesebuah institusi perbankan, kontrak *wakalah* antara institusi perbankan dan pendeposit terbubar. Oleh itu, wakil hanya layak mendapatkan *ujrah* setakat usaha yang dilakukan sehingga tarikh penggulungan. Namun begitu, jika laba daripada pelupusan aset telah dipersetujui dalam terma perjanjian sebagai keuntungan pelaburan, maka wakil berhak mengambil yuran prestasi daripada laba tersebut.
- iv. Walaupun wakil tidak lagi menjalankan tugas selepas penggulungan berlangsung, wakil masih berhak ke atas upah hasil pelupusan aset atas hasil usahanya melakukan pelaburan sejak awal lagi. Hasil usahanya termasuklah mengenal pasti jenis pelaburan yang berpotensi tinggi untuk menjana keuntungan yang baik.

77. Perkongsian Laba Daripada Pelupusan Aset Akaun Pelaburan *Mudarabah*

Dalam proses pelupusan aset akaun pelaburan *mudarabah* disebabkan penggulungan sesebuah institusi perbankan Islam, MPS dirujuk berhubung dengan isu sama ada institusi perbankan Islam selaku *mudarib* boleh mendapat bahagian daripada laba pelupusan aset berasaskan konsep perkongsian untung walaupun wujudnya salah laku (*ta`addi*), kecuaian (*taqsim*) atau pelanggaran syarat (*mukhalafah al-syurut*) oleh pihak *mudarib*.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-119 bertarikh 22 Disember 2011 telah memutuskan seperti yang berikut:

- i. Berdasarkan prinsip asas *mudarabah*, *mudarib* menanggung liabiliti modal *mudarabah* dalam kes yang melibatkan salah laku, kecuaian atau pelanggaran syarat oleh pihak *mudarib*.
- ii. Sekiranya terdapat keuntungan dalam usaha *mudarabah* walaupun terdapat kes salah laku, kecuaian dan pelanggaran syarat oleh *mudarib*, *mudarib* boleh berkongsi keuntungan dengan *rabbul mal* berdasarkan nisbah perkongsian yang dipersetujui.
- iii. Oleh itu, bagi kes penggulungan sesebuah institusi perbankan, institusi perbankan tersebut selaku *mudarib* boleh berkongsi laba (*gains*) daripada pelupusan aset yang dibiayai akaun *mudarabah* tanpa perlu melihat sama ada berlaku salah laku, kecuaian atau pelanggaran syarat oleh pihak *mudarib*. Sekiranya perkongsian *mudarabah* mengalami kerugian, *mudarib* perlu menanggung kerugian aset dalam kes yang melibatkan salah laku, kecuaian atau pelanggaran syarat oleh *mudarib*.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan beberapa pandangan fuqaha yang membenarkan perkongsian untung tanpa perlu melihat kepada elemen salah laku, kecuaian dan pelanggaran syarat perjanjian oleh pihak *mudarib*:

- i. Imam Malik menyatakan bahawa sebarang keuntungan dikongsi antara *mudarib* dan *rabbul mal* berdasarkan nisbah yang dipersetujui meskipun terdapat salah laku oleh *mudarib* dan kerugian ditanggung oleh *mudarib*.

- ii. Al-Syirazi berpendapat keuntungan mestilah dikongsi antara *mudarib* dan *rabbul mal* meskipun terdapat kecuaian di pihak *mudarib* dan kerugian ditanggung oleh *mudarib*.
- iii. Abdur Rahman ibnu Qasim al-Maliki berpendapat bahawa *mudarib* berkongsi keuntungan dengan *rabbul mal* manakala kerugian ditanggung oleh *mudarib* dalam kes sekiranya terdapat pelanggaran syarat perjanjian.

78. Pengasingan Pembayaran Semasa Penggulungan Institusi Perbankan Konvensional Yang Menawarkan Skim Perbankan Islam (SPI)

MPS dirujuk berhubung dengan perkara-perkara berikut:

- i. Kaedah pengasingan dana yang perlu dilaksanakan oleh institusi perbankan yang menawarkan SPI semasa penggulungan; dan
- ii. Sama ada lebihan aset SPI (setelah membayar pendeposit SPI) boleh digunakan untuk membayar pendeposit konvensional sebelum membayar pembiutang tidak bercagar SPI.

Keputusan

MPS pada mesyuarat khas ke-14 bertarikh 3 April 2012 telah memutuskan seperti yang berikut:

- i. Pengasingan pembayaran dana konvensional dan dana perbankan Islam mestilah dibuat bermula daripada peringkat hutang keutamaan sehingga peringkat liabiliti tidak bercagar demi memelihara kepatuhan Syariah.
- ii. Sekiranya terdapat lebihan dalam dana SPI, iaitu setelah memenuhi pembayaran semua liabiliti perbankan Islam, lebihan tersebut merupakan milik pemegang saham. Oleh itu, tiada halangan kepada pihak yang menjalankan penggulungan sama ada untuk menggunakan lebihan tersebut bagi membayar liabiliti-liabiliti lain yang ditanggung oleh pemegang saham.

Asas Pertimbangan

Kaedah pengasingan dana ini konsisten dengan konsep yang diguna pakai semasa SPI beroperasi iaitu memelihara sumber pembayaran yang patuh Syariah dan menghormati hak-hak semua pemutang SPI.

79. Pembayaran Kos Penggulungan Oleh Pemegang Akaun Pelaburan

MPS dirujuk berhubung dengan isu sama ada pemegang akaun pelaburan juga perlu menanggung kos penggulungan sesebuah institusi perbankan Islam.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-123 bertarikh 24 April 2012 telah memutuskan bahawa bagi akaun pelaburan berasaskan perkongsian (contohnya *mudarabah* dan *musyarakah*), institusi perbankan Islam dan pemegang akaun pelaburan secara dasarnya boleh bersetuju untuk menanggung secara bersama kos penggulungan. Namun, jumlah kos yang ditanggung oleh pemegang akaun pelaburan hendaklah berkadar dengan aset akaun pelaburan berkenaan. Dalam hal ini, pihak berkuasa boleh menetapkan syarat-syarat yang boleh menjaga kepentingan pihak berkaitan.

Asas Pertimbangan

Dari perspektif Syariah, rakan kongsi dalam konteks *musyarakah* adalah bertanggungjawab terhadap liabiliti dalam pelaburan, manakala dalam akad *mudarabah*, *rabbul mal* yang sepatutnya menanggung kos penggulungan melibatkan asetnya. Namun begitu, *rabbul mal* boleh bersetuju untuk menanggung bersama kos penggulungan yang melangkaui asetnya. Justeru, tiada halangan Syariah berhubung isu sama ada pelabur secara dasarnya perlu bersama-sama menanggung kos penggulungan atau hanya menanggung kos penggulungan sekiranya berlaku defisit dalam dana pelaburan. Oleh itu, dalam kes institusi perbankan Islam, pelabur boleh bersetuju untuk menanggung secara bersama kos penggulungan.

BAHAGIAN VI: LAIN-LAIN

80. Caj Lewat Bayar Bagi Hutang Penghakiman

Kaedah-kaedah Mahkamah memberi kuasa kepada mahkamah untuk mengenakan faedah (riba) ke atas semua hutang penghakiman. Memandangkan bahawa pengenaan faedah adalah dilarang oleh Syarak, MPS dirujuk berhubung dengan kaedah caj lewat bayar yang selaras dengan hukum Syarak yang boleh dilaksanakan ke atas semua hutang penghakiman bagi kes perbankan Islam.

Keputusan

MPS pada mesyuarat khas ke-13 bertarikh 25 Julai 2011 dan mesyuarat ke-115 bertarikh 25 Ogos 2011 telah memutuskan bahawa caj pembayaran lewat terhadap hutang penghakiman boleh dilaksanakan seperti yang berikut:

- i. Caj pembayaran lewat terhadap hutang penghakiman boleh dikenakan oleh mahkamah dari tarikh penghakiman dibuat sehingga hutang penghakiman tersebut diselesaikan pada kadar yang diperuntukkan oleh kaedah-kaedah mahkamah. MPS telah memutuskan bahawa kadar tersebut hendaklah ditentukan berdasarkan prinsip-prinsip *ta'widh* dan *gharamah*;
- ii. *Ta'widh* merujuk kepada ganti rugi ke atas kerugian sebenar. Mengambil kira kesukaran dalam menentukan jumlah kerugian sebenar dan keperluan kepada penyelarasan dalam industri, MPS telah memutuskan bahawa kadar kerugian sebenar hendaklah ditetapkan oleh pihak ketiga yang berautoriti. Dalam konteks perbankan Islam, MPS memberikan mandat bagi menentukan kadar kerugian sebenar tersebut kepada BNM selaku pihak berautoriti. MPS turut mengambil pendirian bahawa kadar yang boleh diguna pakai bagi menentukan kerugian sebenar ialah kadar semalam antara bank secara Islam (*daily overnight Islamic interbank rate*) seperti yang dipaparkan dalam laman sesawang *Islamic Interbank Money Market* (bnm.iimm.gov.my), ditetapkan pada tarikh penghakiman dibuat dan dikira secara bulanan berdasarkan kaedah baki harian (*daily rest basis*);
- iii. *Gharamah* merujuk kepada penalti yang dikenakan sebagai langkah pencegahan terhadap kelewatan pembayaran oleh penghutang. Dalam konteks ini, *gharamah* merujuk kepada perbezaan antara caj pembayaran lewat dan *ta'widh*, iaitu lebihan sekiranya *ta'widh* kurang daripada jumlah caj pembayaran lewat. Caj pembayaran lewat adalah ditentukan oleh kaedah-kaedah mahkamah;

- iv. Caj pembayaran lewat ke atas hutang penghakiman tidak boleh dikompaunkan;
- v. Pemutang penghakiman hanya berhak menerima jumlah *ta'widh* sahaja. Sekiranya jumlah caj pembayaran lewat menyamai atau kurang daripada jumlah *ta'widh*, keseluruhan jumlah caj pembayaran lewat tersebut boleh diambil oleh pemutang penghakiman. Sebaliknya, jika jumlah caj pembayaran lewat melebihi jumlah *ta'widh*, lebihan tersebut perlu disalurkan kepada badan kebajikan;
- vi. Jumlah caj pembayaran lewat tidak boleh melebihi amaun baki pokok;
- vii. Pengiraan caj pembayaran lewat bagi hutang penghakiman adalah dikenakan ke atas jumlah asas penghakiman. Jumlah asas penghakiman adalah baki tertunggak tertakluk kepada *ibra'* sekiranya terpakai dan tidak merangkumi caj pembayaran lewat sebelum penghakiman dan kos-kos lain;
- viii. Berhubung isu pengurusan *gharamah*, MPS mengambil pendirian untuk memberikan mandat kepada Jawatankuasa Syariah/Penasihat Syariah bagi menentukan badan-badan kebajikan yang sesuai untuk menerima *gharamah* termasuk *baitul mal*. Penyaluran *gharamah* tersebut perlu dilaksanakan oleh pemutang penghakiman. Pemutang penghakiman hendaklah memastikan bahawa sebarang penyaluran *gharamah* kepada badan kebajikan tidak menghasilkan sebarang bentuk manfaat kepada pemutang penghakiman tersebut; dan
- ix. Selain itu, institusi-institusi di bawah kawal selia BNM perlu menghantar laporan tentang penyaluran *gharamah* yang telah dilaksanakan oleh institusi berkenaan dari semasa ke semasa.

MPS pada mesyuarat ke-115 bertarikh 25 Ogos 2011 juga telah memutuskan bahawa tiada halangan Syarak bagi penimbang tara mengenakan caj lewat bayar seperti yang diperuntukkan oleh prosedur timbang tara atau seperti yang terpakai di mahkamah jika, mengikut undang-undang ia boleh diguna pakai oleh penimbang tara.

Asas Pertimbangan

Keharusan mengenakan *ta`widh* ke atas penerima biaya yang mungkir adalah berasaskan pertimbangan ke atas beberapa dalil dan pandangan berikut:

- i. Hadis Rasulullah SAW yang menyatakan bahawa kelewatan pembayaran hutang oleh orang yang berkemampuan ialah satu kezaliman, sebagaimana sabda Baginda SAW:

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: مطل الغني ظلم

*“Daripada Abu Hurairah bahawa Rasulullah SAW telah bersabda: Kemungkiran orang yang kaya (dalam membayar hutang) ialah satu kezaliman.”*⁸⁶

- ii. Hadis Rasulullah SAW yang menyebutkan:

لي الواجد يجل عقوبته وعرضه

*“Penangguhan (membayar hutang) oleh orang yang mampu, (dia) berhak untuk dikenakan hukuman dan didedahkan keburukannya (impeach).”*⁸⁷

- iii. Terdapat juga kaedah fiqh yang dipetik daripada hadis yang menyentuh hal ini, iaitu:

لا ضرر ولا ضرار

*“Tiada kemudarat dan tidak boleh memudaratkan (dalam Islam).”*⁸⁸

- iv. Kelewatan membayar hutang boleh diqiyaskan dengan rampasan harta (*ghasb*) secara tidak sah. Kedua-duanya berkongsi *illah* yang sama iaitu menghalang penggunaan harta dan memanipulasinya secara zalim. Menurut pandangan Imam Syafii dan Hanbali dalam kes *ghasb*, manfaat harta yang dirampas adalah dalam jaminan dan perlu dibayar ganti rugi. Bagi kes kelewatan membayar hutang penghakiman, pemutang penghakiman juga menanggung kerugian kehilangan peluang menggunakan dana bagi tujuan-tujuan tertentu. Oleh yang demikian, pengutang penghakiman perlu membayar ganti rugi kepada pemutang penghakiman atas kerugian yang dialaminya.

⁸⁶ Al-Bukhari, *Sahih al-Bukhari*, Al-Matba'ah al-Salafiyyah, 1982, j. 2, h. 175.

⁸⁷ Ahmad bin Hanbal, *Musnad al-Imam Ahmad*, Muassasah al-Risalah, 2001, j. 29, h. 465, hadis no. 17946.

⁸⁸ Imam Malik bin Anas, *Al-Muwatta'*, Muassasah Zayed bin Sultan Ali Nahyan li al-A'mal al-Khairiyah wa al-Insaniyah, Abu Dhabi, 2004, j. 4, h. 1078, hadis no. 2758.

81. Jual Beli Hutang Dengan Komoditi

Memandangkan terdapat pandangan fuqaha yang tidak membenarkan transaksi jual beli hutang dengan tunai secara diskau, terdapat cadangan daripada sebuah entiti untuk membeli hutang kewangan Islam berdasarkan konsep *bai'-al-dayn bi al-sila'*.

Berdasarkan struktur yang dicadangkan, entiti tersebut akan membeli komoditi secara tunai daripada Broker A pada harga belian bersamaan dengan nilai pembelian hutang. Kemudian, entiti tersebut akan membeli hutang kewangan daripada sebuah IKI di bawah perjanjian induk jual beli (*master agreement*) pada harga belian dan membuat bayaran pembelian dengan komoditi yang diserahkan secara lani. Pada masa yang sama, entiti tersebut akan melantik IKI berkenaan sebagai ejen di bawah perjanjian induk perkhidmatan (*master service agreement*) untuk terus mentadbir hutang kewangan bagi pihak entiti. IKI tersebut akan menjual komoditi kepada Broker B melalui entiti sebagai ejen, secara lani untuk mendapatkan tunai.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung dengan isu sama ada cadangan mekanisme pembelian hutang dengan komoditi seperti yang dinyatakan dibenarkan.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-117 bertarikh 19 Oktober 2011 telah meluluskan cadangan mekanisme jual beli hutang dengan menggunakan komoditi sebagai imbalan.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan bahawa tiada halangan Syarak dalam pertukaran atau jual beli hutang dengan aset berupa barang atau komoditi yang mempunyai nilai setara, lebih tinggi atau lebih rendah daripada nilai hutang tersebut berdasarkan persetujuan bersama antara penjual dan pembeli. Ini berbeza dengan amalan jual beli hutang dengan hutang yang disepakati keharamannya oleh majoriti fuqaha.

82. Instrumen Modal Untuk Operasi Skim Perbankan Islam

Secara umumnya, pembaharuan peraturan global Basel III menggariskan keperluan sesebuah institusi perbankan mengandungi tiga komponen instrumen modal yang terdiri daripada Modal Tier 1 (T1), Modal Tambahan Tier 1 (AT1) dan Modal Tier 2 (T2).

Antara keperluan baharu yang diperuntukkan dalam Basel III adalah berkenaan '*Non-Viability Loss Absorption*' (NVLA) iaitu keperluan mekanisme penyerapan kerugian ke atas instrumen modal AT1 dan T2 apabila berlakunya peristiwa pencetus (*trigger event*), iaitu apabila institusi perbankan sudah dianggap tidak berdaya maju oleh pihak pengawal selia.

Apabila berlakunya peristiwa pencetus, antara mekanisme untuk mencapai keperluan NVLA adalah dengan menukar instrumen modal AT1 dan T2 kepada saham biasa.

Sehubungan itu, MPS dirujuk berhubung cadangan instrumen modal AT1 dan T2 yang digunakan bagi tujuan SPI, sama ada ia boleh dianggap patuh Syariah sekiranya ia mempunyai ciri boleh bertukar menjadi saham biasa konvensional.

Buat masa ini, komponen modal SPI terdiri daripada dana perbankan Islam (*Islamic banking fund*) yang diperuntukkan daripada modal ekuiti institusi perbankan konvensional kepada SPI.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-125 bertarikh 28 Jun 2012 telah memutuskan bahawa cadangan instrumen modal patuh Syariah berdasarkan hutang dengan ciri penukaran (*conversion*) kepada saham konvensional adalah dibenarkan tertakluk kepada syarat-syarat berikut:

- i. Ciri penukaran obligasi hutang kepada saham konvensional dan tatacara pelaksanaan seperti peristiwa pencetus hendaklah dinyatakan dalam prospektus penerbitan instrumen tersebut;
- ii. Sekiranya penukaran obligasi hutang kepada saham konvensional dilaksanakan, nilai saham tersebut hendaklah serta merta diperuntukkan ke dalam dana perbankan Islam.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Peruntukan bagi keperluan modal untuk memastikan sesebuah institusi perbankan Islam terus berkemampuan untuk beroperasi dan meneruskan perniagaan selari dengan prinsip Syariah yang menghalang kerosakan, kemusnahan, dan tidak menyebabkan kerosakan kepada orang/benda lain.

Firman Allah SWT:

وَأَنْفَقُوا فِي سِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيهِمُ إِلَى الْهَنْكَةِ وَلَخِسْنَوْا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

*"Dan belanjakanlah (apa yang ada pada kamu) kerana (menegakkan) agama Allah, dan janganlah kamu sengaja mencampakkan diri kamu ke dalam bahaya kebinasaan (dengan bersikap bakhil); dan baikilah (dengan sebaik-baiknya segala usaha dan) perbuatan kamu; kerana sesungguhnya Allah mengasihi orang-orang yang berusaha memperbaiki amalannya."*⁸⁹

- ii. Saham yang terhasil selepas penukaran daripada obligasi hutang perlu diperuntukkan ke dalam dana perbankan Islam secara serta merta adalah untuk mengelakkan daripada penggunaan nilai saham tersebut dalam aktiviti yang tidak patuh Syariah.

83. Konsep Cabutan Bertuah Bagi Produk Pelaburan Berasaskan *Mudarabah*

MPS dirujuk berhubung isu sama ada terdapat isu Syariah dalam aktiviti cabutan bertuah untuk memenangi hadiah dengan syarat peserta perlu membuka akaun pelaburan *mudarabah* yang ditawarkan oleh IKI.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-138 bertarikh 27 Ogos 2013 telah memutuskan bahawa aktiviti cabutan bertuah untuk memenangi hadiah dengan syarat perlu membuka akaun deposit berasaskan *mudarabah* adalah dibenarkan dan tidak mengandungi unsur perjudian dalam pelaksanaannya.

⁸⁹ Surah al-Baqarah, ayat 195.

Asas Pertimbangan

Berdasarkan perbahasan para fuqaha, ciri-ciri utama perjudian adalah merangkumi dua perkara berikut iaitu:

- i. Apabila adanya wang pertaruhan yang dikeluarkan oleh semua peserta. Wang pertaruhan tersebut dijadikan ganjaran untuk pemenang pertandingan.
- ii. Setiap peserta yang menyertai pertandingan tidak akan terlepas daripada dua kebarangkalian sama ada mendapat keuntungan ataupun kerugian. Seseorang itu memperoleh keuntungan apabila menang dengan mengaut semua wang pertaruhan peserta-peserta lain. Manakala jika kalah, beliau akan menanggung kerugian kerana hilangnya wang pertaruhan yang dikeluarkan.

Dalam konteks cabutan bertuah yang ditawarkan, pemberian hadiah disediakan dan ditaja oleh IKI sendiri dan tidak melibatkan wang daripada peserta yang menyertai pertandingan tersebut.

Sehubungan itu, para peserta tidak terdedah kepada sebarang kerugian atau kehilangan terhadap deposit yang disimpan jika mereka tidak terpilih untuk mendapat hadiah yang ditawarkan dalam cabutan bertuah.

84. Kaedah Memaklumkan Dan Mendapatkan Persetujuan Pelanggan Berhubung Peralihan Kontrak Syariah Dalam Proses Pengkelasan Semula Produk Deposit Secara Islam

Sebelum pengenalan dan penguatkuasaan Akta Perkhidmatan Kewangan Islam 2013 (APKI 2013), terdapat produk deposit yang ditawarkan oleh IKI berasaskan konsep Syariah seperti *mudarabah*.

Berikutan daripada pengenalan dan penguatkuasaan APKI 2013, definisi akaun deposit dan akaun pelaburan telah diperincikan. Di bawah definisi tersebut, produk-produk deposit hendaklah bercirikan jaminan modal. Oleh yang demikian, produk-produk deposit yang dahulunya distruktur berdasarkan konsep Syariah yang tidak mempunyai ciri jaminan modal seperti *mudarabah* dan *wakalah bi al-istithmar* perlu ditukar kepada kontrak yang boleh menjamin modal bagi memenuhi definisi akaun deposit di bawah APKI 2013. Sehubungan itu, pelanggan perlu dimaklumkan berhubung peralihan kontrak Syariah serta implikasinya terhadap jaminan modal.

Oleh itu, proses peralihan kepada kontrak baharu akan diumumkan melalui saluran komunikasi yang relevan kepada pelanggan sedia ada. Komunikasi ini bertujuan untuk mendapatkan maklum balas pelanggan dalam tempoh yang diperuntukkan. Sekiranya pelanggan tidak memberikan maklum balas dalam tempoh tersebut, pelanggan dianggap bersetuju dengan peralihan kontrak baharu itu. Komunikasi ini akan dibuat melalui notis pemberitahuan kepada pelanggan.

Dalam hal ini, MPS dirujuk sama ada terdapat isu Syariah dalam kaedah pemakluman berhubung pengkelasan baharu produk deposit dan menganggap ketiadaan maklum balas pelanggan sebagai tanda persetujuan.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-142 bertarikh 17 Disember 2013 telah memutuskan bahawa cadangan berhubung kaedah mendapatkan persetujuan daripada pelanggan melalui notis pemberitahuan kepada pelanggan mengenai peralihan kontrak Syariah bagi produk deposit secara Islam adalah dibenarkan dengan memenuhi garis panduan berikut:

- i. Notis pemberitahuan kepada pelanggan perlu melalui saluran yang relevan seperti hebahan di media dan pemberian notis secara individu;
- ii. Pemberian tempoh waktu yang sewajarnya kepada pelanggan untuk memberikan maklum balas;
- iii. Sekiranya tiada maklum balas diterima daripada pelanggan setelah tamat tempoh yang diberikan, pelanggan dianggap bersetuju dengan penukaran kontrak Syariah tersebut. Kaedah persetujuan pelanggan secara tersirat ini perlu dinyatakan dengan jelas di dalam notis pemberitahuan kepada pelanggan; dan
- iv. Pelanggan yang tidak bersetuju dengan cadangan penukaran kontrak Syariah ini perlu diberi pilihan penyelesaian seperti menutup akaun atau kaedah penyelesaian lain yang bersesuaian.

Keputusan ini adalah khusus bagi tujuan peralihan produk-produk deposit secara Islam yang berkenaan berikutnya penguatkuasaan APKI 2013.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS membenarkan kaedah mendapatkan persetujuan daripada pelanggan tersebut adalah berasaskan pertimbangan *maslahah* untuk memelihara kestabilan pasaran kewangan semasa proses peralihan kepada penguatkuasaan APKI 2013 di samping mengurangkan kesan negatif yang berkemungkinan menjelaskan pasaran. Ini adalah selari dengan kaedah fiqah berikut:

المشقة تجلب التيسير

*"Kesukaran membawa kepada keringanan."*⁹⁰

لا ينسب إلى ساكت قول ولكن السكوت في معرض الحاجة إلى البيان بيان

*"Tidak boleh menyandarkan suatu pernyataan/pandangan kepada orang yang diam, tetapi diam pada perkara yang menuntut kepada keterangan/penjelasan merupakan sebuah keterangan."*⁹¹

85. Panduan Syariah Bagi Pelaburan Emas Dan Perak

Terdapat pelbagai produk pelaburan emas dan perak mula diperkenalkan dan ia dilihat mula berkembang dalam industri kewangan Islam semasa. Berikutan itu, keperluan untuk menggariskan parameter pelaburan emas dan perak sebagai panduan kepada IKI adalah penting bagi penawaran produk-produk yang menepati piawaian Syariah.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung dengan cadangan panduan Syariah bagi pelaburan emas dan perak.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-135 bertarikh 28 Mei 2013 telah meluluskan cadangan panduan Syariah bagi pelaburan emas dan perak dengan mengambil beberapa perhatian berikut:

⁹⁰ Al-Suyuti, *Al-Asybah wa al-Naza'ir*, Dar al-Kutub al-'Ilmiyah, 1983, h. 76-77.

⁹¹ Muhammad Sidqi Al-Burnu, *Al-Wajiz fi Idhah Qawa'id al-Fiqh al-Kulliyah*, Muassasah al-Risalah, h. 205.

- i. Status emas dan perak dalam bentuk jongkong, bar atau *wafer* merupakan barang *ribawi* dan mengandungi *'illah thamaniyyah*. Ini adalah kerana wujudnya sifat-sifat asal emas dan perak pada emas dan perak yang berbentuk jongkong, bar atau *wafer* walaupun ia telah diproses dan berubah bentuk. Oleh itu, transaksi jual beli melibatkan emas dan perak dalam bentuk jongkong, bar atau *wafer* hendaklah mematuhi hukum *ba'i al-sarf*.
- ii. Panduan Syariah bagi pelaburan emas dan perak adalah seperti yang berikut:
 - (a) Pihak yang berakad
 - (1) Mempunyai kelayakan melakukan kontrak iaitu baligh, berakal dan matang ketika melakukan transaksi.
 - (2) Ibu bapa atau penjaga boleh berkontrak bagi pihak anak-anak di bawah umur yang belum layak berkontrak.
 - (3) Dimeterai oleh dua pihak yang saling meredai tanpa ada unsur paksaan.
 - (b) Subjek akad
 - (1) Wujud dan dimiliki sepenuhnya oleh pihak yang menjual.
 - (2) Suatu yang boleh diserahkan kepada pembeli atau wakilnya.
 - (3) Suatu yang diketahui oleh kedua-dua belah pihak yang berakad ketika sesi jual beli.
 - (c) *Sighah*
 - (1) Wujud *sighah* (*ijab* dan *qabul*) antara kedua pihak.
 - (2) *Ijab* dan *qabul* boleh didokumentasikan berdasarkan kepada kaedah-kaedah yang diterima oleh pasaran sama ada secara bertulis, rakaman percakapan dan sebagainya.
 - (d) *Taqabud* (serah terima)
 - (1) Jual beli emas atau perak dengan mata wang hendaklah dilakukan secara lani dan tidak boleh berlaku sebarang penangguhan serahan mana-mana imbalan.

- (2) Berlaku *taqabud* antara kedua-dua subjek akad yang terlibat semasa majlis akad.
- (3) *Taqabud* hendaklah berlaku secara sebenar (*haqiqi*) atau konstruktif (*hukmi*).
- (4) Dalam kes yang melibatkan *taqabud* secara *hukmi*, cara dan tempoh serahan hendaklah mengikut amalan pasaran semasa yang diterima (*'urf tijari*) dan dipersetujui oleh jawatankuasa Syariah IKI.

Panduan yang digariskan merupakan keperluan umum yang perlu dipatuhi dalam jual beli emas dan perak. Sebarang pengaturan jual beli emas atau perak dengan konsep-konsep Syariah yang lain hendaklah mengambil kira keperluan khusus konsep-konsep Syariah tersebut dan tidak menimbulkan perkara-perkara yang dilarang Syarak.

Asas Pertimbangan

MPS berpandangan bahawa emas dan perak yang berbentuk jongkong, bar dan wafer tetap membawa unsur *'illah thamaniyyah* kerana sifat emas dan perak masih kekal. Oleh yang demikian, ia termasuk dalam makna zahir hadis 'Ubada bin Samit seperti yang berikut:

عن عبادة بن الصامت قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الذهب بالذهب والفضة بالفضة والبر بالبر والشعير بالشعير والتمر بالتمر والملح بالملح مثل سواء بسواء يدا بيده فإذا اختلفت هذه الأصناف فبيعوا كيف شئتم إذا كان يدا بيده.

*"Daripada 'Ubada bin Samit berkata bahawa Rasulullah SAW bersabda: (Penjualan) emas dengan emas, perak dengan perak, gandum dengan gandum, barli dengan barli, kurma dengan kurma, garam dengan garam, apabila ia sama jenisnya, hendaklah sama kadar atau timbangannya dan hendaklah secara lani (on the spot). Sekiranya berlainan jenis, maka berjual-belilah mengikut kehendak kamu tetapi dengan syarat pertukaran dua barang tersebut berlaku secara lani."*⁹²

⁹² Imam Muslim, *Sahih Muslim*, Dar Ihya' al-Turath al-'Arabi, Beirut, j. 3, h. 1211, hadis no. 1587.

86. Mekanisme Penyelesaian Perkhidmatan GIRO Antara Bank Atau *Interbank GIRO (IBG)* Bagi Perbankan Islam

Terdapat cadangan daripada pihak Malaysian Electronic Clearing Corporation Sdn. Bhd. (MyClear) untuk melanjutkan masa perkhidmatan perbankan bagi melaksanakan transaksi pemindahan wang antara bank pada hari yang sama. Ia juga merupakan satu galakan untuk bank melakukan pembayaran elektronik (e-pembayaran).

Memandangkan pasaran wang antara bank (*interbank money market*) ditutup pada jam 4.30 petang, maka IKI yang tidak mempunyai kecairan secukupnya selepas waktu tersebut tidak boleh mendapatkan dana tambahan daripada pasaran wang antara bank bagi menyelesaikan transaksi IBG kecuali melalui *standing facility* dengan BNM. IKI yang gagal untuk menyelesaikan transaksi IBG disebabkan ketidakcukupan dana boleh dikenakan penalti oleh BNM.

Bagi mengatasi isu kecairan, MyClear mencadangkan agar IKI diberi pilihan untuk menjual pegangan sekuritinya dalam sistem RENTAS⁹³ kepada BNM sekiranya ketidakcukupan dana berlaku. Antara jenis sekuriti yang disimpan dalam RENTAS yang akan dijual kepada BNM adalah berbentuk bukan hutang (contoh: *sukuk ijarah*) dan berbentuk hutang (contoh: GII). Selain itu, sekuriti-sekuriti tersebut mestilah yang dijamin oleh kerajaan atau/dan jenis berpenarafan AAA (*triple A rating*).

Kesan daripada penjualan sekuriti kepada BNM, BNM akan memindahkan wang belian sekuriti ke dalam akaun tunai IKI tersebut dan seterusnya akan digunakan bagi menyelesaikan transaksi IBG.

Sekiranya IKI berkenaan berminat untuk memiliki semula sekuriti tersebut, ia boleh membuat tawaran kepada BNM untuk membeli sekuriti tersebut pada keesokan harinya. BNM atas budi bicaranya boleh menjual semula sekuriti tersebut kepada IKI berkenaan.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung isu sama ada cadangan mekanisme penyelesaian perkhidmatan IBG bagi perbankan Islam dibenarkan Syarak.

⁹³ Real Time Electronics Transfer of Funds and Securities.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-153 bertarikh 25 November 2014 telah meluluskan mekanisme penyelesaian perkhidmatan IBG bagi IKI seperti yang dicadangkan oleh pihak MyClear.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan bahawa tidak terdapat unsur keterikatan (*interconditionality*) dalam struktur tersebut di mana transaksi jual beli pertama tidak berkait dengan transaksi kedua. Dalam mekanisme yang dicadangkan, BNM tidak terikat dengan obligasi atau komitmen untuk membeli dan menjual semula sekuriti kepada IKI tersebut.

Penjualan sekuriti perbankan Islam berbentuk hutang bagi mekanisme ini kepada BNM apabila berlaku ketidakcukupan dana adalah dibenarkan berdasarkan keputusan MPS terdahulu⁹⁴ berhubung jual beli sijil hutang dalam pasaran sekunder dan keputusan MPS Suruhanjaya Sekuriti Malaysia⁹⁵ yang membenarkan penjualan hutang (*baī al-dayn*).

87. Pembekuan Akaun Simpanan Pelanggan Yang Mungkir Dalam Pembayaran Terhadap Pembiayaan

MPS dirujuk berhubung amalan IKI mengenakan syarat dalam kontrak pembiayaan. Syarat tersebut membenarkan IKI membekukan akaun simpanan peminjam yang mungkir dalam membuat bayaran mengikut jadual terhadap pembiayaan.

Berdasarkan syarat tersebut, IKI dibenarkan untuk mengambil wang daripada akaun deposit pelanggan tanpa sebarang perintah daripada mahkamah. Syarat yang telah ditetapkan oleh IKI ini telah dipersetujui dan ditandatangani oleh pelanggan semasa pemeteraian kontrak pembiayaan tersebut.

Dalam hal ini, MPS dirujuk sama ada syarat yang dikenakan oleh IKI seperti yang dinyatakan adalah dibenarkan Syarak.

⁹⁴ Majlis Penasihat Shariah Bank Negara Malaysia, Resolusi Syariah Dalam Kewangan Islam – Edisi Kedua, Resolusi no. 67 (Pembelian Semula Sijil Hutang Boleh Niaga Secara Islam), h. 106-107.

⁹⁵ Suruhanjaya Sekuriti, Keputusan Majlis Penasihat Syariah Suruhanjaya Sekuriti Malaysia – Edisi Kedua, 2006, *Bai' al-Dayn*, h. 18.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-154 bertarikh 17 Disember 2014 telah memutuskan bahawa tiada halangan Syarak bagi IKI untuk membekukan dan mengambil wang daripada akaun deposit penerima biaya yang gagal menjelaskan pembiayaan dengan syarat ia telah dipersetujui oleh kedua-dua pihak semasa perjanjian dimeterai.

Asas Pertimbangan

Peletakan sesuatu syarat bagi pihak-pihak yang berkontrak adalah diharuskan selagi mana syarat-syarat yang dipersetujui tersebut tidak melanggar Syarak. Ini berdasarkan kepada hadis Rasulullah SAW:

المسلمون على شروطهم إلا شرطاً أحل حراماً أو حرم حلالاً

*"(Urusan) orang Islam adalah berasaskan kepada syarat-syarat yang (dipersetujui) oleh mereka, kecuali syarat yang menghalalkan apa yang haram atau mengharamkan apa yang halal."*⁹⁶

Pengambilan wang daripada akaun deposit yang dibekukan (sekiranya ada) untuk menjelaskan sebahagian atau seluruh hutang pembiayaan yang gagal dibayar tersebut selari dengan konsep tolak selesai (*muqasah*).

88. Penstrukturan Semula Hutang

Dalam amalan semasa, pelanggan IKI yang mengalami kesukaran untuk membayar hutang berdasarkan jadual pembayaran semula hutang akan memohon melakukan penstrukturan semula hutang tersebut daripada IKI. Dalam situasi ini, penstrukturan semula hutang dibuat dengan cara pelanggan memasuki kontrak pembiayaan baharu dengan IKI dan hasilnya akan digunakan untuk melunaskan hutang sedia ada. Kesan daripada penstrukturan ini, pelanggan akan mendapat manfaat daripada jadual dan jumlah ansuran pembayaran hutang yang lebih sesuai dengan kemampuan kewangannya.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung amalan penstrukturan semula hutang melalui pembiayaan baharu serta syarat yang berkaitan.

⁹⁶ Abu Daud, *Sunan Abi Daud*, Bait al-Afkar al-Dawliyyah, 1999, h. 398, hadis no. 3594.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-160 bertarikh 30 Jun 2015 telah memutuskan bahawa penstruktur semula hutang boleh dilaksanakan dengan cara pelanggan memasuki kontrak pembiayaan baharu, yang mana dana yang diperoleh daripada kontrak pembiayaan baharu tersebut boleh digunakan untuk melunaskan hutang sedia ada. Namun, penstruktur semula hutang hanya boleh dilaksanakan dengan pelanggan yang solven berdasarkan penilaian IKI.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Para fuqaha berbeza pandangan berhubung hukum *qalb al-dayn* dan ia disandarkan kepada ijtihad dan bukan kepada nas yang *sorih* (jelas). Oleh itu, ia kekal sebagai perkara ijtihad dalam kalangan fuqaha. Di samping itu, konteks perbincangan fuqaha dilihat berbeza dengan amalan penstruktur semula hutang dalam konteks semasa yang mana pemutang dan penghutang memasuki pembiayaan yang baharu dan hasilnya digunakan untuk melunaskan hutang yang lama dan digantikan dengan hutang yang baharu. Oleh itu, ia kekal sebagai suatu yang harus berdasarkan kepada kaedah fiqh:

الأصل في المعاملات الحل حتى يقوم دليل على التحرير

*"Hukum asal muamalat adalah harus, kecuali terdapat dalil yang mengharamkannya."*⁹⁷

- ii. Syarat supaya penstruktur semula hutang hanya dilaksanakan dengan penghutang yang solven adalah untuk memastikan bahawa penghutang tersebut ialah penghutang yang *musir* iaitu berkemampuan dari sudut kewangannya untuk menanggung hutang yang baharu. Manakala bagi penghutang yang *mu'sir*, para fuqaha bersepakat bahawa ia wajib diberikan penangguhan sehingga ia mampu melunaskan hutangnya.

⁹⁷ Ibnu Uthaimin, *Al-Syarh al-Mumti` `ala Zad al-Mustaqqi`*, Dar Ibni al-Jauzi, j. 8, h. 241.

89. Penggabungan Beberapa Kontrak Dalam Satu Perjanjian Induk (*Master Agreement*)

Terdapat amalan yang menggabungkan beberapa kontrak dalam satu perjanjian induk yang mana penggabungan tersebut boleh menimbulkan dua senario iaitu:

- i. Penggabungan yang tidak melibatkan pergantungan antara kontrak-kontrak tersebut; atau
- ii. Penggabungan yang melibatkan pergantungan antara kontrak-kontrak tersebut.

Sehubungan itu, MPS dirujuk sama ada penggunaan perjanjian induk yang menggabungkan beberapa kontrak seperti yang dinyatakan boleh menimbulkan isu Syariah ataupun tidak.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-140 bertarikh 28 Oktober 2013 dan mesyuarat ke-166 bertarikh 23 Februari 2016⁹⁸ telah memutuskan seperti yang berikut:

Bagi senario (i), MPS telah memutuskan bahawa penggabungan tersebut tidak menimbulkan sebarang isu Syariah kerana secara prinsipnya ia tidak melibatkan pergantungan antara kontrak-kontrak yang digabungkan.

Manakala bagi senario (ii), MPS telah memutuskan bahawa penggabungan yang melibatkan pergantungan antara kontrak-kontrak adalah diharuskan tertakluk kepada syarat-syarat berikut:

- i. Tidak membawa kepada unsur riba, *gharar* dan *maysir*;
- ii. Tidak melibatkan pertentangan antara *muqtada al-'aqd* bagi setiap kontrak yang digabungkan; dan
- iii. Tidak membawa kepada perkara yang diharamkan oleh Syarak.

⁹⁸ Keputusan ini telah memansuhkan keputusan yang telah dibuat pada mesyuarat MPS ke-140.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Secara umumnya, penggabungan antara kontrak-kontrak dalam perjanjian induk adalah diharuskan berdasarkan kaedah fiqah:

الأصل في المعاملات الحل حتى يقوم دليل على التحرير

*"Hukum asal muamalat adalah harus, kecuali ada dalil yang mengharamkannya."*⁹⁹

- ii. Penggabungan yang tidak melibatkan pergantungan antara kontrak-kontrak yang digabung adalah diharuskan kerana ciri-ciri asal bagi sesuatu kontrak masih kekal dan terpelihara.
- iii. Pergantungan antara kontrak-kontrak yang digabungkan adalah dibenarkan sekiranya objektif setiap kontrak boleh dipenuhi dan ia dapat menyokong antara satu kontrak dengan kontrak yang lain bagi mencapai tujuan utama penggabungan tersebut.

90. Mekanisme Hapus Kira Dalam Sukuk Modal Tambahan Tier 1 Dan Modal Tier 2

Secara umumnya, pembaharuan peraturan global Basel III menggariskan keperluan bagi sesebuah institusi perbankan mengandungi tiga komponen instrumen modal yang terdiri daripada Modal Tier 1 (T1), Modal Tambahan Tier 1 (AT1) dan Modal Tier 2 (T2).

Antara keperluan baharu yang diperuntukkan dalam Basel III adalah berkenaan ‘Non-Viability Loss Absorption’ (NVLA) iaitu keperluan mekanisme penyerapan kerugian ke atas instrumen modal AT1 dan T2 apabila berlakunya peristiwa pencetus (*trigger event*), iaitu apabila institusi perbankan sudah dianggap tidak berdaya maju oleh pihak pengawal selia.

Apabila berlakunya peristiwa pencetus, selain daripada kaedah pertukaran kepada saham biasa, antara mekanisme untuk mencapai keperluan NVLA juga adalah dengan membolehkan instrumen modal AT1 dan T2 dihapus kira.

⁹⁹ Ibnu Uthaimin, *Al-Syarh al-Mumti` `ala Zad al-Mustaqni'*, Dar Ibni al-Jauzi, j. 8, h. 241.

Sehubungan itu, MPS dirujuk berkenaan perkara-perkara berikut:

- i. Penggunaan kaedah hapus kira sebagai keperluan NVLA dalam penyerapan kerugian dalam instrumen modal tambahan Tier 1 (AT1) dan instrumen modal Tier 2 (T2); dan
- ii. Cara penggunaan kaedah janji belian balik (*purchase undertaking*) bagi menghapus kira jumlah yang sepatutnya dibayar kepada pelabur.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-177 bertarikh 20 Jun 2017¹⁰⁰ telah memutuskan bahawa pelabur-pelabur *sukuk* di bawah modal tambahan Tier 1 dan modal Tier 2 dibenarkan menerusi mekanisme *wa'd* untuk melupus/menghapus kira hak-hak atau kepentingannya dalam *sukuk* pendasar tanpa mengambil kira sama ada *sukuk* tersebut distrukturkan berdasarkan keberhutangan ataupun ekuiti.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Pembuat dasar mempunyai ruang yang luas dari sudut *siyasah* bertujuan memelihara kepentingan negara secara am. Dalam hal ini, kepentingan memelihara kestabilan kewangan melalui kaedah hapus kira bagi instrumen modal adalah merupakan *siyasah maliyah* yang seharusnya diberi keutamaan. Ini berdasarkan satu kaedah fiqah yang menyebut:

تصرف الإمام على الرعية منوط بالصلحة

*"Urusan pemimpin ke atas rakyat berpaksikan maslahah."*¹⁰¹

- ii. Segala perjanjian yang dipersetujui oleh pihak-pihak yang terlibat, selagi mana ia tidak bertentangan dengan Syarak adalah diharuskan dan wajib dipatuhi. Ini berdasarkan hadis:

ال المسلمين على شروطهم إلا شرطاً أحل حراماً أو حرم حلالاً

*"(Urusan) orang Islam adalah berasaskan kepada syarat-syarat yang (dipersetujui) oleh mereka, kecuali syarat yang menghalalkan apa yang haram atau mengharamkan apa yang halal."*¹⁰²

¹⁰⁰ Keputusan ini telah memmansuhkan keputusan MPS pada mesyuarat ke-129 bertarikh 30 Oktober 2012.

¹⁰¹ Al-Suyuti, *Al-Asybah wa al-Naza'ir*, Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah, 1403H, Beirut, h. 121.

¹⁰² Abu Daud, *Sunan Abi Daud*, Bait al-Afkar al-Dawliyyah, 1999, h. 398, hadis no. 3594.

- iii. Secara umumnya, tiada halangan Syarak dalam penggunaan mekanisme *wa'd* oleh pelabur untuk melepaskan haknya terhadap baki modal selagi mana ia tidak melanggar syarat dan terma yang telah dipersetujui oleh pihak-pihak berkontrak.

91. Parameter Syariah Berhubung Penggabungan Jual Beli Dengan Qard (*Bai' Wa Salaf*)

Isu *bai' wa salaf* telah mendapat perhatian oleh pengamal industri kewangan Islam. Dalam amalan semasa, terdapat penstrukturkan produk yang menggabungkan beberapa kontrak Syariah seperti gabungan kontrak jual beli dengan kontrak *qard*. Secara umumnya, MPS pada mesyuarat yang ke-166 telah memutuskan bahawa penggabungan antara beberapa kontrak yang melibatkan pergantungan antara satu dengan yang lain adalah diharuskan tertakluk kepada syarat-syarat berikut:

- i. Tidak membawa kepada unsur riba;
- ii. Tidak melibatkan pertentangan antara *muqtada al-'aqd* bagi setiap kontrak yang digabungkan; dan
- iii. Tidak membawa kepada perkara yang diharamkan oleh Syarak.

Ekoran daripada keputusan tersebut, MPS memperincikan lagi perbincangan berhubung *bai' wa salaf* dan telah memutuskan seperti yang berikut:

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-176 bertarikh 24 Mei 2017 dan mesyuarat ke-178 bertarikh 25 Julai 2017 telah memutuskan bahawa *bai' wa salaf* merujuk kepada satu gabungan antara kontrak pertukaran (*mu'awadat*) yang terhad kepada jual beli, kontrak menyewa aset (*ijarah al-a'yan*) dan kontrak perkhidmatan (*ijarah al-asykhas*), dengan kontrak *qard*.

MPS menekankan bahawa terdapat dua kategori *bai' wa salaf* iaitu *bai' wa salaf* yang dilarang dan *bai' wa salaf* yang dibenarkan. Antara sebab-sebab larangan *bai' wa salaf* ialah:

- i. Wujud unsur riba atau helah kepada riba apabila manfaat disyaratkan kepada *muqrider*;

- ii. Mengandungi syarat yang bertentangan dengan *muqtada al-'aqd*;
- iii. Wujud unsur *gharar/jahalah* pada harga jualan; atau
- iv. Melibatkan dua kontrak dalam satu perjanjian transaksi.

Berkaitan dengan sebab-sebab larangan yang dinyatakan, MPS menggariskan parameter berhubung *ba'i wa salaf* yang dilarang seperti yang berikut:

- i. Transaksi melibatkan gabungan antara kontrak pertukaran dengan kontrak *qard* yang mengandungi peruntukan yang jelas (eksplisit) berhubung:
 - (a) Keberkaitan dan kebergantungan antara kedua-dua kontrak; dan
 - (b) Manfaat eksklusif kepada *muqrid*.
- ii. Walau apa pun perenggan (i), dalam kes sekiranya *qard* yang merupakan kontrak utama (*intended*), digabungkan dengan kontrak pertukaran yang memberi manfaat eksklusif kepada *muqrid*, ia juga termasuk dalam *ba'i wa salaf* yang dilarang meskipun tiada peruntukan yang jelas (eksplisit) berhubung keberkaitan dan kebergantungan antara kedua-dua kontrak dalam dokumentasi.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan bahawa terdapat larangan jelas daripada sumber-sumber Syariah berhubung pemberian *qard* yang digabungkan dengan akad pertukaran. Antaranya ialah hadis Rasulullah SAW yang melarang penggabungan jual beli dan *qard*:

عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن سلف وبيع وشرطين في بيع وربح ما لم يضمن.

*“Dari pada 'Amru bin Shuaib dari pada bapanya dari pada datuknya: Sesungguhnya Rasulullah SAW melarang penggabungan salaf (hutang) dengan jual beli, dua akad dalam satu transaksi (jual beli), dan keuntungan tanpa ada jaminan (tanpa mengambil risiko).”*¹⁰³

¹⁰³ Al-Nasa'i, *Al-Sunan al-Kubra*, Muassasah al-Risalah, Beirut, 2001, j. 6, h. 66.

Walaupun hadis ini menyebut perkataan *baī'*, namun fuqaha berpendapat bahawa perkataan tersebut terpakai kepada semua bentuk kontrak pertukaran termasuklah kontrak sewaan.

Pensyarat jual beli ke atas *qard* dilihat sebagai jalan ke arah riba (*zarī'ah ila riba*) dengan *muqrid* mengambil manfaat melalui jual beli tersebut. Fuqaha bersepakat (*ijma'*) bahawa pensyarat kontrak *qard* dalam kontrak jual beli oleh mana-mana pihak yang berkontrak yang memberikan sebarang manfaat, hibah atau nilai tambahan kepada pemberi pinjaman adalah tidak dibenarkan.¹⁰⁴ Ini bersandarkan kepada hadis Rasulullah SAW seperti yang berikut:

عن علي رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: كل قرض جر منفعة فهو ربا.

*"Daripada Ali r.a berkata bahawa Rasulullah SAW bersabda: Setiap qard yang memberi manfaat (kepada pemberi qard) adalah riba."*¹⁰⁵

Selain daripada isu riba, terdapat percanggahan objektif akad dalam gabungan *baī'* wa *salaf*. Objektif utama kontrak *qard* adalah untuk tujuan kebaikan, manakala kontrak pertukaran adalah berasaskan kepada keinginan pihak-pihak berkontrak untuk mendapatkan keuntungan serta saling menuntut hak masing-masing. Dalam hal ini, Imam al-Baji menyatakan:

ووجه ذلك من جهة المعنى أن الغرض أنه ليس من عقود المعاوضة ، وإنما هو من عقود البر والمكارمة فلا يصح أن يكون له عوض فإن قارن فقد فرض عقد معاوضة ، وكان له حصة من العوض فيخرج من مقتضاه.

*"Dan sebabnya (dilarang baī' wa salaf) jika dilihat dari segi makna ialah matlamat qard itu sendiri yang bukan merupakan kontrak pertukaran tetapi ia adalah kontrak kebaikan dan ehsan. Oleh itu tidak wajar jika kontrak qard melibatkan imbalan. Jika digabungkan dengan kontrak jual beli, maka ia telah berubah kepada kontrak pertukaran yang memerlukan imbalan dan ini tidak selari dengan muqtada al-'aqd bagi qard."*¹⁰⁶

¹⁰⁴ Ibnu Juzzi, *Al-Qawanin al-Fiqhiyyah*, j. 1, h. 172.

¹⁰⁵ Ibnu Hajar al-'Asqalani, *Bulugh al-Maram min Adillah al-Ahkam*, Matba'ah al-Salafiyyah, 1928, h. 176.

¹⁰⁶ Abu Walid al-Baji, *Al-Muntaqa syarh al-Muwatta'*, Matba'ah as-Sa'adah, Mesir 1322H, j. 6 h. 26.

GLOSARI

ISTILAH	HURAIAN
Al-ijarah thumma al-bai`	إِجَارَةٌ ثُمَّ الْبَيْعُ
	Kontrak sewaan yang disusuli dengan pemilikan barang oleh penyewa melalui kontrak jual beli
Al-masyrut syartan	المشروعٌ طِرْفًا
	Sesuatu yang menjadi syarat
'Ariyyah	عَارِيَّةٌ
	Kontrak meminjamkan sesuatu aset kepada pihak lain untuk digunakan tanpa sebarang imbalan
'Asabah	عَصَبَةٌ
	Waris yang berhak mendapat pusaka tanpa ditetapkan bagagiannya
Bai` al-a`yan	بَيْعُ الأَعْيَانِ
	Kontrak jual beli aset fizikal
Bai` al-dayn	بَيْعُ الدِّينِ
	Kontrak jual beli hutang
Bai` al-dayn bi al-sila`	بَيْعُ الدِّينِ بِالسَّلْعِ
	Pembelian hutang dengan komoditi
Bai` al-sarf	بَيْعُ الصَّرْفِ
	Kontrak jual beli mata wang
Bai` wa salaf	بَيْعُ وَسْلَفٍ
	Gabungan kontrak jual beli dengan kontrak <i>qard</i>
Darar fi`li	ضَرَرٌ فَعْلِيٌّ
	Kemudaran/kerugian sebenar
Faraid	فِرَائِضٌ
	Ilmu pengetahuan atau hukum tentang pembahagian harta pusaka mengikut peraturan Islam
Fasakh	فَسْخٌ
	Pembubaran/pembatalan kontrak
Gharamah	غَرَامَةٌ
	Denda/Penalty
Gharar	غَرَرٌ
	Ketidakpastian
Gharar fahisy	غَرَرٌ فَاحِشٌ
	Ketidakpastian yang melampau

Ghasb	غصب	Rampasan atau pengambilan harta secara tidak sah
Hajiyat	حاجيات	Keperluan
Hamisy al-jiddiyah	هامش الجدية	Pembayaran depositi sekuriti sebagai komitmen untuk memenuhi janji
Hawalah al-dayn	حوالة الدين	Pemindahan hutang (kepada pihak ketiga)
Hibah	هبة	Pemberian tanpa sebarang balasan
Hibah ruqba	هبة رقبى	Pemberian semasa tempoh hidup pemberi atau penerima hibah dengan syarat kematian salah satu pihak (sama ada pemberi atau penerima hibah) sebagai syarat pemilikan harta oleh pihak yang hidup
Hifz al-mal	حفظ المال	Penjagaan harta
Ibra'	إبراء	Rebat/Pengguguran sebahagian atau keseluruhan tuntutan terhadap sesuatu hak atau hutang
Iftiraq	افتراق	Perpisahan pihak-pihak berkontrak
Ijab	إيجاب	Penawaran
Ijarah	إجارة	Kontrak sewa atau upah
Ijarah al-a`yan	إجارة الأعيان	Kontrak sewaan untuk memindahkan manfaat sesuatu aset tertentu kepada pihak lain dengan pengenaan bayaran sewa tertentu
Ijarah al-asykhas	إجارة الأشخاص	Kontrak perkhidmatan dengan bayaran upah tertentu

Ijarah mawsufah fi al-zimmah	إِجَارَةٌ مُوصَفَةٌ فِي الْذِمَّةِ	Kontrak sewaan sesuatu aset pada masa hadapan berdasarkan spesifikasi yang dipersetujui
Ijma`	إِجْمَاعٌ	Persepakatan fuqaha
Ijtihad	اجْتِهَادٌ	Daya fikir dan usaha bersungguh-sungguh yang digembrelleng oleh ulama bertaraf mujtahid untuk menghasilkan penetapan sesuatu hukum Syarak dalam perkara yang tidak dinyatakan secara jelas dalam al-Quran atau Sunnah
Illah thamaniyyah	عِلَّةٌ ثَمَانِيَّةٌ	Suatu alasan hukum bagi sesuatu bercirikan medium pertukaran
Istiqrar al-ta`amul	اسْتَقْرَارُ التَّعْمَالِ	Kestabilan dan kelangsungan muamalat
Istisna`	اسْتِصْنَاعٌ	Kontrak penjualan aset yang belum dibina, dibangunkan atau dikilangkan mengikut spesifikasi, harga dan tarikh serahan yang telah dipersetujui bersama antara penjual dengan pembeli
Istisna` muwazi	اسْتِصْنَاعٌ مُوازِيٌّ	<i>Istisna` selari</i>
Jahalah	جَهَالَةٌ	Ketidakjelasan/Ketiadaan maklumat
Kafalah	كَفَالَةٌ	Kontrak jaminan
Kafil	كَفِيلٌ	Penjamin
Mahal al-aqd	مَحْلُ الْعَقْدِ	Subjek akad
Majhul	مَجْهُولٌ	Sesuatu yang tidak diketahui

Makful `anhu	مكفول عنه	Pihak yang dijamin
Makful lahu	مكفول له	Penerima jaminan/benefisiari
Mani` syar`ie	مانع شرعي	Halangan Syarak
Maqasid al-Syariah	مقاصد الشريعة	Tujuan atau objektif Syariah
Marhun	مرهون	Barang gadaian/cagaran
Maslalah	مصلحة	Kepentingan umum
Masnu` mawsuf fi al-zimmah	مصنوع موصوف في الذمة	Sesuatu aset <i>istisna'</i> dalam bentuk spesifikasi yang menjadi obligasi untuk diserahkan
Mawani` al-ruju`	موانع الرجوع	Situasi yang menghalang penarikan balik
Mawsuf fi al-zimmah	موصوف في الذمة	Sesuatu aset dalam bentuk spesifikasi yang menjadi obligasi untuk diserahkan
Maysir	ميسر	Perjudian
Mu`atah	معاطاة	Transaksi yang dilaksanakan secara perlakuan unjuk terima tanpa melibatkan ekspresi penawaran dan penerimaan yang jelas sama ada secara lisan atau dokumentasi
Mu`awadat	معاوضات	Kontrak pertukaran
Mudarabah	مضاربة	Kontrak perkongsian untung
Mudarib	مضارب	Usahawan dalam usaha niaga mudarabah
Mukhalafah al-syurut	مخالفة الشروط	Pelanggaran syarat-syarat

Mulzim	ملزم	Mengikat
Muqasah	مقاصة	Tolak selesai
Muqrin	مقرض	Pemberi pinjaman
Muqtada al-`aqd	مقتضى العقد	Objektif kontrak
Muqtarid	مقترض	Peminjam
Murabahah	مراجعة	Kontrak jual beli dengan pendedahan harga kos dan margin keuntungan kepada pembeli
Murtahin	مرخن	Penerima cagaran
Musawamah	مساومة	Kontrak jual beli tanpa pendedahan harga kos dan margin keuntungan
Mu`sir	معسر	Penghutang yang tidak solven
Musir	موسر	Penghutang yang berkemampuan (solven)
Mustasni'	مستصنع	Pembeli dalam kontrak <i>istisna'</i>
Musyarakah	مشاركة	Kontrak perkongsian untung dan rugi
Musyarakah mutanaqisah	مشاركة متناقضة	Kontrak perkongsian berkurangan
Muwa`adah	مواعدة	Janji timbal balik
Muwa`adah mulzimah	مواعدة ملزمة	Janji timbal balik yang mengikat
Muwakkil	موكل	Prinsipal
Qabd	قبض	Serah terima

Qabd haqiqi	قبض حقيقی	Pegangan dan pengawalan sesuatu aset yang dimiliki secara fizikal
Qabd hukmi	قبض حکمی	Pegangan dan pengawalan sesuatu aset yang dimiliki secara konstruktif melalui dokumen atau bukti transaksi
Qabul	قبول	Penerimaan
Qalb al-dayn	قلب الدين	Penyelesaian hutang dengan hutang yang baru
Qard	قرض	Kontrak pinjaman
Qard jarra naf'an	قرض حر نفعاً	Pinjaman yang melahirkan manfaat (yang disyaratkan atau dikontrakkan) kepada pemberi pinjam
Qiyas	قياس	Penetapan hukum yang dibuat dengan membandingkan alasan ('illah) sesuatu hal dengan hukum dasar yang terdapat dalam al-Quran dan sunnah
Rabbul mal	رب المال	Pemilik modal/pelabur
Rahin	راهن	Pencagar
Rahn	رهن	Kontrak cagaran/gadaian
Riba al-nasi'ah	ربا النسيئة	Riba disebabkan faktor penangguhan sama ada dalam pinjaman atau pertukaran barang <i>ribawi</i>
Ribawi	ربوي	Barangan tertentu yang boleh membawa kepada riba jika pertukaran atau urus niaga barangan tersebut tidak memenuhi parameter tertentu

Ruju`	رجوع	Penarikan balik
Sahih ghair nafiz	صحيح غير نافذ	Kontrak yang sah namun tidak dilaksanakan
Sani`	صانع	Penjual dalam kontrak <i>istisna'</i>
Sighah	صيغة	Lafaz <i>ijab</i> dan <i>qabul</i>
Sianah	صيانة	Penyelenggaraan
Siyasah	سياسة	Dasar dan pendekatan yang diambil oleh pemerintah demi kepentingan negara dan rakyat
Siyasah maliyah	سياسة مالية	Dasar dan pendekatan berkaitan urusan kewangan yang diambil oleh pemerintah demi kepentingan negara dan rakyat
Sorih	صریح	Jelas
Sukuk	صكوك	Sekuriti/Bon Islam
Syart jaza'i	شرط جزائي	Klausula penalti
Ta`addi	تعدي	Salah laku
Ta`awun/ta`awuni	تعاون/تعاونی	Saling bantu-membantu
Tabadul isy`arain	تبادل إشعارات	Pertukaran notis
Tabarru`	تبرع	Pemberian/sumbangan secara sukarela
Tabarru`at	تبرعات	Kontrak berbentuk kebajikan

Takaful	تکافل	Suatu perkiraan yang berdasarkan pertolongan secara bersama yang di bawahnya peserta takaful bersetuju untuk menyumbang kepada suatu kumpulan wang yang sama yang menyediakan manfaat kewangan bersama yang kena dibayar kepada peserta takaful itu atau kepada benefisiarinya pada masa berlaku sesuatu kejadian yang telah dipersetujui terdahulu
Takhayur	تخاير	Pelepasan hak membatalkan kontrak
Takyif	تکیف	Penyesuaian
Takyif fiqhī	تکیف فقہی	Penyesuaian fiqah
Tanfiz	تنفیذ	Pelaksanaan
Taqabud	تقابض	Saling serah terima
Taqṣir	قصیر	Kecuaian
Taradi	تراضی	Persetujuan bersama
Tasarruf	تصرف	Tindakan
Tasarruf fuduli	تصرف فضولی	Transaksi oleh seseorang yang tidak mempunyai sebarang autoriti
Tauthiqat	توثیقات	Jaminan/sokongan
Tawarruq	تورق	Murabahah komoditi
Ta`widh	تعویض	Ganti rugi
Tawliyah	تولیة	Penjualan aset pada harga kos

Ta`yin	تعيين	Penentuan secara spesifik
Thaman	ثمن	Harga
Ujrah	أجرة	Upah
Urf tijari	عرف تجاري	Amalan lazim perniagaan yang diterima oleh masyarakat dan tidak bercanggah dengan hukum Syarak
Wa`d	وعد	Janji
Wa`d mulzim	وعد ملزم	Janji yang mengikat
Wadi`ah	وديعة	Kontrak simpanan harta yang diamanahkan oleh satu pihak kepada pihak lain untuk dijaga dan dipulangkan apabila diminta
Wahib	واهب	Pemberi hibah
Wakalah	وكالة	Kontrak perwakilan
Wakalah bi al-ajr	وكالة بالأجر	Ejenzi berdasarkan fi
Wakalah bi al-istithmar	وكالة بالاستثمار	Kontrak perwakilan untuk pelaburan
Zari`ah ila riba	ذرية إلى ربا	Jalan ke arah riba
Zimmah maliyah	ذمة مالية	Tanggungan kewangan

Untuk mendapat maklumat lanjut berkenaan penerbitan ini, sila hubungi:

Pengarah

Jabatan Perbankan Islam dan Takaful
Bank Negara Malaysia
Jalan Dato' Onn
50480 Kuala Lumpur, Malaysia
Telefon : +(603) 2698 8044
Faksimili : +(603) 2693 3826

Dalam menghasilkan semula atau memetik kandungan, pemakluman sumber diperlukan.

Harga: RM35.00 senaskhah

www.bnm.gov.my

ISBN 978-983-9586-51-0

9 789839 586510